

ALTAN

ALAZİG HALKEVİ TARAFINDAN HER AYIN 22SİNDE ÇIKARILIR

SAYI: 44 - 45 - 46 - 47

İkinciteşrin, Birincikânun, İkincikânun, Şubat

YIL: 3-4

İçindekiler:

Millî Şefin gençliğe hitabı	* * *
Millî Şefimiz ve halkevleri	* * *
Başvekilimizin güzel bir nutku	* * *
Altan beş yaşında	* * *
İsmet İnönü devri	* * *
Halkevimizin yıldönümü	Ömer Kemal AĞAR
Valimiz Şefik Bicioğlu gitti	* * *
Millî iman	* * *
Harpüt tarihi ve tarihî âbideler	Muammer AŞKIN
Adlî kanunlar karşısında	Nureddin ARDIÇ
Köylü ve işçiye vergi öğütleri	Fehmi AKYÖN
Ortamektebin tarihçesi	Âmir SÜDEN
Okumak, yazmak ve konuşmak	Ömer Kemal AĞAR
Ben ve geceler (şiiir)	İbrahim ERTUĞRUL
Halkevi (şiiir)	Muammer AŞKIN
Yurt bağıllığı önünde meb'us seçimi	Hitami YETİŞKİN
Medenî kanunun bariz vasıfları	Hüsameddin İŞİN
Türk tipi halk maskesi	Naimî ERDEM
Vecizeler	Sabri AKIN
Bir yaz gecesi	* * *
Hepimizin bilmesi lâzımgelen bilgiler	Nureddin AKBAY
Atamın mezarında (şiiir)	Dr. Mukdim AYSEN
Köylüye sağıık öğütleri	Avukat Naimi ERDEM
Altıncı Büyük Millet Meclisi	Dr. Mutemît YAZICI
Madeneli (tenkit)	* * *
Köylü ve toprak	H. Fehmi ERGİNOL
Halkevinde verilecek konferanslar serisi	N. AKYAY
Ortaokul marşı	* * *
Halkevinin bilânçosu	Hitami Yetişkin
	* * *

ALTAN

MİLLÎ ŞEFİN GENÇLİĞE ve MİLLETE HİTABI

«Bugünkü medeniyette asıl lâzım olan ve bir iki asırdanberi bilhassa ihmal ettiğimiz temel ve hassa, muntazam, metodik, yorulmak bilmeden çalışmak kabiliyetidir. Onun için üniversitelerimizin çalışkanlığı, benim için çok kıymetli bir hassadır.»

Millî Şefimiz İsmet İnönü, 6/3/939 günü İstanbul Üniversitesinde, Türk gençliğine ve bütün Türk milletine hitaben çok kıymetli bir nutuk irad etmişlerdir. İsmet İnönü'nün bu nutku Üniversite gençliğinin ve İstanbul halkının sürekli alkışlarıyla ve Millî Şefe karşı duyulan büyük sevgi ve saygı ve tâzim hislerinin ulvî bir şekilde tezahürleriyle karşılanmıştır. Bütün vatandaşlara yurt ve millet hizmetinde direktif olan bu nutuk, memleketin her tarafında radyo ile dinlenmiştir.

Millî Şefimiz ve Cümhurreisimiz İsmet İnönü tarafından Üniversitede irad buyurulan nutkun metni şudur:

«İstanbul Üniversitesinin kıymetli mensupları:

İstanbulda gelişimde beni muhabbetle selâmladınız. Bugün de Üniversitenin, müesseselerinde yakından gördüğüm memleket ve millet için ümitlerle dolu olan çalışmaları, bende intibalar bıraktı. Size teşekkürlerimi ve takdirlerimi söy-

lemek isterim. Bilirsiniz ki Cümhuriyet, İstanbul Üniversitesinin mükemmel olmasını, rejimin ilk gününden itibaren emel edindi. Muhtelif istikametlerde samimî gayretlerden sonra üniversitenin bugünkü şekli teessüs etmiştir. İlim seviyesinde ve tedrisat malzemesinde, İstanbul üniversitemizin kıymetine umumî olarak güvenebiliriz. Cümhuriyet hükûmeti, yeri Ankara üniversitesini tedricen meydana getirirken İstanbul üniversitesinin eksiklerini de durmadan tamamlamaya çalışacaktır.

Fakat, asıl mühim olan nokta, üniversite mensubu talebemizin istikbal için verdiği teminatıdır. Kız ve erkek üniversiteli arkadaşlarımız çalışkanlıkta, idealde, ahlâk ve karakterde, Türkiyenin sağlam istikbaline en inandırıcı delil olmak mevkiindedirler. Dikkat ediyor musunuz talebemizin meziyetlerinden bahsederken zekâ ve istidadlarından, yani daha ziyade fitrî olanlarından, bahsetmedim. Çünkü, bu meziyetlerin daima bol bol talebemizde mevcut olduğu malumdur. Bugünkü medeniyette asıl lâzım olan ve bir iki asırdanberi bilhassa ihmal ettiğimiz temel ve hassa, muntazam, metodik, yorulmak bilmeden

çalışmak kabiliyetidir. Onun için üniversitelilerimizin çalışkanlığı, benim için çok kıymetli bir hassadır. Hocalardan ve talebelerden bilhassa rica ettiğim nokta da, budur.

BİZİM İDEALLERİMİZ

Gene talebenin idealist olması, vatanın istikbali için bir temeldir. Bizim ideallerimiz, vatan ve millet hizmetinde toplanır. Her meslekte yetişen üniversiteli için, Türk milletine ve Türk vatanına hizmet edecek faydalı unsur olmak ideali bütün çalışma hayatı ile hâkim olmak lâzımdır. Cümhuriyet, Türk milletine, millî devleti ve yeni cemiyeti temin etti. Bu iki esas ile Türk milleti, insaniyet ailesinde, kıymetli bir varlık vaziyetini almıştır. Bu vaziyet, ancak, temiz ideale yetişen genç nesillerin karakter kuvvetleriyle muhafaza olunur. Yükselir. Bilmenizi isterim ki ahlâk ve karakter sağlam olmadıkça, cemiyete, esaslı bir hizmet görmeye imkân yoktur. Cemiyetin kudret ve ehemmiyeti, vasatî ahlâk ve karakterinin kıymetine, her faktörden ziyade bağlıdır.

TÜRKİYENİN İSTİKBALİ

Genç Üniversiteliler,

Moraliniz ve karakteriniz, büyük Türk milletin yüreğini ümitlerle dolduracak güzel örneklerle kendini göstermektedir. Türkiye'nin istikbali üzerine teşhis koymak isteyen yabancılar, tahsil çağında bulunan gençlerimizin ahlâk ve karakterindeki sağlamlıktan ders almalıdırlar.

Bu toplantıdan istifade ederek İstanbul'daki sayın vatandaşlarıma da teşekkür etmek istiyorum. Vatandaşlarım, üç dört gündür, muhabbetli muhitlerinde beni bahtiyar etmişlerdir. Bir bakışta sade görünen mevzulara temas ederken istifade edebilmemi temin edecek ciddi bir dikkat ve samimiyet göstermişlerdir. Halkımızın her tabakasıyla memleketin her köşesinde doğrudan doğruya aradığım bu temaslar, benim için çok istifadeli, hattâ çok zevkli bir usuldür.

VATANDAŞLARLA MEMLEKET MESELELERİNİ GÖRÜŞMEK

Küçük, büyük meselelerin benim önümde ortaya dökülmesinde, ve imkân derecesi üzerinde hayalâta kapılmaksızın, millet derdlerinin açıkça mütalea edilmesinde, halk idaresinin büyük nimetini bulurum. Çok defa, konuşulan şeyler, zaten bilinen şeylerdir. Bununla beraber, aynı şeyin muhtelif muhitte vatandaşlar tarafından söylenmesinde bile bir istifade vardır. Sonra, ba-

zan hiç umulmıyan köşelerde, insan yeni meselelerin vücudundan haberdar olur, inanılmıyacak kadar ufak tedbirler, millet için büyük faydalar temin edecek hizmetlere fırsat verir. Bu uzunca esbabı mucibe ile anlatmak istiyorum ki, vatandaşlarımla yakından memleket meselelerini görüşmek benim için şuurlu bir zevktir.

BÜTÜN VATANDAŞLARA HİTAP

Sevgili vatandaşlarım,

Şimdi, İstanbul üniversitesinden bütün vatandaşlarıma hitap ediyorum. Memleketimizin, Büyük Millet Meclisinin yeni seçiminin başında haiz olduğu kıymet ve kudret, göz kamaştıracak bir vaziyette bulunuyor. Türk milleti, her türlü nifak tesirlerinden uzak ve salim bir birlik ve beraberlik havası içinde kendini göstermektedir. İnsaniyetin geçirdiği buhran içinde birçok milletler, ufuktaki hâdiselere, bilhassa kendi içlerindeki nifak ve zaafıtan dolayı, ızdırabla bakıyorlar. Türk milleti, beynelmîl siyasetin yarın için beklenmedik hâdiseler hazırlaması ihtimali karşısında, her türlü nifaktan masûn ve müteffir bir halde, kendine güvenir vaziyettedir. Milletler için en büyük kuvvet, her silâhtan keskin, her kudretten üstün en büyük kuvvet, kendi evlâtları arasındaki birlik kuvvetidir. Bilhassa, nüfusları çok milletlerin henüz insaniyet ideali için istikrar bulmamış haris siyasetleri karşısında, nüfusları daha az milletlerin başlıca dayanacakları kuvvet, kendi içlerindeki, kendi aralarındaki nifaksız beraberlik kudretidir. Memleketimizin hali, bu bakımdan çok kuvvetli ve çok ümitlidir. Kırk elli senenin türlü nifaklarını, türlü tecrübesizliklerini ve felâketlerini okumuş ve içinde yaşayarak geçirmiş olgun bir siyaset neslimiz var ki yeni yetişen nesillerimizi, siyasetin zehirlerinden koruyarak, onlara, Türkiye'ye uygun olan en iyi siyasi muâşeretin hem örneğini hem terbiyesini vermek mevkiindedir. Gerek matbuatımızda ve gerek siyaset adamlarımızda gördüğüm hal ve mesleğin, istikbal için ümit verici olduğunu vatandaşlarımla önünde zikretmek, benim için hakikî bir zevk, samimî bir sevingtir.

CÜMHURİYET HALK PARTİSİ

Aziz vatandaşlarım,

Cumhuriyet Halk Partisi, şimdiden memleketin bütün menfaatlerini ve bütün evlâtlarını kucaklayan bir siyasi aile haline gelmiştir.

Vatandaşlar büyük partinin teşkilâtı içinde her türlü hizmet ve inkişaf imkânını bulmaktadırlar. Partinin bu mahiyeti, istikbalde daha ziya-

de kendini gösterecektir. Evvelâ, halkevlerinde, memleketin içtimai ve kültürel sahalarında, memlekete hizmet etmek için istidadlı vatandaşlardan geniş miyasta hizmet isteyeceğiz. Vatandaşlarımız, geniş hizmet sahaları bulacaklardır. Diyebilirim ki, gelecek intihaplardaki mebus namzetleri, halkevlerinin ve partinin dört senelik faaliyeti esnasında kendi kendilerini kolaylıkla göstermiş olacaklardır. Vatandaşlarım, bilirler ki, bir siyasi partinin yüksek idaresi tarafından, müstehiplere, namzet gösterilmesi tabii bir şeydir. Bizim ananemiz de böyledir. Bununla beraber, namzetlerin halkla teması daha ziyade artıracaktır ve riyaset divanının takdiri ile parti teşkilâtının takdirini daha yakından birbiriyle teması getirecek usulleri şimdiden tecrübe ve tekâmül ettireceğiz.

Aziz vatandaşlarım,

Halkçı bir idarenin bütün yüksek ve ileri tekâmülleri siyasi hayatımızda mütemadiyen tahakkuk ettirilecektir. Milletın mürakabesi, idare üzerinde hakikî ve filî olmadıkça ve böyle olduğuna milletçe kanaat edilmedikçe, halk idaresi vardır denilemez.

BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

Onun için, Büyük Millet Meclisinin vazife ifa etmesi en ufak bir tereddüde mahal vermiyecek selâhette olacaktır. Büyük Millet Meclisi, milletin dahili ve harici bütün emniyetlerinin hakikaten kudretli ve uyanık teminatı olacaktır. Büyük Millet Meclisi, milletin menfaat ve ideallerini hakikaten temsil eden bir millet hülâsası vaziyet ve itibarında bulunacaktır. Onun için, onun teşekkülünde ve onun çalışmasında hepimizin en temiz gayretlerimiz ve emellerimiz mündemiç bulunacaktır. Geçmiş meclisler istiklâl zaferrinin kazanılmasında ve on beş senedir iftihar ettiğimiz bütün icraatta, başlıca mesnet ve kudret olmuşlardır. Geçmiş Büyük Millet Meclislerinin milletimiz ve tarihimiz hürmetle yâdedecektir. Bizim Büyük Millet Meclisinin yeni intihabı vesile.

İn.

sile onun vasıflarından ve vazifelerinden yeniden bahsetmemizin sebebi, ona millet hayatında yeni bir tekâmül temin ettirmek içindir. Şüphe yoktur ki, bugün istikrar bulmuş bir millî varlıktan ve feyizli inkılâplarla teşekkül etmiş yeni cemiyetin emniyet ve huzurundan bahsedebilmemiz, on beş senelik Atatürk idaresinin müsbet neticesi olarak mümkün olmaktadır. Atatürk'ün ebedî adını hep beraber yüreklerimizden taşıyan sevgi ve tazim hisleriyle yâdedelim. Onun hatırasına karşı samimiyet tezahüratımızla yeryüzü göklere kadar bir daha çınalsın.

HALK İDARESİ

Aziz vatandaşlarım,

Biz, halk idaresinin, milletimizin bünyesine ve arzusuna en uygun geldiği kanaatindeyiz. Halk idaresinin en nazik tarafı, anarşiye ve zora meydan vermemesini tanzim edebilmektir. Çünkü, gerek anarşi, gerek zor, halk idaresinin muhitinde külfetsizce dolaşabilen ve o idareyi kökünden tahrip etmeye istidadı olan hastalıklardır. Bu hastalıklara karşı, yetişmiş vatan evlâtlarının kâfi derecede olgun ve yurt düşünür olmalarıyla mukavemet edilebilir. Büyük Millet Meclisinin bünyesinde ve şuurundaki tesanüt ve vatanın yüksek emniyetini muhafaza kaygusu, teminatların en başında olardır. Görüyorsunuz ki, halk idaresinin feyizli hizmetlerini tahakkuk ve tekâmül ettirebilmek için de kıymetli şartlar vardır.

Sevgili vatandaşlarım,

Yeni seçim başında, hükûmet programının ve icraatının çerçevesi haricinde olan bir iki noktadan aziz memlekete hitap etmek istedim. Bütün dünyanın dikkatli gözleri önünde, birlik ve beraberlik kütlesi gösteren kudretli Türk milleti kendine ve idaresine itimadını göstermek için yeni bir fırsat bulacaktır. Hep beraber bu imtiyandan şerefle ve muvaffakiyetle çıkacağımıza eminim.»

MİLLÎ ŞEFİMİZ VE HALKEVLERİ

Muhtelif zamanlarda Millî Şefimiz ve Cümhurreisimiz İsmet İnönünün Halkevleri hakkında söyledikleri kıymetli sözlerden b azılarını aşağıya yazıyoruz:

Halkevlerinin garazsız ve menfaatsız bir irfan ve medeniyet yurdu olarak ifa ettiği hayırlı hizmetler, milletten umumî bir teveccüh ile teşvik edilmekte ve mükâfatlandırılmaktadır.

Milletin arzusu hattâ bitaraf ve yabancı mütehasısların tetkiki, Halkevi faaliyetlerinin genişlemesini istemektedirler.

İ. İNÖNÜ

«Halkevleri bizim kendi anlayışımıza göre Türk vatanında, Türk Cümhuriyetinde, ahlâk, ilim ve anlayış mefhumlarının tatbik edildiği, izah olunduğu, genişletildiği ve kökleştirip yerleştirildiği yerlerdir. Halkevlerinin bilhassa karakter ve ahlâk mefhumlarında oynayacağı role, büyük role bugün şu anda bütün halkevlerinde toplanan vatandaşlarımızın dikkatlerini celbetmek isterim.»

İ. İNÖNÜ

Halkevlerinde her toplanış, vatandaşın karakterini sağlamlaştırmak, yükseltmek, inceltip güzelleştirmek için yeni bir fırsat olmalıdır.

İ. İNÖNÜ

«Halkevleri siyasî bir müessese değildir. Sosyal ve kültürel kurumlardır. Onun için memleketin bütün ışıkl evlâtları bu toplantılarda bu-

lunarak zevklenmeli ve halkevine hizmet etmeği yurda karşı bir ödev telâkki eylemelidir. Memur olsun, serbest meslek erbabı olsun, herkes halkevlerinde en temiz bir aile toplantısı gibi bulunmağı kendisi için bir iş saymalıdır.»

İ. İNÖNÜ

«Halkevlerinin aileleri toplamak için haiz olduğu bütün şartlar ailenin yüksek ülküye yetişmelerine çok yardım etmektedir. Memlekette gerek müsbet ilimler, gerek güzel sanatlar yolunda ve gerek içtimâî alârlarda vatandaşların bir aile gibi beraber bulunup yaşamalarında, her şeyden evvel vatanperverlik hisleri kuvvet bulur. Ailelerde kuvvetlenecek vatan fikri memleketi gerek dışarıdan, gerek içeriden gelecek hâdiselere karşı en sağlam bir kale haline getirir.»

İ. İNÖNÜ

«Halkevini adı üstünde olduğu gibi, halkın külfetsizce ve yüksek gayeler için daima toplanmasını temin eden bir yer addetmek, yalnız bu kadarı dahi, bunun büyük bir millî müessese olduğunu anlamak için kâfidir.»

İ. İNÖNÜ

«Halkevleri vatandaşların külfetsiz toplanacakları yer olduğu gibi, vatandaşların memleket ve millet işlerini, bilhassa milletin yüksek kültür işlerini, düşündükleri gibi, zahmetsizce konuşabilecekleri bir yerdir.»

İ. İNÖNÜ

BAŞVEKİLİMİZİN GÜZEL BİR NUTKU

PAROLA

«Halkevlerle ilgileniniz. Birbirinizin bilgilerinden tecrübelerinden istifade ederek süratle kalkınmanın en feyzli kaynağı olan Halkevlerimiz hem yetişmenize hem de yetiştirmenize imkânlar hazırlamak için kurulmuşlardır.2

Bu yıl Halkevleri arasına 158 tane Halkevi karıştı. 158 yerde irfan ocakları yakıldı. Bu mesut günde sayın Başvekilimiz Doktor Refik Saydam aşağıya naklettiğimiz güzel ve özlü nutku söylediler:

«Çok sayın dinleyicilerim,

İnkılâbımızın güzel ve faydalı şiarlarından biri de Halkevlerinin açılmış ve işletilmiş olmasıdır.

Bugün, bu güzel yüce başarının yedinci yıldönümünü kutluyoruz.

Bütün varlığımızı yeni bir hayata ve yeni bir istikamete götüren Kemalist inkılâbın, milletin benliğine sindirilmesi için C. H. Partisinin 1931 de toplanan üçüncü büyük kongresinde kurulmaları kararlaştırılan halkevlerinin gereken hazırlıklar yapıldıktan sonra 1932 de 14 tanesi açılabilmişti. Her yıl vilâyetimizin ve mahalli parti ve örgütlerimizin gayret ve yardımlarıyla yenileri, ve bu saatte de 158 tanesi daha açılmak suretiyle bugün halkevlerimizin sayısı 367 yi buluyor.

Bu saatte, memleketin her bucağında açılmış halkevlerimizin 7 inci yıldönümlerini kutlarken aynı zamanda yeni açılan halkevlerimizin çalışma sahasına girmiş olmalarını zevk ve sevinçle tesit ediyoruz.

Zaten bütün Türkiye yıllardan beri büyük bir halkevi manzarası arzeder. Millî Şef İsmet İnönü, en büyük vazifeyi üzerine aldığı ilk günleri köylünün ve halkın arasında geçirmekle, memleketin her köşesine yeniden bir halkevi manzarası vermiş oldular.

Halkevlerinde vazife alan, aldığı vazifenin şerefi kadar mesuliyetini idrak etmiş olan idealist arkadaşlara buradan, memleket ve millet hu-

zurunda, teşekkür ve takdirlerimizi sunmayı bir borç bilirim.

Halkevinde, başkanlıktan köyde muayene yapmaya varıncıya kadar hepsi birbirinden şerefli ve aziz hizmetlere canla başla koşan ve bunları gündelik işi kadar önemli tutan inkılâpçı Türk münevverlerini gıpta ve hürmetle selâmlıyoruz.

Herhangi bir uyanık aydın insanın, yalnız, gündelik işini resmî işini görmekle vatanî ve millî vazifesinin bitmiyeceğini iyice bilmesini, halkevnde çalışmanın bir vatanperverlik tezahürü olduğunu da hatırlamasını isterim.

Yeni açılmakta olan halkevlerine, açılmış olanların en muvaffakiyetlileri arasına tezelden ulaşmalarını dilerim. Bu muvaffakiyetin, etrafına beş on ülkülü arkadaş toplayıp muhitinde ilk alâkayı kuvvetle uyandırarak samimiyetle devam ettirecek her başkana ve yönkurula mutlaka müyessir olacağına eminiz.

Arkadaşlar,

932 senesinde Şefimiz İsmet İnönünün gene böyle bir vesile ile bize verdiği bir direktifi de bilhassa söylemeden geçmiyeceğim:

«Halkevleri, C. H. Partisinin kendi prensipleri ne olduğunu ve bu prensiplerin memlekette nasıl tatbik edildiğini her gün halkımıza söylemek için de başlı başına bir merkezdir. C. H. Partisinin prensiplerini her gün söylemek, nasıl tatbik edildiğinden her gün malûmat vermek lâzımdır. Cümhuriyetçi, milliyetçi, lâıyk, devletçi, inkılâpçı, politikasının, bu memleketin halinde inkişafı, emniyet temin eden; geleceğine en büyük kudreti ve en yüksek itibarı temin edecek olan bir program olduğuna samimî bir hisle bizi ilgilileyecek olanların hepsine anlatabileceğimiz iddiasındayız.»

İşte arkadaşlar, halkevi sayılarının artması, ve bu suretle memleketin daha birçok köşelerinde inkılâbımızın prensip ve hamlelerini yayacak kültür merkezlerinin vücut bulması bizi ne kadar sevindirecek bir hâdise ise, bunların her yıl daha verimli, Türk cemiyetine daha feyizli hiz-

MAHMUT CANNİOĞLU'DAN

metler yapmak fırsat ve imkânlarını bulmaları da aslâ gözümüzden kaçmıyan bir keyfiyettir.

Bu bakımdandır ki kemmiyetle keyfiyeti da-ima beraber ve aynı ehemmiyetle düşünüyoruz. Ve açılmışların tekemmülüne hususî bir dikkat ve emek sarfediyoruz.

Her hangi bir sebeple durgun görünen bir halkevi bile, muhitine «Halkevi» adile ve müessesenin mevcut olduğuna ve orada gitmek ve halkla yaşamak için inanlı ve ülkülü yurttaşlar bulunduğuna işaret veren bir timsaldir.

Bu suretle, nüve atılmakta, hareket uyandırılmakta, muhit hazırlamakta, eserin dikkat ve şefkatla inkişafına sıra gelmektedir. Rejim ve Parti, inan ve kültürümüzü yaymak ve benimsemek için en güzel çareyi elde tutmakta ve bundan memleketimizin hiçbir köşesini mahrum etmemek niyet ve azmini bugün 158 halkevi ni da-ha açmakla ispat eylemektedir.

Memleketin, halkevi gibi en önemli kültür kurumlarının yıldönümü vesilesile, şimdi, yur-dun münevver kütlesi huzurunda bulunmakta bahtıyarım.

Bu haz verici toplantıdan istifade ederek ictimai ve ferdî hayatımız bakımından en ehem-miyet verdiğimiz bir noktayı tebarüz ettirmek is-terim:

Sayın arkadaşlar,

Türk cemiyetinin, hele son asırlar içinde ge-ri zihniyetler ve fena idareler yüzünden uğradığı ağır felâketler hepimizce malûmdur. Bir kısmı-mız bunları gözlerimizle görmek bedbahtlığına uğradık. Yeni yetişen mesut nesiller de bunları, büyüklerinden duyarak veya kitaplardan okuya-rak öğreniyorlar.

İnkıraz uçurumunun kenarına gelmiş iken Türk milleti bünyesindeki yaşama ve yükselme kudreti, bilhassa emsalsiz kahramanlığı ile silki-nip kurtuldu. Bu kurtuluşun büyük dehası, ebe-dî Şefimiz Atatürkün adını burada saygı ile ana-rım.

Atatürk devrinin binbir eseri arasında, her biri bir devri kapayıp bir devri açan birçok inkı-lâplar vardır ki, bunları hepsine birden biz «Türk inkılâbı» adını veriyoruz.

Millî ve modern devlet

Hatırlamamız lâzımdır ki bu inkılâptan önce, 150-200 senedenberi göze çarpan teşebbüs ve gayretlere rağmen ilerlemesine engel birçok mâniyalarla bir ortaçağ cemiyeti manzarası veren

ve bütün cihanca, bu gözle görülen Türkiye, an-cak bu inkılâp hamlelerinden sonra millî, modern bir devlet ve cemiyet olma yoluna girmiştir.

İlerliyen medeniyet âlemi içinde Türkiye, ancak yurttaşların kafasına, vicdanına, enerjisi-ne, hürriyet ve inkişaf imkânlarını veren bu inkı-lâp zihniyeti ve neticeleri sayesinde hakikî yük-sek mevkiini bulacaktır.

Asırlarca çekilmiş felaket ve idbar devirleri-ni bu millet, yurttaşların ölçüye sığmıyacak kan selleriyle silip götürmüştür.

İnkılâpçılık vasfımız

İnkılâpçı vasfımızın mânası da şudur: Hem yaptığımız inkılâplar göz, bebeğimiz gibi daima koruyacağız, hem de Türk cemiyetini medeniyet-te en yüksek seviyeye erdirmek için gerekirse başka inkılâpları yapmakta da tereddüt etmiyece-ğiz. Bu inkılâplar bizim için okadar hayatîdir ki, bunların önemini büyük millî Şefimiz İnönü'nün şu sözlerinden daha kuvvetle ifade edecek söz söylemekte güçlük çekerim.

«Türk milletini az zamanda büyük bir mede-niyet seviyesine yükseltmiş, Türk milletine en kısa yoldan temiz cemiyet hayatının feyizli terak-ki yollarını açmış olan inkılâplar kalp ve vieda-nımızın en aziz varlıklardır.»

Arkadaşlar,

Halkevlerinin son yedi senelik inkişafını göz-den geçirirsek, karşısında bulunduğumuz manza-ra şudur:

Milletimizin ileri hamlelerindeki hız, bu hal-kevlerimizi de gelecek seneye kadar ne vüsatçe ne de sayıca ihtiyaca kâfi gelmeyecek hale getire-cektir. Biz, bundan çok memnunuz. Bu ictimai hayatımızın daima ilerlediğini genişlediğini, ilme fenne, sanata karşı Türk vatandaşının ne kadar rağbet gösterdiğini ifade eden bir hakikattir.

Bunun için inkılâp eserlerimiz safına yeni-den katılan ve adları ellerinizdeki broşürlerde yazılı bulunan yeni halkevlerimiz de eskileri ile beraber hiç eksilmeyen ve eksilmeyen azimleri ve muvaffakiyetleri ile millet için kutlu olsunlar. yararlı olsunlar, verimli olsunlar.

Ellerinizdeki broşürler, aynı zamanda sizlere Halkevlerinin maksat ve mânasını, geçen yıllar içindeki hizmetlerini gösterir ve ispat edermahi-yettedir. Bilgili, inanlı çalışmalarıyla bizi mem-nun eden Ankara Halkevinin içindesiniz. Bu me-rasimden sonra eviçinde yapacağınız bir dolaşma sizi Halkevi fikrine ve maksadına derhal ısındır-

mağa, alacağınız izahat sizi gönüllü ve heyecanlı bir Halkevi yapmağa kâfi gelecektir.

Buradan, bir daha bütün memleket münev-verlerine sesleniyorum:

Ülkülü, uyanık, aydın arkadaşlar, Memleket ve millet hizmetine nekadardır hazır, hattâ susamış olduğunuzu biliyoruz. Belki ilk düşünüşte en gü-zel imkân aklınıza gelmez. Size en doğru ve yüce

fahri hizmet parolasını veriyorum. Halkevleriyle ilgileniniz. Birbirinizin bilgilerinden, tecrübe-lelerinden istifade ederek süratle kalkınmanın en feyizli kaynağı olan Halkevlerimiz hem yetişme-nize hem de yetiştirmenize imkânlar hazırlamak için kurulmuşlardır.

Daima muvaffakiyet dilerim.»

ALTAN BEŞ YAŞINDA

Altan'ın birinci sayısı 1935 yılı şubatında in-tişar etmişti. 1939 yılı şubatında dört yıllık neşri-yat hayatını bitirerek beşinci yılına basmış olu-yor. Mecmuanın tam dört yıl intişar edebilmiş olması büyük bir muvaffakiyettir.

Altan, şarkta en uzun ömüre sahip olan mec-muadır. Münderecatının zenginleşmesi ve mahal-li ihtiyaçlara, tetkiklere en geniş ölçüde yer ver-mesi ülküsüdür. Bizi bu hedefe doğru ilerlemek-ten meneden bir kuvvet yoktur. Yalnız elimiz-de kâfi derecede eleman bulunamaması zorluk tevhit ediyor. Sebat ve azim ve şiddetli ülkü aş-kı birçok zorlukların yok olmasına yardım etmiş-tir. Bundan dolayı zevk de sürekli ve sevinçli ol-muştur.

Altan'ın, zaman zaman geç intişar ettiği gö-rülmüştür. Bunda, Halkevinin ve mecmuayı ida-re edenlerin kabahatı yoktur. Yazılar matbaaya verildikten sonra aylarca beklenildiği vakidir. Elazığ'da Altan'ın ileri tekniğe uygun bir şekilde

basacak bir tabı müessesesinin bulunamaması mevcudiyetinin de vaktinde yetiştirememesi Boş lica üzüntümüz olmakta devam ediyor. Bu zor-lukların yok edilmesi de elimizde değildi.

Altan'ın çıkaranları yalnız ve yalnız yurt aşkı ve sevgisile onun ömrünü bugüne kadar uzata-bilmişlerdir. Bundan sonra da aynı ülkünün ya-şaması müddetince Altan verimli bir hal alacak-tır.

Bizi yürüttüğümüz imanlı yolda cesaretlen-diren, şevke getiren büyüklerimizin daima artan teşvikleri olmuştur. Buna lâyık olmağa çalışmak da bizim için haz kaynağıdır.

Altan'ın beşinci yılına girdiğini söylerken onun koruyucularına karşı bir minnet ve şükran duygusu taşımak kadirşinaslık sayılmaz. Altan, bu münasebetle Elazığ'da birçok eserler vermiş o-lan Muş valisi Tevfik Küre ve iki yıldır de ken-dirine yardımını esirgemeyen Gaziantep valisi Şefik Bicioğluna saygılarını sunar.

İSMET İNÖNÜ DEVRİ

11/11/938 de Cümhurreisliğine ittifakla seçilen büyük kahraman, eşsiz devlet adamı İsmet İnönü ammenin kalbinde çok kıymetli bir yer sahibidir.

Halkın kendisine en güzel ve en iyi vasıf olarak «Millî Şef» unvanını vermesi millî benliğin ifadesi olmuştur. İnönüne bu kadar yakışan başka bir vasıf bulmak ta imkânsızdır.

Millî Şef, bu sıfatı İnönlerinde Türkün makûs talihini yendiği zaman ihraz etmiştir. Sakaryalar, Afyon ve Dumlupınarlar, Mudanya ve Lozanlar Millî Şefin millete hediye ettiği unutulmaz zaferlerdir.

İnönü, cümhuriyet devri inkılâplarının kıymetli başarıcısı, yapıcısı ve yaşatıcısı olmuştur. Onu, Türk milleti çok yıllardır, millî bir kâbe olarak tanımıştır. Onda Türk millî vasıflarının kâffesini bulmuştur. İşte bu vasıflardır ki İsmet İnönünün şöhretini sınırlar dışarsına çıkarmış, dünya siyaset ibresini idare edenler arasında mümtaz bir mevki sahibi olmuştur.

İsmet İnönü, gençlere ve yaşlılara, devlet idaresinde yer alan herkese en güzel örnek olmuştur.

İnönü devrinde çalışmada metot, devlet işlerinde ahlâk ve karaktere istinat edilmesi ileri Türkiye'nin ayrı bir vasfını teşkil etmektedir.

Türkün refah ve saadetinde, ileri hamlelerinde yer alanlar, İnönünün yüksek ahlâk ve karakterinden, fazilet ve hüsnüniyetinden hız alacaklardır.

İsmet İnönü, millî topluluğun mihrakıdır. Onda Türk cesaret ve imanının ve Türk millî vasıflarının kâffesini bulduğumuz için sonu gelmez bir sevinç içinde yaşıyoruz. Kalplerimiz ona açılmış, onun için çarpıyor.

İleriki Türk nesilleri, İsmet İnönü devrinde yaşamadıklarına üzüleceklerdir. Onun yüksek, kıymetli başarılarını görememek bedabahtlığından acı acı şikâyet edeceklerdir. Çünkü cümhuriyetin olgunlaşma, daha ileri ve daima ileri hamleler yaratma devrini biz yaşıyoruz.

Millî Şef İsmet İnönüne karşı beslediğimiz sevgiler, saygılar, çok derin ve çok candandır. Onun gibi olmak, onun gibi çalışmak, yurt vatan ve millet işlerinde onun gibi yer almak başlıca ülkümüz olmuştur.

Büyük kahraman İnönü, yaptıklarına inanıyoruz. Yapacaklarına güveniyoruz. Bizi yeni ülkelere götüren kahraman! Sana inanıyoruz.

Senin başkanlığın altında yei hamlelere hazırlanan partinin içinde uhdemize düşen vazifeye koşuyoruz.

Türk milleti, ne büyük bir milletsin ki, İsmet İnönü gibi bir Millî Şef'e ve Cümhurreisine maliksin.

İnönü, ne bahtiyar bir kahramansın ki, Türk milleti gibi eşsiz yaratılmış bir milletin başbuğluğunu yapıyorsun.

Sağ ol büyük İnönü ve Millî Şefimiz..

Ömer Kemal AĞAR

HALK EVİMİZİN YIL DÖNÜMÜ

Halkevimizin beşinci yıl dönümü münasebetile sayın Başkanımız Şefik Bicioğlu'nun söylediği kıymetli nutku aşağıya yazıyoruz. Halkevimizin bir yıllık faaliyetinin de özüdür:

«Arkadaşlar;

Bugün, Halkevlerinin yedinci açılış ve Evimizin de beşinci çalışma yılını idrak ettiğimiz gündür. Bu Ulusal günün hepinize kutlu olmasını dilerken; cümlemenizi sevgi ve saygı ile selâmlarım.

Yurtdaşlarım, Bir ülkü kaynağı olduğuna inandığımız Halkevlerinin Ebedî Şef Atatürkün işaretleriyle Cümhuriyet HalK Partisi tarafından kurulmuş olduğunu hepiniz bilirsiniz. Bir buçuk seneden daha az bir zaman önce burada aramızda görmek ve bütün samimiyet ve coşkun sevgimizle etrafını sarmak bahtiyarlığına erdiğimiz O Büyük Mürşit; ne yazık ki geçen 938 yılı son ayları içinde aramızdan ebediyen ayrılmış bulunuyor. Türk Ulusunu, derin ve içli bir ligimizden doğan hicran ve elemi, Türk âlemi, vefakâr milletimiz daima can evinde duyacak ve kendini kurtarını ve millî benliğimizi tamamile temsil eden ve bize en lâıyk bir tarzda idare olan Cümhuriyet idaresinin korucusunu hiçbir zaman unutmıyacaktır.

Onun mânevî varlığıyla birlikte unutamıyacağımız diğer bir nokta da; o büyük Türk dehasının Türk milletine çizdiği ve gösterdiği, memleket ve milletimizi medenî milletler arsında en ön safa ve lâıyk olduğumuz en yüksek mevkie çıkaracağına iman ettiğimiz, inandığımız eseri programı olacaktır. Bu yolu en asil bir heyecan ile daima takip edecek ve bize vedia olan eserini de hayatımız bahasına da olsa koruyacağız. Esasen büyük Ulusumuzda bu hususî muhtelif vesilelerle müteaddit defalar and içerek izhar etmiştir.

Arkadaşlar:

Maddî varlığını aramızdan kaybettiğimiz insanlığın en büyük evladı, Türk Ulusunun ölmez ve Ebedî Şefi cihan tarihinin en büyük kahraman diye kaydedeceğine hiç şüphe etmediğimiz Atatürkün hatırasını tes'it ve o büyük ruhu hep beraber taziz edelim.

Sayın dinleyicilerim.

Evimizin geçen yıl dönümünde ve Halkevlerinin maksat ve gayeleri hakkında bir iki ay önce yine bu kürsüden yaptığım müsahabelerde a-lelumum Halkevlerinin başaracağı işlerin büyüklüğünü, kıymetini, ehemmiyetini ve bu husustaki temenniyatımızın husulünde duyacağımız zevk ve heyecan ne kadar derin olacağını tebarüz ettirmiştim. Evet! Halkevleri; milletimiz için daima bir kültür kaynağı olarak kutsal vazifesine devam edecek ve millî kültürümüzü muasır medeniyet seviyesinin üstüne çıkarmağı emel edinen müntesipleri de bu kudsi ülkünün husulüne daima vakfı nefis edeceklerdir.

Aziz yurtdaşlarım

Halkevlerinde ne suretle çalışmamız gerekli bulunduğuna hakkında şu kısa mukaddimeden sonra Millî Şefimiz Büyük İnönünün Halkevleri ve Ev müntesiplerinin nasıl çalışmaları lâızgeldiği hususundaki çok veciz beyanâtından birkaç danesini okumağı çok faydalı buluyorum. Ta ki; en büyüğümüzün de bu babdaki düşüncelerini ve ihtisaslarını beraberce anlamış olalım.

Millî Şefimiz diyor ki:

[Halkevleri bizim kendi anlayışımıza göre Türk vatandaşlarında Türk Cümhuriyetinde, ahlâk, ilim ve anlayış mefhumlarının tatbik edildiği izah olunduğu, genişletildiği ve kökleştirilip yerleştirdiği yerlerdir. Halkevlerinin bilhassa karakter ve ahlâk mefhumlarında oynayacağı büyük role bugün şu anda bütün halkevlerinde toplanan vatandaşlarımızın dikkatlerini celbetmek isterim.]

Bir diğeri,

[Halkevlerini, adı üstünde olduğu gibi halkın külfetsizce ve yüksek gayeler için daima toplanmasını temin eden bir yer addetmek yalnız bu kadarı dahi bunun büyük bir millî müessese olduğunu anlamak için kâfidir.]

Bir diğeri,

[Halkevleri, kurulan bütün medeniyetlerin üstüne geçmek iddiasında bulunan Türkiye Cumhuriyetinin hayatı için aziz bir toplantı yeri, bütün kabiliyetleri inkişaf ettiren bir mihrak sayılmalıdır.]

Değişmez Başkanımız Millî Şefimizin bu vezir beyanatından sonra Halkevleri hakkında daha fazla izahata girilmek ve söz söylemek cesaretini kendimde bulamıyorum.

Arkadaşlarım,

Geçen yıl seçilen komitelerin, umumiyetle Evimizin bir senelik faaliyetini izaha başlamazdan önce başarılmasını en kudsi bir ödev bildiğimiz ve Candan temenni ettiğimiz işlerin tamamile yapılabildiğini ve ülkümüze yaklaşılabileceğimizi iddia edemem. Çünkü yapabildiklerimiz başarmayı müteahhit olduklarımız meyanında hemen hiç mesabesindedir. Yalnız çalışma şuarımız ileri ve daima ileriye doğru gitmek atılmak olacaktır ve olmalıdır.

Bu kısacık mukaddimemden sonra geçen 938 senesi şubatının on dokuzuncu gününden bugüne kadar Evimizin çalışmalarını ve bu hususta yaptığımız sarfiyatı kısaca ve rakamlarla arz etmekliğime müsaadenizi rica edeceğim.

Tesisat ve tamirat:

Geçen bir yıl içinde kapalı spor salonunun inşaatı bitirilmiş ve kültür parkta lüzumlu ve noksan olan bir mahal ikmal ve inşa ettirilmiş ve Evimizin bazı kısımları onarıldığı gibi demirbaş eşya da tamir edilmesi lazım gelenler de iyi bir hale konmuştur. Bütün bu işler için yaptığımız sarfiyatın yeknu ise 4960 lira 66 kuruştur.

Dil, Tarih Edebiyat; Bu kol tarafından geçen bir sene içinde Abdülhak Hâmid, Sinan, Atatürk gecesi törenleri yapılmış ve alelumum millî günlerle iştirâk etmiş bundan mâda Evimizde yirmi iki konferansı verilmiş ve aile toplantılarında da 10 musahabe yapılmıştır. Konferanslara hemen her sınıf halk iştirâk etmektedir. Bu konferansların tertibinde umumî kültürümüzün genişletil-

mesi hususu bilhassa gözönünde tutulmuştur. Aile toplantılarındaki musahabelerimizin mevzuları biraz daha hafiftir. Bununla beraber bir bilginin, hissedilmeden telkinine dikkat olunmaktadır. Bu toplantılarda memur sınıfından mâda yerli halkımızın hemen her tabakası her gün artan bir alâka ile iştirâk etmekte olduklarını büyük bir memnuniyetle kaydedirim.

Bu komitenin millî günler için yaptığı sarfiyat 188 lira 50 kuruştur.

Güzel sanatlar:

Bu şubede geçen bir sene içinde muhitin müsteit gençlerini yetiştirme için bir musiki dershanesi açmıştır. Kadın, erkek devam eden talebenin sayısı yüzü geçmiştir. Fakat öğretmenlik yapan arkadaşın ayrılması ile bu güzel teşebbüs bir zaman için geri kalmış ise de bu sene başındanberi bu dershane yine faaliyete geçmiş bulunuyor. Halkımızın müzik ihtiyacını karşılamak üzere son model şu gördüğümüz bir radyo satın alınmış ve her akşam neşriyat yapmağa başlanmıştır. Aile toplantılarının daha neşeli geçmesi için ayrıca müzik elemanları temin edilmiş ve bu kadronun malî imkân nisbetinde genişletilerek daha verimli bir hale getirilmesi düşünülmektedir. Bu husustaki sarfiyatımızın yekûnu 286 lira 43 kuruştur.

Temsil şubesi:

Bu şubemiz, geçen bir yıl içinde sönmiyen ateş, gün doğuyor, üfürükçü piyeslerini muvafakiyetle temsil etmiştir. Bu şubenin daha verimli çalışmasına müsait olan aylar millî matem günlerimiz olmuştur. Önümüzdeki aylar içinde daha zengin çalışmalara şahit olacağımızı kuvvetle ümit ediyorum.

Bu şubenin sarfiyatı da geçen sene getirilen filmler bedeli de dahil olduğu halde 716 lira 25 kuruştur.

Spor şubesi:

Millî Türk sporunun kökleşip yerleşmesine çalışılmak ve Halkevinin çatısı altında toplanan sporcularımız ahenkli bir surette çalışmanın zevkini tatmıştır. Geçen 19 mayıs spor ve gençlik bayramında sporcularımız güzel ve çevik hareketlerle yaptıkları numaralarda önümüzdeki aylar içinde kapalı spor salonunun alât malzemesinin teminine çalışılarak umumun istifadesine arz etmeği ümit ediyoruz. Bu şubemiz aynı zamanda kulüpler arasındaki ahengi temin ve inkişaf ettirmek ülküsüyle çalışmış ve kulüplerin faaliye-

tinde nâzım vazifesini yapmıştır. Tanzim ettiği kupa maçlarını intizamla sonuna erdirmiştir. Bu husustaki sarfiyatımızın yekûnu da 134 lira 14 kuruştur.

İçtimai yardım:

Bu şubemiz Elâzığ ilk mektepleri fakir çocuklarının elbise vesair ihtiyaçlarını karşılamak üzere nakden yardımda bulunduğu gibi Malatya lisesinde, kız enstitüsünde, orta okulda bulunan fakir çocuklardan bir kısmının kitap defter vesair tedris malzemesi ihtiyaçlarını karşılamıştır. Bundan başka vilâyet bölgesi dahilinde hükûmet tabibi münhal bulunduğu zaman Palo ve Karakoçan kazalarına üç hekim arkadaş göndermiş ve oralarda (234) hastanın muayenesi yaptırılmış ve ilâçlarını da parasız olarak vermiştir. Bundan başka şube üyeleri, Mollakendi, Holvenin Avcılar Erzürük, Habip; Sarını; Alaca; Sarı Yakup; Balıca köylerine gitmiş olanlara sıtma tedavisi piriñç zeriyatı hakkında müsahebeler yapmış ve kinin tevzi etmiştir. Bu sene başındanberi Halkevinde fakir hastaların muayenesine de başlanılmış, cumartesi, pazar günlerinden mâda haftanın her gününde muayeneler yapılmakta ve fakir olanların ilâçlarının paraları da ödenmekte bulunmuştur. Günde muayene edilmek üzere gelenlerin sayısı hiçbir zaman yirmi beşten aşağı düşmemektedir. Aradan geçen çok kısa bir müddet zarfında (750) den fazla vatandaş muayene edilmiştir. Ferağatkâr doktor arkadaşlarımızın bu yüksek hizmetlerini takdirle yad etmeği bir vazife addeder. Ve kendilerine yüksek huzurunuz da teşekkür etmekle büyük bir zevk duyarım.

İçtimai yardım şubesi Köycülük şubesinin gezilerine de iştirâk ederek faaliyet sahasını bu sene biraz daha genişletmiş bulunmaktadır.

Bu baptaki sarfiyatımızın yekûnu da 455 lira 44 kuruştur.

Halk dershaneleri kurslar:

Evimizin bu kolu ağustos ve eylül ayları içinde orta okul talebesi için riyaziye ve Fransızca dershaneleri açmış ve Riyaziye kısmına (93) Fransızca kısmına (131) talebe devam etmiştir. Bu sene başından itibaren hiç okuma ve yazma bilmiyenler için de gece dershaneleri açmıştır. Geçen sene olduğu gibi bu yıl başndan itibaren Fransızca Almanca, İngilizce dershaneleri açılarak faaliyete geçmiştir. Bu husus için sarfiyatımızın yekûnu 63 lira 45 kuruştan ibaret bulunmuştur.

Kitap neşri ve neşriyat şubesi:

Evimiz kütüphanesinde bulunan kitapların alfabetik tasnifine başlanmıştır ve bu iş hayli ilerlemiş bulunuyor. Merkez kütüphanesi Halkevi kütüphanesine devredildiği için kitap sayısı artmıştır. Yüce Partiden ve Maarif Vekâletinden gönderilen ve bazı sayın zevat tarafından ihda olunan kitaplarla kütüphanemiz her gün biraz daha zenginleşmektedir. Kitaplarımızın sayısı bu gün dört bini bulmuştur. Günde vasatı olarak okumağa gelen vatandaş sayısı hiçbir zaman yüzden aşağı düşmemektedir. Ciddi eserlere karşı gün geçtikçe rağbetin daima arttığı büyük bir memnuniyetle görülmektedir.

Altan mecmuasının neşrine de devam olunmaktadır. Basılmakta olan 44 ve 45 inci sayıları birkaç güne kadar tevzi ve 46, 47 inci sayıları ile de dört yaşını bitirmiş olacaktır. Evimiz tarafından halkımız için neşrine başladığı faydalı bilgilere ait kitap serisine devam etmek için bu şubemiz hazırlıklarını itmam etmiş bulunuyor. Yalnızda neşrine başlanacağını kuvvetle ümit ederim.

Bu kolun bir senelik sarfiyatı 645 lira 9 kuruştur.

Köycülük şubesi:

Faaliyet sahası çok engin ve o nisbette verimli olan bu kol da sekiz defa köy gezisi yapmıştır. Bu gezilere 135 üyemiz iştirâk etmiştir. Her gidilen köyde inkılâp rejim ve Cumhuriyetini iyilikleri hakkında toplu malûmat verilmiş ve mahallî tetkiklerde bulunulmuştur.

Bu gezilere doktor arkadaşlar da iştirâk etmişler ve hastaları muayene etmişlerdir. Bu kolumuzun bir senelik sarfiyatı 29 lira 50 kuruştur.

Müze ve sergi:

Bu kolumuz da Halkevinde orta okul kız talebesi tarafından açılan dikiş ve bıçkı sergisine yardımda bulunmuş ve bir resim sergisi açmak için de teşebbüslere girişmiş ve intaç etmiş bulunuyor. Bu sergi içinde yerli mahsulâtımız da teşhir edilecektir. Bundan başka Elâzığ, Tunceli mintakalarındaki etnografik eşyanın toplanmasına da başlanmıştır. Mintakımızı ilgilendiren tarihî eserlerin fotoğrafları da aldırılmıştır. Evimizin sağlık müzesini de bir yıl içinde 56.30ğ vatandaş gezmiş bulunuyor. Bu kolun sarfiyatı da 31 lira 15 kuruştur.

Tevzi edilen hesap hülâsasının tetkikinde görüleceği veçhile komitelerin bu sarfiyatından

başka memur ve müstahdem ücreti olarak son bir sene içinde 2490 lira 97 kuruş kırtasiye bedeli olarak 79 lira 67 kuruş, tenvir ve teshin için de 1740 lira 17 kuruş posta ücreti olarak 75 lira beş kuruş, hademelere elbise bedeli 38 lira sair müteferrik masraflar için de 156 lira 12 kuruş tediye olunarak bu suretle bir senelik sarfiyatımızın yekûnu da 13,708 lira 24 kuruşa baliğ olmuştur.

Valimiz Şefik Bicioğlu Gitti

Valimiz ve Halkevi Başkanımız muhterem Şefik Bicioğlu Gaziantep valiliğine tayin edildi. ler ve 29/2/939 pazar günü buradan ayrıldılar.

Şefik Bicioğlu 937 temmuzundanberi Valimiz ve Halkevi başkanımız idi. Bu iki vazifede bulunduğu müddetçe âmmenin sevgisine mazhar olmuştur. Temiz düşüncesi, ihatalı idaresi Elâzığlılar için iyi bir hatıradır. Başlamış ve başarmağa çalışmış bulunduğu işler vardır. Bunların ikmal edileceğinden eminiz.

Halkevi Şefik Bicioğluna çok şey borçludur. Bunların neden ibaret olduğunu yazmağa lüzum yoktur. Yalnız şukadarını kaydedelim ki muhterem başkanımız bizlere yeni ülküler vatan ve millet için hayırlı başarılar dileyerek ayrılmıştır.

Arkadaşlarım,

Evimizin önümüzdeki çalışma yılının daha feyizli başarılarla geçmesini ve arkadaşlara da muvaffakiyetler dilerken, Partimizin değişmez Başkanı Türk inkılâbının büyük yapıcısı Millî Şefimiz İsmet İnönü'nü derin ve içten saygıyla selâmlıyarak sözlerime nihayet veriyorum.»

Bizler Şefik Bicioğlunun şahsında iyi vefakâr bir idare adamı tipi ve sammi bir arkadaşlık bulmuştuk.

Elâzığ istasyonunda uğurlanırken hakkında gösterilen sempati tezahürleri unutulmaz bir mahiyet almıştır. Başta sayın General Alpdoğan, baş müşavir Sahip Örgen, Tunceli vali muavini Sedat Erim ve diğer müşavirler, vilâyet adliye ve maarif erkânı olduğu halde istasyon hıncahınc dolmuştu. İyi günler, hayırlı başarılar dilekleri arasında uğurlandılar.

Altan, kıymetli müzaheretlerini esirgemiyen muhterem Şefik Bicioğluna hayırlı ve mes'ut günler görmesini ve ülkülü çalışmalarında başarılar diler.

M İ L L İ İ M A N

Yazan: Muammer AŞKIN

karşı koydu. Millî karakterlerin tamgasını taşıyan şuurlu inanışların; sarsılmaz bütünlüğünü ve bu iman gücünün büyük kudretini yakından görmek isteyenler onbeş yılın Türkiyesini gezsinler; orada ulusal bağlılığın, biz olan azlığın çelikleşmiş hitabesini göreceklere. İlerliyoruz bu muhakkak, ilerleyeceğiz bu da pek tabii bir netice fakat bu çelik hamlelerin baş döndüren hızını bu Millet nereden alıyor. Asırların geriliğini yüzyılların ilerisi kadar aşan Türkler acaba mucize mi gösteriyorlar. Yoksa ilâhî bir menbadan mı kuvvet alıyorlar. İşte bunu haklı olarak bütün dünya düşünüyor.

Türkün zaman mefhumunu boğan ilerleyiş karşısında herkes hayrette kalıyor. Onlar bu fevkalbeşer Enerjinin kaynağını tarihten sormak için Çin kütüphanelerine kadar gittiler fakat bey hude yoruldu.

Evet daha yakın çağlara kadar beşiğinde huysuzlanan çocuklarını susturmak için adını söyledikleri Türk kahramanları; muhakkak ki Çin kütüphanelerini de tarihin yıkamadığı bahadırliklarla doldurmuşlardır.

Türk gibi kuvvetli sözünü dünyaya kılıcile tasdik ettiren bu millet Türk kadar enerjik sözünü de tekniğile ispat etmiştir. Birincisi tarihin nankör beşeriyete ebedî bir hatırası, ikincisi Ebedî Şefimizin eşsiz yaratılardan. Onbeş yılın Modern Türkiyesi; Mucizeler gösteriyor, harikalar yaratıyor; fakat ilâhî bir menbadan hız ve kuvvet alarak değil, Ulusal inanışların sarsılmaz bütünlüğüne dayanarak yaratıyor ve yaratacak.

Muammer AŞKIN

HARPUT TARİHİ

TARİHİ VE ÂBİDELER

II

Yunanlılar ve Romalılar devrinde harput muntakası

Urartuların inkırazından sonra, Harput muntakası Assur ve daha sonra İran imparatorlukları dahilinde bulunmuş ve İran vilâyet teşkilâtında Armina satraplığının bir kısmını teşkil etmiştir. Büyük İskenderin darbeleri altında İran imparatorluğu çöktükten sonra, Harput muntakasının Suriyede teşekkül etmiş olan Selefküsler hükûmetine tabi olduğu görülmektedir. Selefküs krallarından büyük Antiochus zamanında şarkî Anadolu iki kısma ayrılarak yerli prenslerle idare olunmakta idi. Bu kısımlardan birisi Sofene muntakası olup Zariadres isminde bir prensin tah-tı hükmünde bulunuyordu. Zariadres İsadan önce 200 tarihlerinde istiklâlini ilân etmiş ve Sofene krallığını kurmuştu.

Eski Yunan coğrafyacılarından Strabon, Sofene muntakasının Toros ve Anti-Toros dağları arasında bulunduğunu kaydederek Karkatiokerta şehrinin de bu Sofene muntakasının merkezi yani kral Zariadre'nin paytahtı olduğunu söylemektedir. (Strobo. K. XI. 14) Büyük Alman coğrafyacısı Karl Ritter ve evvelce de ismini zikrettiğimiz Lehman- Haupt, Sofene'in Harput muntakası ve Karkatiokerta şehrinin Harput olduğunu kabul etmektedir.) [1]

Zaten daha yukarıda Haldi (Urartu=) ların Harput muntakasına Supani ismi verdiklerini biliyorduk ki, Yunan ve Romalıların bu eski kelimeyi Sofene şekline koyarak kullandıkları vazıhtır.

Eski devirlerde Sofene'nin diğer mühim bir şehri de Arsaniyas, yani bugünkü Murat suyu üzerinde bulunan Arsamosata idi.

Harput muntakası ve burada bulunan eski şehirleri zikrettikten sonra, muntakamızda kurulan krallığın tarihine geçebiliriz: Krallığın kurucusu olan Zariadresin 189 tarihlerinde ölümün-

1) K. Ritter, Erdkunde, X 811. — Lehman Haupt, Armenien, I 514

Yazan: Nurettin Ardic

den, halefleri bir asırdan fazla bir müddet Sofene muntakasında hükümlan oldular. Nihayet büyük Armenia kralı Tigranes II kiralığı zaptetti ve son hükümdar Artamessi katleyledi. (İsadan önce 70) (2). Fakat Tigranesin de Romalılara mağlûbiyetinden sonra, şarkî Anadolu'nun en garb kısmını teşkil eden Sofene muntakası Romalıların nüfuzu altına düşmüş bulunuyordu.

Romalılar bir kaç asır Harput muntakasına hâkim oldukları halde bu muntakada hemen pek az iz bıraktılar. Yalnız Roma generallerinden, Armenia seferine giden «Domitius Corbulon» a ait, Kesrik köyünde lâtince bir kitabe bulunmuş tur ki, kitabenin metni şudur.) (3)

NERO CLAVADIUS
CAESAR AVG. GERMAN VIC
IMP. PONT. MAX. TRIB. POT XI
COS III IMP. VIII PAT. P.
CN. DOMITIO CORBVLON
LEG. AVG. PRO. PR.
T. AVRELIO FVLVO LEONO
LEG. III GAL.

Bu kitabe hemen diğer Roma kitabeleri gibi kelimeler kısaltılarak yazılmıştır. Kitabe şu şekilde Türkçeye tercüme edilebilir.

«Neron Claudius, Çezar ve Augustus,»
«Germanların galibi!.. Başkumandan, büyük rahip»
«Tribun'luğunun 11- inci, Konsüllüğünün 4 üncü ve»
«İmparatorluğunun 9 uncu senesi... Vatanın babası!..»
CN. Domitius Corbulon emperyal kaymakam ve»
«Propretor... T. Avrelius Fulvus.»
«3 Galya Lejyonu.»

2) J. Sandaldjiyan, Histoîr documentaire de l'Arménie tome II. P. 445

3) Bu kitabe şimdi Elâzığ Halkevinde mahfuzdur.

Kitabe metninde muhteşem ünvanlarla zikredilen hükümdar zâlimlikle meşhur olan Neron'dur. Kitabe onun imparatorluğunun 9 uncu senesine ait olduğuna göre, İsadan önce 64 senesinde rehzolunmuştur. Kitabenin öğrettiğine göre Corbulon, üç lejyon yani 18,000 kişi ile Fıratı geçerek, Sofene (Harput muntakası) ye girmiş ve Kesrik civarında ordugâh kurmuştur.

Corbulon, şarkî Anadolu'nun yerli prenslerine ve İranlılara karşı büyük zaferler kazandı. Fakat Romaya avdeti esnasında mükâfat olarak Neron tarafından idama mahkûm edildi. Şerefli bir asker haysiyeti taşıyan Corbulon da bu vaziyet karşısında kendi kılıcile intiharı tercih eyledi.

Ortazamanlarda İslâm- Bizans hudud muntakasında Harput.

Romalılardan sonra Harput muntakası Bizanslılara geçmiştir. Bu devirde Arsamosata şehri ile Kharpote ve Dadima kaleleri bu muntakanın en mühim merkezleri idiler. (4)

Yedinci asır ortalarına doğru bütün Şarkî Anadolu gibi Harputta Araplar tarafından zaptedilmiş olup, Bu fethin Arap kumandanlarından Gayyas İbni Ganem elile vuku bulduğu rivayet olunmaktadır.

Harput Araplar elinde bulunduğu müddetçe Erzurumdan Tarsusa kadar uzayan Sugur ül. İslâm'ın şehirlerinden birisi olmuş Malatya ve Tarsusta olduğu gibi burada da İslâm mücahidleri temerküz etmişlerdi. Eski Arap coğrafyacıları Harputu Hisn Zeyad, yani Zeyad kalesi ismile de zikrederek bir şehirden ziyade bir kaleyi ima etmektedirler.

İslâm ansiklopedisine ;Harput maddesini yazan J. H. Karmen bu Hisn Zeyad kelimesinin IV üncü asırda Lâtîn müverrihleri tarafından Ziata Castellum (- Ziyata Kalesi) ismile anılan ve muntakamızda bulunması lâzım gelen kalenin ismile alâkadar olduğunu kabul etmektedir. Bu takdirde Araplar eski bir ismi kendi dillerine uydurarak kullanmışlar ve daha mühimmi Harput III-IVüncü asırlarda «Ziata Kalesi» ismini taşımıştır. Mamafî Arap Coğrafyacılarından Şemseddin Dımşki «Ve Hisn Zeyad ve nahiyetü tüsemma Hartabirt» dediğine göre (5) Hisn Ze-

(4) Bu hususta bak. E. Homingman, Die Ostgrenze des Byzantinischen Reiches. S. 70, 149-152.

(5) Bak. Şemseddin Dımşki, Kitabı Nuhbetü'd-Dhr. S. 190.

yad Harputun kalesinin ve Harput ise bizzat şehrin ismi olarak kullanılmıştır.

Harput kelimesine gelecek olursak bu kelimenin şehrin eski ismi olduğu kabul edilen Karkatiokerta kelimesile alâkasını bilmiyoruz. (6) Fakat Harput kelimesinin aslı Karpert olup «Kar» taş, «Pert» kale demek olduğuna göre «Taşkale» demektir. (7)

Her ne olursa olsun Harputun, Ortazamanlarda ve hattâ Türkler tarafından zaptına kadar bir şehirden ziyade müstahkem bir kale olarak kendini göstermiş olduğu muhakkaktır. Bu takdirde Kral Zariadres'in paytahtı olan Karkatiokerta şehrinin bile küçük müstahkem bir şehir olduğunu kabul etmek lâzımdır.

Harput muntakasında belki Harput kadar eski bir kuruluşa malik olan yukarıda da ismini zikrettiğimiz Arsamosata şehri ilk zamanlarda olduğu gibi Ortazamanların ilk asırlarında da mühim bir merkez, bir şehir olarak göze çarpmaktadır. Arap coğrafyacıları Arsamosata şehrini Şimşat ismile zikretmekte ve hakkında malûmat vermektedirler. Bunların ifadelerine göre Şimşat şehri Palu ile Harput arasında Murat nehri üzerinde ve sol sahilde bulunuyordu. Şehrin daha aşağılarında şimalden gelen iki su (Peri ve Munzur suları olmalı) nehre karışıyordu. Meşhur Coğrafyacı Yakûtîl. Hamevi, Şimşat şehri hakkında şu izahatı vermektedir.

(3) Bak. Nureddin Ardic, Altan sayı: 43.

(7) Halkın ve hurafenin Harput kelimesinin istikakına dair anlattığı hikâyeler hakkında bak. Evliya Çelebi, Seyahatname. III 217. Nureddin Ardic, Harput kelimesinin menşei, Altan sayı: 6 ve 7.- Bizim bu kelime hakkındaki izahımızı Necip Erdem imakâr bir şekilde gûya tenkid ediyor (Necip Erdem, Harput tarihine bir bakış, Altan sayı: 42.) ve işi maruf siyasî ilim nazariyeleriyle halle çalışıyor. Bir çok zevat gibi benim Harput tarihi ve kitabeleri üzerinde yaptığım tetkikleri istismar eden Necip Erdeme verilecek bir cevab yoktur. Çünkü o daha Selçuk tarihinde yalnız bir Gıyaseddin Keyhusrev olduğunu zannedecek derecede tarihin iptidai bilgilerinden mahrumdur. Harputta Arapbaba mescidi kitabesinde zikredilen Kılıç Arslan oğlu Gıyaseddin Keyhusrev III ü bir derebeyi (!!) olarak kabul ediyor.

Not: Nureddin Ardicin Necip Erdem ve diğer kimseler hakkındaki düşüncesine iştirâk etmiyoruz. (ALTAN)

(Şimşat, Anadolu'da Fırat nehri üzerinde bulunan bir şehirdir. Şarkında Palu ve garbında Harput bulunur. Bugün harap bir vaziyette olup Harput âmali dahilinde sayılır. Birçok ilim adamlarının maskatı re'sidir. Bunlar arasında bilhassa Hamdanilerden Seyfîdevle zamanında yaşamış olan Şair Ebu Hasan Ali bin Mehmed ül-Şimşatî meşhurdur. (8)

Bütün bu izahattan sonra Arsamosata-Şimşat şehrinin mevkii vazihan taayyün etmektedir. Filhakika Palu ile Elâziz arasında Murat kenarında Aşmuşat isimle anılan mntakada Harabe isminde bir köy vardır ki burasının kadim Şimşat şehrinin yerinde bulunduğu muhakkaktır.

XI inci asırda bütün Anadolu gibi bu havali de Türkler tarafından zaptedildikten sonra Şimşat şehrinin hakiki bir karanlığa gömüldüğüne ve onun yerinde bu mntakada Harputun inkişaf ettiği ne şahit oluyoruz. Bu vaziyet bize Şimşat şehrinin Büyük Oğuz muhacerevi esnasında tahrip edildiğini ve sonra bu mntakada yerleşen Çubuk Oğulları ve Artuk oğulları gibi Türk hükümdarlarının kendileri ikametgâh olarak müstahkem Harput kalesini intihap ve tercih ettiklerini kabul ettiriyor. Yani son yıllarda Elaziz karşılarında Harputun başına gelen akibet bundan bin yıl evvel Harput karşısında Şimşatın başına gelmişti.

Araplar VII inci asrın ortalarından X uncu asır ortalarına kadar aşağı yukarı üç asır müddetle Harput mntakasına hâkim oldular. X uncu asırda şarkî Anadolu'yu kâmilan istirdad eden Bizanslılar 934 yıllarında Harputu da zaptettiler. Bu

(8) Yakût ill. Hamevî, Mucem ül-Büldan (F. Wüstenfeld basımı) III 319-320. — G. Le Strag. The Lands of Estern Caliphats 116-117.

fetih meşhur Bizans generali (Johannes Korkuas) in eseridir. 935 senesinde Harput mntakasının Bizans askeri vilâyet teşkilâtına göre Tem'lere ayrıldığını ve burada merkezi Harput olduğu muhakkak olan Kerpezikion ve merkez Arsamosata olmak üzere Asmasatou Temlerinin kurulduğu göstermekteyiz. (9)

X uncu asır sonlarına doğru Bizans ümerasından Bardas Skleros'un isyanı zamanında da Harput mühim roller oynamıştı. Bilhassa Ermenilere dayanarak isyan eden Skleros, Dux Mezopotamiae ünvanını almış ve Bizansın aleyhine islâmlarla ve bilhassa Iraktaki Hamdani hükümdarlarıyla ittifak etmişti. Bardas Skleros vergi ve harağlarla topladığı büyük hazinesini Kharpote, yani Harput kalesinde muhafaza ediyordu.

979 senesinde Hamdani hükümdarı Ebu Thagleb, Iraka ve hilâfete hâkim olan Büveyh oğulları tarafından mağlûb edilerek Şarkî Anadolu'ya kaçmış, şehir şehir dolaştıktan sonra nihayet Hısn Zeyad'a, müttefikî Bardas Skleros'a iltica etmişti. Fakat Skleros'un da aynı sene içinde Bizans ordusu tarafından mağlûb edildiği malumdur. (10)

Yukarıda söylediğimiz gibi Bizans devrinde Harput mntakasının mühim merkezlerinden birisi de Dadima kalesi idi ki, bugünkü Tadım köyü onun yerinde bulunmaktadır. Tadımda el'an bir kale harabesi mevcut olduğu gibi, yaptığımız kısa bir tetkikte hristiyanlara aid türbeler, Yunanca bir kitabeyi havi bir lahit vesair mebanî enkazı tesbit etmiştik.

Nureddin Ardıç

(9) E. Honigmann, yukarıda mezkûr eser S. 75.

(10) Bak İbn ül-Esir, Tarih ül-Kâmil VIII 250-251. — Kedrenus. II 419

Adlî Kanunlar Karşısında

Köy ihtiyar kurumu vazifeleri VE Kaza salahiyetleri

Yazan: Fehmi Akyön. Adliye müşaviri

BAŞLANGIÇ

Köy; Devlet kurumunun temelidir. Bu bakımdan köy idaresi ne kadar sağlam ve kuvvetli olursa Devlet kurumu da o kadar kuvvetli olur. Bu; böyle olduğu halde son zamanlara kadar köylerimiz bir usul ve nizama tabi değildi. Ananeler, görenekler ve mahalli teşekkül ve tertiplerle idare olunuyordu. Köyün idaresi ve ilerleyişi muhtarların iktidarına, çalışkanlığına ve keyfine bağlı idi. Her iyi isimiz gibi köylerimizin düzeltilmesi işi de Cümhuriyete nasip oldu. Türkiye Cümhuriyeti Hükûmeti köylerimize köy kanunıyla hükmi şahsiyet verdi. Kendilerini bir usul ve nizama bağladı. Köy kalkınması işini yapacağı işlerin başına koydu. Bu suretle köylerimiz; Devletin kurucu hamleleriyle, yardımlarıyla Türk medeniyet ve kültürünün son olarak gösterdiği seviyeye, sıraya erişebilmek yoluna girmeye başladı.

Köy kalkınması; köylünün bilgisi, servet ve sağlığının artması demektir. Bu itibarla köye ve köylülere karşı ilgili bulunmak, bilgilerini arttıracak surette çalışmak hepimiz için bir memleket borcudur. Bunun için burada köy muhtar ve ihtiyar heyeti azalarının zabıta ve Adlî kanunlar karşısındaki ödevleriyle köy kanununun kendilerine verdiği cezaî ve hukukî kaza salâhiyetlerinin bildirilmesine çalışılacaktır.

Köy nedir, kim idare eder, işleri nedir?

Köy: Mektep, otlak, yaylak, bataklık gibi orta malları bulunan, toplu, dağınık evlerde oturan insanların bağ, bahçe, tarlalarıyla birlikte vücutte getirdikleri ve köy kanununun Birinci

maddesinde yazıldığı gibi nüfusu 2000 den aşağı olan yurt parçasıdır.

Köy kanununun 20 inci maddesine göre her köyün bir muhtarı, bir köy meclisi bir de köy derneği vardır.

Köyün başı muhtardır. Köy kanununa göre köy işlerinde söz söylemek, emir vermek ve ihtiyar meclisinin kararlarını yaptırmak muhtarın hakkıdır.

Köy ihtiyar meclisi azaları: Köy kaunnuna göre köy derneği tarafından seçilen bir heyettir.

Köy derneği ise: Köy muhtar ve azalarını köy idare heyeti veya köy ihtiyar kurumu seçmeye hakkı olan köylü toplantısı demektir.

Son zamanlara kadar bu derneğe yalnız erkekler girerdi. Fakat Büyük Millet Meclisi (Kurtuluş) kadınlarımıza da seçmek ve seçilmek hak ve salâhiyetini verdi. Köy muhtar ve azalarının ne suretle seçileceği ve nasıl çıkarılacağı; köy kanununun 20 den 34 üncü maddesine kadar maddelerinde yazılıdır.

Muhtar ile azalardan ibaret olan köy idare heyeti; köy idaresiyle beraber köy kanununun tatbikinden mes'uldür. Köylünün köyüne karşı

İTİZAR

39, 40, 41, 42 nci sayılarımızda «ÖĞRET-MENİN AŞKI» başlıklı yazının Hüsameddin Işına, Harput şairleri (Rahmi) başlıklı yazının da Avukat Ömer Naimi Erdeme ait bulunduğunu tasrih eder, matbaada vukubulan bu unutkanlıktan dolayı yazarlarının aflatırız.

vazifeleri olduğu gibi muhtar ve azalarında görevceği Devlet işlerinden zabıtaı ilgilendiren kısımları vardır. Köyün asayişine ve köylünün huzuruna taallük eden işler; köy bekçi ve korucuları vasıtasıyla gördürülür. Köy bekçi ve kır korucuları; köy kanununun 70 inci maddesine göre ihtiyar meclis tarafından seçilir, kaymakamlığa bildirilir. Ve kaymakamın vereceği buyrultu ile işe başlatılır.

Muhtar ve ihtiyar meclisi azaları Devlet memurudur. Bu itibarla bunların köy işlerinde fenalıkları anlaşılırsa Devlet memuru gibi muhakemeleri yapılır ve ceza görürler.

Köye ait işler ikjdir:

1. — Mecburî işler ki: Köy kanununun 13 üncü maddesinde sayılıdır.

2. — İsteğe bağlı işler: Bunlarda Köy kanununun 14 üncü maddesinde gösterilmiştir.

Şu kadar var ki: İsteğe bağlı işlerden her hangi birinin yapılmasında köy derneğinin en aşağı yarısından bir fazlasının isteği bulunması şarttır. Bu suretle isteklenen bir iş; mahallin en büyük Mülkiye makamınca da muvafık görülürse bu isteğe bağlı olan iş; bütün köylü için mecburî iş mahiyetne girer. Yanî köyle bir işte kendisine düşen vazifeyi yapmıyan köylü; ceza görür.

Muhtar ve ihtiyar meclis azalarının görevceği Devlet işlerinin nelerden ibaret olduğu köy kanununun 35 inci maddesinde açık olarak yazılıdır. Biz burada yalnız zabıta ve Adli kanunlarla ilişkisi olanları göstereceğiz. Bunun için de ilk evvel zabıta nedir? Bunu bilelim.

Zabıta:

Zabıta: Yurdumuzun dñrlık, düzenliğini yaratan, Cumhuriyete zararlı işleri arayan, bütün bilgilerini ve duygularını hükûmete ulaştıran halkın can, mal ve ırzını koruyan, barış ve savaş zamanlarında daima ayakta duran bir kuvvettir.

Zabıta bir iki türdür: Biri umumî diğeri hususî.

Umumî zabıta: Polis ve jandarma teşkilâtıdır.

Hususî zabıta ise: Gümrük muhafaza memurları, Belediye zabıtası, İnhisar takip memurları, köy, Mahalle; Orman bekçileri, kır korucuları ve Askerî inzibat memurlarıdır.

Umumî zabıta yani jandarma ve Polis kuvveti; memleket içinde hükûm süren bütün ka-

nunların dileklerini yapmağa ve yaptıрмаğa mecburdur.

Hususî zabıta ise; yalnız bağlı bulundukları dairelerin ilgili olduğu kanun ve nizamların dileklerini yaparlar.

Her iki zabitanın yapacağı işleri; Esaslı olarak ayrıca ikiye ayırabiliriz.

1. — Zabıtaı mania yani önlemek işi.

2. — Zabıtaı Adliye yani bir suç işlendikten sonra yapılacak işlerdir.

Zabıtaı mania (Önleme) işi pek mühimdir. Çünkü gerek umumî gerek hususî zabıta; kendi işleri üzerinde öyle tedbir almalıdırlar ki suç işlenmesin. Bunun içinde olup bitecek işleri önceden düşünerek gözlemek, dinlemek, duymak, sezmek ve ona göre önleyici tedbirler almak icap eder. Böyle olursa suçlar; önlenmiş olur. Bugün elimizdeki kanunlar zabıtaya elverir derecede salâhiyetler vermiştir.

Köy muhtar, ihtiyar meclisi azaları köy ve mahalle bekçileri, kır korucuları üzerinde **yalnız zabıtaı** mania sıfat ve salâhiyeti vardır. Bu vazifelerini ifada tıpkı bir jandarma ve Polis gibi nüfuz ve salâhiyetlerini kullanabilirler. Bu sırada kendilerine karşı gelenler; jandarma ve polise karşı gelmiş gibi ceza görürler. Her türlü tedbire rağmen bir suç işlendi. İşte bu andan itibaren zabitanın Adli işleri başlar. Adliye memurları, hâkimler, müddeiumumiler, sorgu hâkimleridir. Suç işlendiği yerde asıl vazife bunlarıdır. Fakat bunlar her yerde bulunmaz. Zabıta teşkilâtı ise memleketin her yerinde vardır. Onlar her yerde gece ve gündüz bulunabilirler. Bir ağır yaralıyı dinliyebilir, suç delil ve izlerini toplayabilir, suçluyu yakalar, şahitlerini dinliyebilir. Hülâsa: Suçlunun suçu işlediğine yaracak izleri bulmak için ne yapmak lâzım gelirse yapabilirler.

Zabitanın Adliye işlerinden dolayı âmiri; Müddeiumumilerdir. Müddeiumumiler Adliyeye ait işler için zabıta âmir ve memurlarına her türlü emir verebilir, Devlet memurlarından istediği malûmatı toplayabilirler. Zabıta âmir ve memurları Adli vazifelerinden dolayı memurun muhakemat kanununa bağlı değildirler. Bunlar hakkında doğrudan doğruya Müddeiumumilikçe takibat yapılır.

Kanun:

Yasa, Kanun: Tanrı buyurduğu gibidir. Ve öyle düşünmelidir. Atalarımızın bize bıraktığı

Türklük, şeref ve ünvanını ancak yasaya güvenmekle elde edebiliriz. Büyüklerine, kanunlarına en ziyade saygı gösteren; Türk milletidir. Bu; böyle olduğu halde birçok köylerde dayılık, hısmılık, akrabalık hakkı güdülür. Gerek bilerek gerek bilmiyerek kanuna, yasaya karşı ihmaller ve tarafsızlıklar yapılıyor. Bu hal ise Hükûmetin otoritesini, şerefini kırar. Halbuki kanunlar, memleketimizin ihtiyaçları düşünülerek yapılmıştır. Bunun için kanun hükümünün işleyeceği yerlerde şahsî düşünce ve menfaatler düşünülmemelidir. Kanun olan yerde acımak, şefkat olamaz. Çünkü bir kanun bütün memleket ve millet içindir. Bir kişiyi korumak için bir cemiyeti zarara sokmak doğru olamaz. Meselâ siz dersiniz ki (Şu adamı kurtaralım yazıktır, çocukları vardır..) bu düşünce hiç bir zaman doğru görülmez. Asıl kabahat böyle düşünmektedir. Eğer böyle düşünür ve yapar isek kötülük için yaratılmış olanlara çok fena bir örnek olur. Bu; adetâ «eğer sizde bir suç işlerseniz size böyle yardım ederiz, koruruz» demek olur.

Kanuna karşı saygı bu suretle anlaşıldıktan sonra hususî zabıta olan ve kendi çerçeveleri içinde umumî zabıta salâhiyetini haiz olan köy muhtarının ve ihtiyar meclis âzalarının adli işlerine gelelim:

Bunun içinde ilk suç nedir, kaç ayrıılır bunları bilelim.

Suç:

Suç: Kanunların yap dediğini yapmak ve yapma dediklerini yapmamaktır. Suçun zararı yalnız işliyen kimseye ait değildir. Suçtan bütün memleket zarar görür. Her kese korku gelir. emniyet kalmaz. Bu korkuyu kaldırmak emniyeti temin etmek için suçtan zarar görenlerin zararlarını ödemek, suçluya ceza vermek ve tedip etmek lâzımdır.

Suçlar iki şekilde işlenir: Biri açık diğeri gizlidir. Açık olarak işlenen ve meselâ bir kavga sonunda hiddetle yapılan dövme, yaralama gibi suçların izleri az, çok meydandadır. Çünkü görenler vardır. Bazı suçlar vardır ki evvelden düşünülmüş, tasarlanmış ve işlenmiştir. Hırsızlık, soygunculuk, sahtekârlık gibi.

İşlenirken görülen veya sezilen suçlara **meşhut suç** derler. İşte böyle meşhuden işlenmiş bir suçun faili kaçarken görülür ve kim olduğu yanılmazsa bu gibi suçları **her kes** yakalayabilir. Her yerde zabıta kuvveti olmadığı için kanun bu gibi hallerde yakalama salâhiyetini her va-

tandaşa verdiği gibi muhtar ve koruculara da **vazife** olarak vermiştir.

Suç işlerken görülen bir suçlu evine kapanırsa ne yapılacaktır? Yani evine girerek yakalayabilir miyiz. Yoksa peşini bırakalım mı?

Arama:

Ana yasamıza göre; can, mal, ırz ve mesken her türlü taarruzdan masundur. Her Türk istediği gibi çalışmakta, iş yapmakta serbesttir. Aalarında sınıf, aile, zümre gibi farklar yoktur. Bu tabî haklar hiçbir veçhile bozulamaz. Şu kadar var ki: İnsanları mutlak surette her istediğini yapabilirler diyerek serbest bırakırsak; o zaman kötü düşünen insanlar kötü işler yaparlar, zarar verirler. Bu suretle memleketin asayişini yani namuslu insanların serbestliği, memleketin düzeni bozulur. Bunun için mesken masuniyeti mutlak değildir. Şu hale nazaran bir suç işliyerek evine kapanan suçlunun evi veya kaçak eşya deposu, kumarhane haline konulan bir ev kanunda yazılı şartlar ve kayıtlar dairesinde aranılabilir.

Kanunun evlerde arama yapabilmek için koyduğu şart; ya arama kararı veya aramaiznin bulunmasıdır.

Aramaya karar vermek hâkime aittir. Yalnız kaçakçılık suçlarında kanun Mülkiye âmirlerine de arama izni vermek salâhiyetini vermiştir. Böyle bir arama kararı veya izni alınmadan bir eve girilerek aranılmaz. Girenler, arayanlar ceza görür.

Köy muhtar ve korucuları ise; Devlet memuru olduklarından suçları haber vermek ve kaçakçılık suçlarını men ve takip etmekle mükelleftir. Şu itibarla bir cürüm işliyen suçlu evine girer kapanırsa köy korucuları ve yardımcıları evi göz altına alırlar ve derhal en yakın zabıta âmir veya memuruna haber verirler. Kendileri arama yapamazlar. Çünkü muhtar ihtiyar azaları, bekçi ve korucularda zabıtaı Adliye sıfat ve salâhiyeti yoktur. Kendilerine ihbar edilen zabıtaı Adliye âmir ve memurları ise bu gibi hâdiselerde hâkimden arama kararını alırlar ondan sonra aramayı yaparlar. Bu; kanunî kaydışart; **acele olmıyan işler** içindir. **Acele işlerde** ise; ve meselâ suç delillerinin veya eşyanın ortadan kaybolması veya suçlunun firarı ihtimalleri varsa zabıta kuvvetleri yani polis veya jandarma arama kararı almaksızın usulü dairesinde aramayı yaparlar ki bu gibi aramalarda evin bulunduğu mahalle veya köy muhtar, aza-

larından bulunmadıkları takdirde halkından bir iki kişi beraber bulunurlar. Tutulacak zabıt varakasında ise (Arama niçin yapılmıştır? acele olan hal nedir? arama ne suretle ve kimlerle birlikte, ne vakit hangi saatte yapılmıştır? neler ve ne suretle bulunmuştur, bulunan eşya veya delillerin cinsi, nev'i, mikdarları, bulunuş vaziyetleri ve bunlara karşı suçlunun veya evde oturanların aldıkları vaziyet ve söylemiş olduğu sözler) yazılır ve altı aramada bulunanlar tarafından okunarak imza edilir.

Aramalar; suçlunun yakalanması, suç izleniminin takip ve elde edilmesi veya bazı eşyanın meydana çıkarılması maksadiyle yapılır.

Arama, meskende veya sair kapalı mahallerde ancak gündüz yapılır. Kaide budur. Fakat meşhut suçlarla gecikmesinde zararlı olan hallerde veya kaçak mahpus veya mevkufun tekrar yakalanmasında arama muamelesi gece de yapılabilir.

Kapalı yerler; içinde insan oturan, yaşayan evler, damlar, kulübelerdir. Kahvehane, Bar, sinema; Tiyatro gibi her kesin girip çıkabileceği yerler; **açık** mahal sayılır. Buralarda gece dahi arama yapılabilir. Şu kadar var ki kaçakçılık suçlarında muhtar ve ihtiyar heyeti azaları, bekçi ve korucularda zabıtai adliye sıfat ve salâhiyetleri bulunduğundan bu gibi suçlarda ne suretle hareket edileceği; aşağıda bildirilecektir.

Yakalama:

Şimdi yakalama; yani tevkif nasıl yapılır? Bunu anlatalım:

Yakalama yani tevkif ancak yakalama kağıdı ile (Tevkif kararı ve müzekkeresi) yapılabilir.

Şu kadar var ki ceza muhakemeleri usulü kanununun 127 inci maddesine göre **meşhut suçlar**da yani cürmü işlerken görülen veya cürüm işlendiğinden dolayı takip olunan şahsın kaçacağı umulur ve hüviyetini de tayin mümkün olmazsa (Tanımazsa) bu gibi şahısları yakalama emri olmaksızın **herkes** ve bilhassa muhtar, ihtiyar heyeti azaları, bekçi ve korucular **muvak-katen** yakalayabilirler. Böyle bir şahıs yakalandığı zaman en yakın zabıta memuruna teslim olunur. Eğer meşhuden işlenen suç; şikâyeteye bağlı suçlardan ise suçlunun yakalanması; şikâyeteye bağlıdır. Fakat bu gibi şikâyeteye bağlı suçlar akıl hastalığı ile malûl bulunanlara karşı işlenmiş olursa şikâyeteye bakılmaksızın muvak-katen yakalanabilir. Meselâ bir adam diğerini öldürürken görülmüş veya öldürmüş, yaralamış kaçıyor, bu-

nun kim olduğu da bilinmiyor. Bırakırsak kaçacak o zaman böyle suçluyu **herkes** ve bittabi muhtar, aza, bekçi ve korucular yakalar zabıta-ya teslim eder. Fakat bir adam diğerle kavga ediyor. Her kes yanında dövüşüyor. Bu **adiyen** dövmek suçu; şikâyeteye bağlı suçlardan olduğu için eğer dövülen adam şikâyet ederse ancak o zaman bu meşhut suç faili yakalanır. Fakat böyle şikâyeteye bağlı bir suç; kör, topal gibi kendisini müdafaadan aciz bir malul adama veya bir deliye karşı yapılırsa yine o meşhut suç faili yakalanabilir. Dövülen şahsın şikâyeti beklenilmez.

Muhtar, ihtiyar heyeti azası, köy ve mahalle bekçi ve kır korucuları; gördükleri, işittikleri her bir suçu Adliye zabıtası âmir veya memurlarına ve bilhassa Cümhuriyet müddeiumumisine bildirmeleri mecburî olduğu gibi **şüpheli ölüm** vak'alarını da bildirmeleri icap eder.

Şüpheli ölüm:

Şüpheli ölüm; tabii sebeplerden ileri gelmediği şüphesini veren ölümlerdir. Meselâ köy kenarında tanınmıyan bir şahsın ölüsü görülür. Veya tanıdıkları şahsın ölmesini mucip ve meselâ hasta yatmak gibi bir sebep olmaksızın **apansızın** ölmüş olduğu görülürse derhal haber verilmesi lâzımdır. Çünkü bu gibi şüpheli ölümlerin zehirlenmek veya ölmeyi mucip bir darbenin isabeti yüksek bir yerden yuvarlanması gibi **kasten** veya kaza eseri bir sebeple vuku muhtemeldir. Bu, ancak otopsi denilen Tıbbî muayene ve mahallinin inceden inceye tetkikiyle anlaşılabilir. İşte bu gibi ölüm vak'alarının Cümhuriyet müddeiumumisine ihbar edilmesi; Ceza muhakemeleri usulü kanununun 152 inci maddesinde yazılıdır. Ve bu gibi ölümlerin gömülmesi de ancak müddeiumumî veya sulhâkiminden verilecek ruhsatla olur.

Köy muhtar, ihtiyar heyeti, köy bekçi ve korucuları; işittikleri, bildikleri, gördükleri, sezdikleri suçları **ihbardan** başka mahkemeleden gönderilecek davetiye gibi her türlü tezkere ve hükümleri sahiplerine **bildirmeleri** ve bu hususta köylerine gelen Müşavir ve Zabıtaya yardım, kolaylık göstermeleri ve haklarında ihzar veya yakalama emri verilmiş bulunanları derhal yakalama kağıdını getirenlere teslim etmeleri, zarar görenlerin şikâyetlerini sorup araştırmaları Adlî vazifeleri meyanındadır.

Kaçakçılık kanunu karşısında vazifeleri:

Yukarıda yalnız kendlerinde zabıta-ya mania sıfat ve salâhiyeti bulunduğunu söylediğim muhtar,

ihthiyar heyeti azaları, köy, mahalle bekçi ve kır koruyucularına 1918 sayılı kaçakçılığın men'i hakkındaki kanun **zabıtai adliye** sıfat ve salâhiyetini de vermiştir. Buna ait kanunun ikinci maddesini birlikte okuyalım:

İkinci maddenin birinci fıkrasında **haber** vermek mecburiyeti yazılmakla beraber ikinci fıkrasında (.....Bunlardan mahalle, köy muhtarı, ihtiyar heyeti azaları, mahalle, kır ve orman bekçileri, köy korucuları; kaçakçılık suçlarını takip ve tahkik ile mükellef memurların **bulunmadığı yerlerde bizzat mar ve takip ile de mükelleftirler.**) diye yazılıdır.

Kanunun kast ettiği men ve takip ve tahkik ile zabıta (Polis, jandarma) âmir ve memurları inhisar takip memurları, gümrük muhafaza memurları, sahil muhafazası zabıta ve efradidir. İşte; bir kaçakçılık suçunun işlendiği mahalde; bu memurlardan kimse **yoksa** maddenin ikinci fıkrasında yazıldığı gibi muhtar, ihtiyar heyeti azaları, bekçi ve korucuları kaçakçılık fiillerini bizzat men ve takip ile mükellef tutulmuşlar ve şu suretle kendilerine işbu kanunla kaçakçılık hâdiselerinde zabıta-ya adliye sıfat, salâhiyeti verilmiş oluyor.

Şu hale nazaran kaçakçılık nedir? Ve ne için böyle bir hususi kanunla buna ehemmiyet verilmiştir? Kısaca anlatalım:

Bilirsiniz ki her Devlet kendi memleketine hariçten getirecek eşya ve mallardan gümrük resmi alır. Bundan maksat hem memleketin müdafaası ve ilerlemesi için yapacağı masraflara karşı para bulmak hemde hariçten yani yabancı illerden girecek eşyalardan memleket dahilinde yetişen ve yapılanları varsa alacağı gümrük parasıyla onların kıymetlerini yükseltmek ve şu suretle memleket dahilinde yapılan ve yetiştirilen eşya ve malları korumak içindir. Meselâ: Memleketimizde şeker ve her nevi zahire ve sebze yetiştirmekte ve yapılmaktadır. Eğer yabancı memleketlerden bu gibi şeyleri serbest olarak yani gümrük resmi almaksızın çeriye alır sak tüccarlar arasındaki rekabet dolayısıyla ucuza satılmağa başlar ve bu suretle memleketimizde yetişen ve yapılan aynı şeyler memleketimiz dahilinde satılamaz, sürülmez ve bu şeyler için fabrikalar açılmaz.

Birde Devlet; bazı eşyanın memleket dahilinde serbest girmesini; memleket müdafaası ve asayişini düşüncesiyle yasak etmiştir. Meselâ silâh, barut ve buna mümasil patlayıcı ve afyon gibi zehirli maddeler.

Bundan başka bazı şeyler vardır ki: buranın yapılmasını, satılmasını hükûmet kendi üzerine almış veya bir şirkete tahsis etmiş para mu inhisar derler. Bun- kabilinde vermiştir ki: buranın daha düzgün o- dan maksat o malın inhisarına, yabancı memleketlere larak getirmesini, temin ve alınacak vergilerle top- satılmasını temin ve alınacak vergilerle top- para elde edilebilmesi içindir. Bunun temini için de inhisar altına alınan maddelerin (Şeker, barut, tütün, sigara kâğıdı, tuz, kibrit... vesair gibi) maddelerin serbest olarak yetiştirilmesi ve yabancı memleketlere çıkarılması ve yabancı memleketlerden bu gibi maddelerin getirilmesi ni yasak etmiştir. Bu gibi işlere bir takım kayıt ve şart dahilinde müsaade etmiştir.

İşte gümrük resmi vermeksizin gümrükten mal çıkarmak, yabancı memleketlerden Türkiye-ye getirilmesi yasak olan maddeleri Türkiye-ye sokmak, bunları satmak, taşımak veya inhisar altına alınan maddeleri kanunun gösterdiği kayıtlara riayet etmeksizin yapmak, satmak, taşımak.. suretleriyle kazanç elde etmek; hem memleketin müdafaasına ve huzuruna karşı bir **ihanet hem de umuma ait bir malı çalmak demek** olur. Şu hale nazaran kaçakçılık, yalnız Ahmedin veya Mehmedin malını çalmağa benzemez, Bu; adetâ **bütün milletin hakkını** çalmak aynı zamanda memleketin müdafaası ve ilerlemesi için alınmış olan tedbirleri bozmak ve karşı koymak suretleriyle **vatana ihanet** derecesine çıkmış oluyor.

İşte bunun içindir ki: Hükûmet bu hususta şiddet göstermeye mecbur kalmış ve hususi bir kanunla umumî kaidelere aykırı bazı usûller koymuştur.

Kaçakçılık suçlarının neden ibaret olduğunu daha iyi anlamamız için 1918 sayılı kanunun mad- desini kısa olarak gözden geçirelim:

1 — Gümrük muamelesine tabi her hangi bir madde ve eşyayı gümrük muamelesini yaptırmaksızın Türkiye-ye gizlice sokmak veya girmesine teşebbüs etmek.

2. — Türkiye-ye girmesi veya çıkması yasak olan her hangi bir madde ve eşyayı ithal ve ihraç veya bunlara teşebbüs etmek. (Meselâ: Barut gibi patlayıcı maddeleri Türkiye-ye sokmak veya altın gibi bazı maddeleri Suriye-ye çıkarmak gibi).

3. — Türkiyeden çıkarmak şartıyla Devlet-çe satılan her hangi bir madde ve eşyayı Türkiye dahilinde satmak veya mücbir bir sebep olmaksızın muayyen bir müddet zarfında Türki-

yeden çıkarılmıyarak alıkoymak. (Meselâ İnhisar dairesinden yabancı memleketlere çıkarmak üzere satılan tütünlerin, müddeti olan üç ay içinde çıkarılmıyarak alıkonulması veya memleket dahilinde satılması... gibi).

4. — Türkiyeye girmesi, çıkması yasak olan herhangi bir madde ve eşyayı memleket dahilinde bir yerden diğer bir yere bilerek taşımak, satın almak, satmak, satılığa çıkarmak veya alınıp satılmasına vasıta olmak.

5. — Devletçe inhisar altına alınan maddeleri; izin ve salâhiyeti olmaksızın Türkiyeye sokmak, memleket içinde bir yerden diğer bir yere taşımak, saklamak, satılığa çıkarmak, satmak, Türkiye dahilinde yapmak, yapmak için hariçten alât ve edevat ithal etmek veya bu gibi alât ve edevatı yapmak, nakletmek, kullanmak, saklamak, tedarik etmek. (Meselâ: Tütün, sigara kâğıdı, şeker, barut; alkol; alkollü içkiler, tütün kıymağa mahsus olan havan ve bıçağı, imbik gibi..).

6. — Hususi kanunlarla muayyen bir iş için gümrük resminden muaf olarak veya az bir resimle müsaade olunan veya hükümetçe verilen resme veya inhisara tabi maddeleri tahsis edildikleri yerlerden başka yerlerde kullanmak veya satmak, bilerek satın almak; kanunu bir hakkı olmaksızın fazla olarak almak. Meselâ: Teşviki sanayi kanunu; memlekete lüzumlu fabrikaları, iş sahalarını çoğaltmak veya meydana getirmek için o işe yarayan makineleri, benzin vesaireyi az bir gümrük resmi ile veya resimsiz olarak yabancı memleketlerden Türkiyeye getirilmesine müsaade etmiştir. Bu suretle getirilen alât, edevat ve benzin gibi maddeleri o fabrikada o iş için kullanılmıyarak başkalarına satılır veya başka bir işte kullanılır veya lüzumundan fazla getirilirse kaçakçılık olmuş olur.

İşte: kaçakçılık suçlularını; kanun bu altı madde içerisinde saymıştır. Bu fiillerin icra vasıtalarının hazırlanması veya kendi arzusuyla olmıyarak ittihaz edilen men'i tedbirleri neticesi olarak fiil meydana gelmezse kaçakçılığa teşebbüs sayılır.

Saydığım ve izahına çalıştığım kaçakçılık suçlarını; muhtar, ihtiyar heyeti azaları, köy, mahalle bekçileri ve kır korucuları bildikleri, duydukları zaman derhal Cümhuriyet Müddeiumumisine veya en yakın zabıta, âmir veya memurlarına, inhisar takip ve gümrük muhafaza memurlarına haber vermiye mecburdurlar. Eğer bu memurlar veya ihbar neticesini beklemekte

zaruret görülürse ol zaman muhtar ile aza, bekçi ve korucular **bizzat** bu kaçakçılık suçlarını men ve takip ile mükellef tutulmuşlardır. Yani bunlarda diğer Adliye zabıtası gibi suçun bulunduğu mahalle giderler, arama yaparlar, suçluyu kaçak eşyalarla beraber yakalamağa çalışırlar ve yapmış oldukları şu işleri bir kâğıt üzerine yazarak imzalarla ve en yakın mahaldeki zabıtaya ve Cümhuriyet müddeiumumisine **teslim** ederler ve bu suretle **bizzat men** ve **takip vazifesini** yani zabıtayı adliye işini görmüş olurlar.

Şu vazife ve salâhiyetleri kullanmıyanlar hakkında ise 1918 sayılı kanunun 38'inci maddesinde şöyle yazılıdır: (İkinci maddenin birinci fıkrasında ihbar mecburiyetinde bulunan mahalle, köy muhtar ve ihtiyar meclisi azaları ile mahalle, köy orman bekçi ve korucuları; her hangi bir suretle öğrendikleri bir kaçakçılık vak'asını ihbar etmez ve şu vazifelerinde ihmal ederse **bir aya** kadar hafif hapis ve elli liraya kadar hafif para cezası verirler. İkinci maddenin ikinci fıkrasında yazılı men ve takip vazifesini- Yani **zabıtayı adliye** sıfat ve salâhiyetini- yapmakta ihmal ederlerse Türk ceza kanununun 230 uncu maddesinde yazılı cezaya bir haftadan **üç aya** kadar hapis cezası ilâve olunur.) diye açık olarak cezalarını göstermiş ve müsamahalaları halinde ise 39 uncu maddesinde (Kaçakçılık yapanlara muhtar, ihtiyar meclisi azaları, köy ve orman bekçi ve korucuları gibi ihbarla mecbur tutulan Devlet memurları müsamaha ederlerse kaçakçıya verilmesi lâzım gelen cezanın yarısı hüküm olunur.) diye şiddet gösterilmiştir.

Kanunun 60, 61, ve 63 üncü maddelerinde ise kaçakçılık faillerini ihbar edenlere ve bilfiil tutulanlara verilecek ikramiyeler yazılı olduğu gibi Müddeiumumilerin zabıtayı adliye âmiri olması itibarıyla zabıtayı adliye memurlarının Adli vazifelerinden doğan yolsuzlukların doğrudan doğruya takibi ve bunların memurin muhakemat kanunundan istisnası suretiyle de ayrıca ehemmiyet göstermiştir.

Hukuk usul muhakemeleri kanununa göre salâhiyetleri:

1. — Muzaharatı adliye dileğinde bulunmak için lâzım gelen şahadetnameyi vermek.

Hukuk usul muhakemeleri kanununun 465 den 470 inci maddesine kadar olan maddeler muzaharatı adliyenin neden ibaret olduğunu ne suretle alınabileceğini ve neler temin ettiğini gösterir.

Muzaharatı adliye demek; kendisinin ve ailesinin iâsesine zaruret vermeksizin mahkeme masraflarını kısmen veya tamamen aciz olanlara karşı Devletin yardım etmesi demektir ki bundan da maksat sırf malî kudretsizliği dolayısıyla mahkemeye müracaatla hakkını aramayan fakir kimselerin haklarını aramak üzere Adalet kapısına müracaata imkân verilmiş olmasıdır. Meselâ: bir köylünün ötedenberi malı olan tarlasını diğeri işliyor. Kendisine bir hak verilmiyor. Buna da köyce bir çare bulunamıyor. Tarla sahibinin hakkını araması için herhalde mahkemeye müracaatı lâzım fakat mahkemece alınması kanunî olan harç ve masrafları ödemeye iktidarı yok. Bunun için muhtar ve ihtiyar heyeti (Bizim köyden..... filan oğlu Ahmedin Mehmet hakkında açacağı dava için mahkemece yapılacak masrafları ödeyecek parası yoktur. Ekmeginden kesemedikçe bu masrafları yapamaz) diye yazarak bir şahadetname verirler. Bununla bu adam masrafsız mahkemeye müracaat eder ve hakkını arayabilir. Fakat buna çok dikkat etmek lâzım. Çünkü: Hal ve vakti yerinde olan bir adam için fakirdir diye ilmühaber verilirse cezası vardır.

Böyle bir şahadetname ile alınacak muzaharatı adliye kararının temin edeceği faydalar ise şunlardır:

1 — Yapılacak bilcümle mahkeme masrafları dava sonuna kadar alınamaz.

2 — Şahit ve ehli hibre masrafları Devletçe avans suretiyle yani borç olarak verilir.

3 — Mahkeme masrafları için istenilecek teminattan vaz geçilir.

4 — Tebligat için lâzım olan mübaşir ücreti ve masrafları dava sonuna bırakılır.

5 — Davanın vekil ile takibi icap ettiği takdirde ücret, dava sonunda verilmek üzere Barodan bir vekil temin edilir.

6 — İcra dairelerinden alınan harçlar geriye bırakılır. Zarurî masraflar ise avans olarak Devletçe verilir.

7 — Bilumum pul ve resimler muvakkaten alınamaz. Kâtibî adillerin yazacakları bilcümle evrak ve suretlerinden alınacak harç ve rüsum muvakkaten alınamaz.

İşte bugibi yardım ve muavenetlere ogramak için köylünün; mahkeme masraflarını vermekten aciz olması ve açacağı davada haklı olduğuna dair delillerin gösterilmiş bulunması şarttır. Şu kadar var ki; Hukuk usul muhakemeleri kanununun 471 inci maddesi mucibince **muzaharatı adliye**ye nail olan davacı tarafından ödenmiş bulunan tekmlil masraf ve harçlar mahkûmiyet halinde hasımden her şeyden evvel ve üstün olarak tahsil edilir. Davanın reddi halinde yani muzaharatı adliye mazhar olan davacının haksız çıkması halinde ise tekmlil masraf ve harçlar ve avans olarak Devletçe verilmiş bulunan paralar harç tarifesi kanununun 97 inci muaddel maddesi mucibince tahsili emval kanununa göre Devletçe alınır.

KÖYLÜYE ve İŞÇİYE VERGİ ÖĞÜTLERİ

Yazan: Âmir SÜDEN. Maliye müşaviri.

BAŞLAYIŞ

Türk milletini mahv olmaktan kurtaran yüksek Atatürk milletini yaşatmak için nurlarını Türk toprağına, onun üzerinde yaşayan Türklere saçmağa başladığı günlerden itibaren gerek anlayışımızda, gerek görüşümüzde ve gerekse durumumuzda yep yeni canlılıklar peyda olmağa ve bizler ölümden tekrar hayata doğru yürümeğe başlamıştık. Atatürk Türkleri yaşatmak ve yükseltmek için kanunlarını tesis ederken maliyesinde vergilerinde de büyük bir inkılâp ve baştan aşağı bir yenilik yaratmıştır. Bu yenilik ve inkılâp tamamen vergilerimizde adalet esaslarını ihtiva etmekte ve zengin ile fakir arasında vergi noktasından bir muvazene tesisine matuf bulunmakta idi.

Bundan evvel idrak ettiğimiz (Padışahlık-İstiptat) (Padışahlık- Meşrutiyet) devirlerinde vergi munhasıran ve o zamana göre zavallı denmekle feci vaziyetlerinin ifadesi mümkün olan, Türk köylüsünden alınmakta idi. Memleketin içinde şehirlerimizde muhtelif milletlere mahsus birçok insanlar beş para vergi vermeden bol, bol kazanıp duruyorlardı. Hattâ memleketimizde kendi memleketlerinden daha ferah ve daha serbest yaşayarak her türlü nimetlerden istifade ettiklerini utanmadan söyleyen bir kısım insanlar da vardı.

Meselâ: Beyoğlunda kışlık bir apartmanı, Boğaz içinde yahısı olan ve bir de İstanbulda büyük bir mağazası bulunan yabancı veya yabancı himayesine sığınmış bir şahıs on para vergi ile mükellef tutulmamakta idi. Buna karşı alının teriyle çalışan namuskârane bir hayat geçiren zavallı bir Türk mütevazi, küçük bir dükkânda

kazandığı paranın çok mühim bir kısmını devlet hazinesine veriyordu. Hele orta, şarkî ve garbî Anadolu'da zavallı köylülerin evindeki iki bakır tenceresine ve altındaki yatağına varıncaya kadar satılıyor ve bu suretle vergi tahsil olunuyordu. Yabancılar böyle bir muameleye maruz kalmadıkları gibi ecnebi devletlerin himayesine sığınan gayrimüslim de ne asker ne de vergi vermiyorlardı. Hele yabancılar bugün kazanç vergisi ismini verdiğimiz ticaret vergisi ile mükellef değildi. Bunlar kâfi değilmiş gibi kendi teb'amız olan bir kısım gayri müslimler de cedlerinin eski padişahlardan aldıkları ailelerine mahsus fermanlarla birçok vergilerden af edilmişti. Memleketin sahibi biz Türkler olduğumuz halde biz onların esiri ve zebunu idik. Vergiyi de, askeri de bizler veriyorduk. Eski fermanların muahedelerin doğurduğu bu vaziyete biz (uhudu atika devri) yabancılar da (Kapitulasiyon) derler. Çünkü eski padişahlar yabancı devletlerle yaptıkları muahedelerle ve yabancı teb'alara verdikleri fermanlarla hiçbir zaruret olmaksızın keyfi bir surette vergi muafiyetleri vermişlerdi. Güya kendi malları imiş gibi milletin yabancılarından da almağa hakkı olduğu vergileri effetmişlerdi. Meşrutiyetin ilânından sonra bu fena vaziyetten kurtulmak için bir az çırpındık. İlk senelerde iş başında bulunanlar bu (uhudu atika) köleliğinden kurtulmak için uğraştılar fakat bu çırpınmak, bu uğraşmak ekseri muvaffakiyetsizlikle neticeleniyordu. Meşrutiyet hükûmeti de kati bir azim ve kuvvetle milleti bu zincirden kurtaramadı. Yalnız bazı kanunlara teselli kabilinden bazı kayıtlar koydu. Tabii bu da maksadı

temine kâfi değildi. Meşrutiyetin ilk senelerinde komşumuz olan küçük devletler tebasından olsun eski itilâfnamelere göre vergi alınması için emirler verildi. Bunların her birinden vergi isterken memurlarımız birçok müşkülata uğradı, hakaret gördü. O zamanki hükûmetin bazı defa gösterdiği tecellüde karşı bu küçük devlet tebalarının ve hattâ kendi tebamızdan olan gayri müslimlerin büyük devlet tebalariyle ortaklık mukaveleleri yaparak kendilerini yine vergiden kurtadıkları görüldü.

Yukarda sözü geçen fermanlardan bir misal arz etmeyi muvafık görüyorum.

(Bir gün çarşı içinde bir yahudinin boru şeklinde bir tenekte muhafazasından çıkardığı ve vergiden af edildiğine dair eski bir fermanı ben elinden aldım. Bir daha kendisine iade etmedim. Merkeze götürdüm. Bu fermanla bu adamın ceddinin İstanbulun zaptı esnasında Fatihe Yedikule kapısının anahtarlarını verdiği ve bu sebepten sülâlesinin vergiden af edildiği yazılı idi.) Eski zamanlarda vergi adaletsizliğinin fecaatı bu şekillerde görülmüyordu. İmparatorluğun bir köşesindeki halk vergi vermek değil adetâ zavallı Türklerin vergilerinden hasıl olan varıdattan külliyetli hisse alıyorlardı. Yemen ve Hicaz ahalisi bu kabilden idi. Aynı memlekette vergiden müstesna birçok insanlar var idi. Vergi yükü, ağırlığı daima Anadolu köylüsünün üzerine yükleniyordu.

Meselâ: Fakirlerle zenginlerin verdikleri vergiler arasında bugünkü gibi bariz ve açık bir fark yoktu. Fakir ile zengin ve köylü ile şehirli arasında vergi adaletini isbat edecek nisbetler, farklar gözetilmemişti.

Hulâsa: Vergilerimizde adalet yoktu. Türk vergi veriyordu. Ve eziliyordu. Yabancı ve gayri müslimler hattâ birçok şehirli ve padişahlar ve onların hanedanı vergi vermiyorlardı.

Atatürk, memleketi her türlü belâdan kurtardıktan sonra idarî bünyemizi tanzim ederken vergi kanunlarımızı baştan başa yenileştirdi. Bu kanunlarla bugünkü vergi adaletinin son derecesini tatbik etmek istedi. Ve etmektedir:

Memlekette yaşayan ve kazanan ve sermayesi olan her ferden vergi almak fakir olan köylü ve işçilerimizi himaye etmek kaidelerini koydu. Aşar gibi memleket içinde derebeylik ve ağalık felâketi sürdüren Türk köylüsünü, çifçisini senelerce inleyen, ocaklar söndüren ve fakat o

tarihlerde devlet bütçesinin en mühim varıdatı olan bir vergiyi Atatürk munhasıran Türk köylüsünün selâmeti namına bir hamle ile ortadan kaldırdı. Devletin paraya olan ihtiyacından ziyade Türk köylüsünü, çifçisini yaşatmayı düşündü.

Atatürk maliyesinin köylüye ve işçiye taallük eden her vergide okadar büyük şefkat ve himayesi vardı ki bunu şimdiye kadar ne istiptat devri ne de meşrutiyet devri göstermemiştir.

Bugün köylünün kalkınma işlerinin husulüne yardım eden esaslardan biri de vergi kanunlarında köylülere ve işçilerimize verilen himaye-kâr muafiyetlerdir.

Vergi muafiyeti ne demektir: Vergi muafiyeti umumî vergi kaideleri mucibince devlet hazinesine harkes gibi vergi vermesi icap eden kimselerden bir kısmının siyasî ve içtimâî ve iktisadî sebeplerle kanunlara dayanarak bu vergiden kurtulması demektir. Yeni devlet yaptığı kanunla bu adamdan veya bir kuruldan vergi almıyor. Bu adam veya kurul da vereceği vergi kadar bir para kazanmış oluyor.

Atatürk maliyesinin Türk köylüsüne, işçisine verdiği bu mühim muafiyetlerden bahsetmeden evvel eski devirlerdeki vergi muafiyetlerinin adaletsizliğini göstermek için o devirde çıkan 1326 tarihli musakkafat kanununun bu kabil haksız muafiyetlere ait bir iki maddesini zikredeceğim. Bu kanunun dördüncü maddesinin beşinci fıkrasında (Padışahın nefsine ait) ve üçüncü fıkrasında (Al Osman evladlarına ve ailesine ait bircümle musakkafat) ve beşinci maddesinde (Muahede ve fermanlar veyahut devlet tarafından teati oluan şartnameler mucibince vergi vermeyen musakkafatın kâffesinin bina vergisinden affedildiği) yazılıdır. Atatürk devrinde fermanlı verilmiş bir muafiyet olmadığı gibi muahede ve şartnamelerle verilen muafiyetler de ya karşılıklıdır veyahut siyasî, iktisadî gayet büyük menfaatler alındıktan sonra verilmiştir. Fakat eski muahedelerle, fermanlarla, şartnamelerle verilen muafiyetlerin hiçbir karşılığı ve devlete katıyen bir menfaati yoktu. Bilâkis hepsi devlet için ezici mahvedici birer boyundruktan ibaret idi. O zamanlar padişah ve hanedan namıyla ve buna benzer muafiyetler vardı. Bu Cümhuriyet devrinde büyük küçük hiç kimseye şahsî bir muafiyet verilmemiştir. Devlet vergi hususunda zengin ve fakiri ayırt etmeyerek müsavat gözetmiştir. Bu devlet en çok yukarda yazılı sebep ve şekillerde

muafiyet verirken köylünün kalkınmasını düşünmüştür.

Vergi kanunlarımız okunursa görülecektir ki, verilen muafiyetlerin çoğu memleket tebaasına, köylüsüne, munhasıran memleketin iktisadî içtimâî, ziraî yükselmesi için verilmiştir. Atatürk, İsmet İnönü eliyle Lozan muahedesini yazdırırken devletin ve Türk milletinin başına belâ olan ve eski devirlerde hep yabancı milletlere verilen bu haksız ve yolsuz muafiyetleri kaldırmıştır. İşte eski padişah devirleriyle Atatürk devrinin en açık farklarından bir kısmı da köylüye, işçiye verilen bu kıymetli muafiyetlerdir.

Geçen devrelere ait olup yukarda hulâsaten sayıp döktüğüm facialarla Atatürk maliyye kanunlarının köylüye gösterdiği şefkatin canlı ve nurlu farklarını anlatmak için Cumhuriyet devrinde köylüye verilen muafiyetleri ve yapılan yardımları toplamağa çalışarak bunları sırasıyla yazdım.

Her bir muafiyetin kıymeti hakkında icap ettikçe mülâhazalarımı ekledim. Bu muafiyetleri her köylünün ve işçinin bilmesi ve araması lâzımdır. Atatürk devrinin en büyük faziletlerinden biri de biz Türklere kanunî haklarını bildirerek onları aramağı öğretmiş olmasıdır. Kanunî hakkını aramayan, aramağı bilmiyen bir kimse memlekete ve hattâ ailesine, evlâtlarına karşı vazifesini yapamaz, kendi kendisinden istifade edemeyeceği gibi millet böylelerinden hizmet beklemeyiz.

Atatürk ve büyüklerimiz her kese hakkını vermekte okadar hassas ve itinalıdır ki devletin her hangi bir dairesinden hakkını arayan bir köylüye en küçük bir müşkülâtın gösterilmesine katiyen razı olmaz. Bu müşkülâta sebebiyet verenler derhal cezalandırılır. Eğer bu hassasiyet ve itina karşısında bizler devlet kanunlarındaki haklarımızı bilmez ve öğrenmez ve aramaz isek kabahatin bizde kalacağı pek aşîkârdır.

Aşağıda saydığım vergi muafiyetlerini ve devlet yardımlarını her köylü ve işçinin iyice bilip öğrenmesi lâzımdır.

BİNA VERGİSİNDE KÖYLÜYE VE İŞÇİYE VERİLEN VERGİ MUAFİYETİ

1873 No. lu bina vergisi kanununun üçüncü maddesinin 6 ncı fıkrasında (Zürram ziraî istih-salâtında kullandığı alât ve edevat depoları, zahire anbarları samanlıklar, ağıllar, ahırların, kümeslerin, kurutma mahallerinin, furunların, işçi

ve bekçi bina kulübe ve barakaların, köy misafir odalarının (balıkçılara mahsus kayıkhanelerin, alât depolarının deniz ve göllerde işçi ve balıkçı kulübesinin ve barakalarının) daimî surette vergiden muaf olduğu yazılıdır.

Atatürk maliyesi bu madde ile çalışkan, zengin veya fakir köylülere ve balıkçılara okadar geniş bir vergi muafiyeti veriyor ki bundan evvelki devirlerde hiçbir hükûmet tarafından köylünün ve balıkçının vaziyeti böyle düşünülmemiş ve böyle hiçbir muafiyet verilmemiştir. Bu maddeye göre zengin ve fakir köylülerin ziraat âletlerini zahirelerini koydukları binalar, samanlıklar, ahırlar, kümesler, kurutma mahalleri, furunlar; işçi ve bekçi kulübeleri barakaları ve köy misafir odaları için hiç vergi alınmayacaktır. Kezalik çalışkan balıkçılarda kayıkhaneleri ve balık tutma âletlerini koydukları barakalar ve deniz ve göllerdeki kulübeler için bina vergisi namiyle bir para vermiyeceklerdir. Bundan maksat çalışkan köylülerin emeklerini daha ziyade zenginleştirmek, köylüyü bolluğa, refaha kavuşturmaktır.

Beri yanda köylü gibi çalışmayan şehirli, oturdukları evler, kira aldıkları akarlar için bina vergisi vermedikçe. İşte köylünün ve işçinin Atatürk devrinde nail olduğu en büyük şefkat ve himayelerden birisi bu izah ettiğim muafiyettir.

Kezalik bu kanunun 8 inci maddesinin son fıkrasında (Zürram kendi arazisi için müstereken ve münferiden yapacakları her nevi su bendleri, sulama ve kurutma tesisatında; ticaret kas-dî olmaksızın) bina vergisinden af olunmuştur.

Bu madde ile köylünün ferah, ferah arazisini işletmesi için alacağı tedbirler, vergi sebebiyle bir engele uğramasın diye Atatürk maliyesi köylüyü bu noktadan da himaye etmiştir.

Hele aynı maddenin 9 uncu fıkrasında (Şehirli ve köylü için bilcümle âfetlerin, felâketlerin vukuu düşünülerek yangın, feyezan, zelzele ve hastalıklar sebebiyle yapılacak muvakkat mahiyetteki binalar; bu felâketlerden doğan ihtiyacın devamı müddetince vergiden) af edilmiştir.

Bunlardan başka bu kanunun dördüncü maddesinde şehirli ve köylülerin (yeniden yapacakları evler, barakalar ve her türlü binalar veya mevcut her türlü binalara ilâve edecekleri yeni parçalar, inşaatın hitamını takip eden seneden itibaren üç sene vergiden) af olunmuştur. Demek bir köylü yeniden bir bina yaparsa veya mevcut

binasına yeni bir parça eklerse bu yapılacak kısımdan üç sene vergi alınmayacaktır. Fakat Atatürk maliyesi bu muafiyeti verirken köylü ile şehirli arasına büyük bir fark koymuş ve bu fark ile cidden muhtaç olan köylüyü hiamey etmiştir. Çünkü yine bu maddeye göre şehirli yapacakları bu kabil binaları bitirir bitirmez iki ay zarfında maliye idaresine bir beyanname vermeye mecbur oldukları halde köylüler bu mecburiyette tabi tutulmamışlardır. Köylü ister haber versin, ister haber vermesin vergi memuru bu yazılan binaları üç sene vergiden muaf tutmağa mecburdur. İşte köylüye karşı Cumhuriyet hükûmetinin himayesi bu fark ile de tebarüz etmektedir. Köylü ve işçiler yukarıda sayılan muafiyetlerden yalnız su bendleri, sulama ve kurutma tesisatı ile zelzele, feyezan, yangın ve hastalıklar gibi sebepler dolayısıyla yapılacak muvakkat binalar için bir beyanname vermeye mecburdur. Diğerlerinde Atatürk maliyesi köylüyü hiçbir suretle beyanname ve arzuhal vermek külfetlerine sokmamıştır. Bu iki fırka için beyanname verilmeden muafiyet alınamaz. Beyanname ne vakit verilir ise verildiği seneyi takip eden seneden itibaren muafiyet başlar.

Yine bu kanunun ikinci maddesinin 7 inci fıkrasına göre (Sahiplerinin ikametına mahsus olup senevi (gayri safi- gelir) yirmi beş liradan (yirmi beş lira dahil) aşağı olanlar) bina vergisinden muafıdır. Senede yirmi beş liradan aşağı olan evlerin en çoğu köylerde bulunur. Şehirlerde geliri yirmi beş liradan aşağı olan evler pek azdır. Görülüyor ki köylü bina vergisi noktasından son derece gözetilmiş yukarıki fıkralarda da anlatıldığı veçhile ziraata mahsus binaları vergiden af edildiği gibi senevi (kirası- ge liri- gayri safi iradı) yirmi beş lira olan ve için de mal sahipleri oturan binalarda tamamiyle bina vergisinden af olunmuştur. Maksat fakir köylülerini vergi ile dar bir vaziyete sokmamak ve onları himaye etmektir.

ARAZİ VERGİSİNDE KÖYLÜYÜ ALAKADAR EDEN MUAFİYETLER

Arazi kanununun ikinci maddesinin (c) fıkrasında şöyle yazılıdır. (Ziraata elverişli olmadığı gibi sair suretle de istifade edilmeyen taşlık, bataklık fundalık ve ot dahi yetişmiyen çoraklık arazi) vergisinden daimî surette muafıdır. Vakıa bu madde köylülere değil arazisi olan herkese aittir. Fakat bu gibi araziye de memleke-

timizde ekseriya köylüler sahiptir. En ziyade bu maddeden istifade edecek köylülerdir. Bu muafiyet köylünün zarardan vîkayesi içindir. Cumhuriyet hükûmeti ekmeğe, biçmeğe elverişli olmıyan ve hiç bir suretle istifade edilmeyen taşlık, bataklık, fundalık ve üzerinde ot dahi bitmeyen araziden vergi almağı adaletle uygun görmemiş bu gibileri daimî surette af etmiştir. Her kimin böyle bir arazisi olup ta yanlışlıkla vergi veriyorsa hemen maliye idaresine arzuhal ile bu vaziyeti haber vererek vergilerini sildirmek lâzımdır.

Arazi vergisinde Atatürk maliyesinin verdiği muafiyet yalnız bundan ibaret değildir. Çalışkan ve çalışkan köylülere mümkün olan her türlü yardımı göstermiştir. Şunu iyice bilmelidir ki vergi muafiyeti hakikatte hükûmetin halka para vermek suretiyle yardım etmesi demektir. Eğer hükûmet vergiden muafiyet vermemiş olan yurtdaştan vergi namiyle bir miktar para alacaktır. Bu parayı almamak; o parayı yurtdaşa vermek ve onu bağışlamak demektir. Daha açık söyliyelim: Yurtdaştan hükûmetten paraca yardım görmesidir. Cumhuriyet hükûmeti; onun büyük ulu önderi bu memleketin efendisi olan köylüyü işte para vererek her türlü yardımlarla bolluğa, sevince kavuşturmak. onu yabancı milletlerden daima yüksek mertebelere çıkarmak azmindedir. Bu muafiyetlerde bu yüksek kaygunun canlı birer delilleridir.

Aşağıdaki vergi muafiyetleri köylüler için birer nimettir.

Arazi vergisi kanununun üçüncü maddesinde:

1. — Yeniden üzüm bağları, güllükler yetiştirenlere (altı sene)
2. — Yeniden yemişlikler, incir bahçeleri vücade getireceklere (sekiz sene)
3. — Yeniden fidanlık yetiştirecekler aşılama yolile vücade getirilecek zeytinlikler için (on sene)
4. — Yeniden vücade getirilecek zeytinlikler için (on iki sene)
5. — Hususî kanunlarına göre, usullerine göre ziraata elverişli bir hale getirilen arazi (üç sene)
6. — Yine hususî kanunlarına göre yeniden vücade getirilecek ormanlar (yirmi sene) dutluklar (onsene) arazi vergisinden muafıdır.

Çalışkan köylülerimizin bu muafiyetlerinden tamamiyle ve zamanında istifade etmesi için

yukarıda sözü geçen ve altı fıkrada topladığım ziraata ait işleri yaptıkları sene içinde meselâ: Bir kimse arazisini güllük ve zeytinlik haline koyduğu peyahut üzüm bağı yaptığı sene içinde maliye dairesine (kazalarda malmüdürlüğüne) vilâyetlerde defterdarlığa bir beyanname vermeleri lâzımdır. Beyannamede arazide yukarıki fıkralarda yazılı fidanların, ağaçların vesairenin dikildiğini yazdıkları takdirde hükûmetin yapacağı inceleme üzerine kanunda yazılı vergi muafiyetlerini derhal alırlar. Beyanname verildiği zaman maliyeden bir de makbuz alınmalıdır. Maliye dairesi beyannamenin verildiği malî seneyi takip eden seneden itibaren bu araziden katıyen vergi almaz. Beyannamede yazılı hususlar tamamıyla doğru olmak gerektir. Arazi sahibi beyannameyi ne kadar geç verirse bu muafiyetinde sene itibarıyla okadar eksik istifade eder. Meselâ: Bir arazi sahibi toprağını bağlık veya didanlık yaptığı sene içinde beyanname vermez de bu işi yaptığının ikinci senesi beyanname verirse muafiyet ertesi seneden muteber olacaktır için altı sene yerine ancak beş sene istifade edebilir. Herkesin bu cihetle çok dikkat etmesi lâzımdır. Yüksek Atatürkün maliye kanunları köylüye yalnız böyle muafiyet vermekle kalmamış, köylünün arazisinin semavî afetlerle, felâketlerle önüne beçilmesi kabil olmıyan zararlara uğrayacağını düşünerek arazi vergisi kanununa ona göre hükümler de koymuştur. Çünkü önüne geçilmiyen âfetler, felâketler vardır. Meselâ: Sel basmak, dolu yağmak, kuraklık, yangın ekinleri, meyveleri yeyüp bitiren hasarat gibi bunları önlem zordur. Ancak devlet vasıtaları bunların önüne bir derece geçebilir. Fakat bunlar birden bire olursa devlet vasıtaları da yetişemez. O vakit köylünün mahsulü mahvolur. İşte devlet bu gibi zararlara uğrayan köylülerden zararın doğduğu sene için vergi almıyor. Ancak zarar geçtikten sonra köylü yine tohumunu ekip mahsulünü yetiştirdiği seneden itibaren vergi almağa başlıyor. Kanunun beşinci maddesine göre bu kabil zararlardan doğan vergi muafiyetlerinden istifade için umumî surette esash iki şart vardır.

1 — (Bunlardan birincisi: Bu âfet ve felâketin bir köy veya kasaba şehir arazisinin tamamının veya muayyen bir mıntakası mahsüllerinin en az üçte bir derecesinde zarara uğraması)

2 — (Bu arazinin icara verilmemiş ve sigortalanmamış olması)

3 — (Felâketin hasad ve devşirme zamanına tesadüf etmesi)

Kanunun bu maddesindeki haller hükûmetçe tahkik ettirilir. Doğruluğu anlaşılırsa maliye vekâletinin müsaadesiyle o seneye ait vergi silinir. Bu nevi âfetler dolayısıyla köylülerimize verilen ikinci esash muafiyet te şudur: Yine arazi vergisi kanununun altıncı maddesinde (**Ziraat arazisinden iken fevkalâde bir arza neticesi olarak taş, kum veya su altında kalan ve bu suretle ekilip biçilmiyecek bir hale geldiği idarî incelemelerle sabit olan araziden sahibinin müracaatı tarihinden sonra gelen taksitten başlamak üzere bu arazi devam ettiği müddetçe vergi alınmaz.**) denilmektedir. Meselâ: Şiddetli bir fırtına sebebiyle bir kimsenin ekili biçili arazisini kum, taş veya su basarsa ve bu kumun, taşın ve suyun kaldırılmasına da imkân görülmezse sahibi derhal bir arzual ile Maliye dairesine müracaat etmelidir. Arazi sahibi o senenin arazi vergisinin hangi taksitinde müracaat etmiş ise o taksiti takip eden taksitten itibaren bu araziden vergi alınmaz. Taki o araziden taş, kum ve su kaldırılarak ekilip biçilecek bir hale gelmiş olsun. O vakit tekrar vergi alınır. Bu izah edilen vergi muafiyetini alabilmek için araziye taş, kum ve su bastığının ve evvelce ekilip biçilirken şimdi istifade edilmeyecek bir hale geldiğinin hükûmetçe yapılan inceleme ile doğru olduğu sabit olmalıdır.

KAZANÇ VEGİSİ KANUNU MUCİBİNCE VERİLEN MUAFİYETLER

Kazanç vergisi kanununun üçüncü maddesinin 7 inci fıkrasında (**İşçi kullanmaksızın kendisine veya başkalarına ait malzemeyi bizzat veya birlikte olan ailesi efradı ile el ve ayakla veya madenî kuvvetle işler makine ve tezgâhlarda çalışan ev san'atları erbabı ve birlikte oturan ailesi efradı kazanç**) vergisinden muaftır. Bu kabil ev sanatları şehirlerde mevcut olmakla beraber ekseriya köylerde de vardır.

Çünkü köylü bez dokur, çorap dokur bu maddeden en ziyade Türk köylüsünün istifade edeceği aşikârdır.

Maliye Vekâletinin ev san'atlarının ne demek olduğunu tarif eden 9956/51 No.lu ve 19/5/934 tarihli bir emirnamesinde hulasatan şu izahat yazılıdır. (Ev san'atları mefhumu işinin hudut ve şumulü mutalaa edilmek lâzımdır. İşçilikten maksat bir maddeyi mamule için icap eden malzemeyi işleyerek bu işleme mukabili yalnız imal ücreti almak demektir.) Şu hale göre

re ev san'atlarıyla uğraşanlar terzi gibi kunduracı gibi başlı başına bir san'at sahibi olanlar değildir. Bunlar işlerini evde de yapıp satsalar yine kazanç vergisine tabidirler. Ev san'atları erbabı mutlaka işçi olacak ve kanunda yazılı malzeme üzerine iş yaparak bu işe mukabil bir ücret alacaktır. Ev san'atları erbabı ekseriya bir tüccar veya bir fabrikacı namına iş yapar. Meselâ: Bir tüccar bir gün gelir ipliği vermek şartıyla her aileye yüzer adet fanila veya çorap sipariş eder. Bu köydeki ailelerde bunları hariçten işçi kullanmaksızın kendi ailesi efradı ile dokur ve tüccara teslim ederler. Ve parça başına da meselâ on kuruş alırlar. İşte bunlar kazanç vergisi vermezler. Bu muafiyete mazhar olmak için işçiler şu şartlara çok dikkat etmelidirler.

1 — Ev san'atlarıyla geçinenler mutlaka bu işleri kendi evlerinde yapacaktır. Hariçte bir yer kiralayarak orada yaparsa yine kazanç vergisi vermesi icap eder.

2 — Kendilerine veya başkalarına ait malzemeyi bizzat veya birlikte oturan aile efradı ile beraber yapacaktır. Ortak alır veya yardımcı kullanırsa bunlara kazanç vergisi muafiyeti verilir.

mez. Ailesi efradından maksad karısı, babası, anası, çocukları, gelini; damadı ve torunlarıdır.

3 — El ve ayakta veya vücut kuvvetile işler makine ve destgâhlarla yapılacaktır. Bu makine ve tezgâhlar dikiş, çorap, fanila, örgü ve dokuma makine tezgâhlarından ibarettir.

Bu emirde kanun bütçe encümeninde müzakere edilirken ev san'atlarından bazıları sayılmıştır. Ev sanatlarının ne gibi şeyler olduğunu bilmek için bunları aynen yazıyoruz:

A — Halı, kilim, çul, bez vesair mensucat dokumacılığı.

B — Çorap, fanila vesair örgü işleri yapmak ve iplik eğirmek.

C — Kamış, saz, ağaç dalları ve taşlarından hasır, zenbil, masa ve emsali malâtı.

Bunlar ev san'atlarından ad olunur.

İşte köylülerimizin bu suretle bizzat kendilerinin veya aileleriyle birlikte yapacağı bu işler sebebiyle alacağı ücretler kazanç vergisine tâbi değildir. Elverir ki yukarıki şartlara tamamiyle riayet edilmiş olsun.

— Sonuvar —

ORTA MEKTEBİN TARİHÇESİ

Yazan: Ömer Kemal AĞAR

Mamuretülaziz vilâyeti sırasıyla bir takım idarî değişiklikler arzemiş ve Cümhuriyet devrinde bugünkü şeklini iktisap etmiştir. Öncele-ri vilâyetin ihtiva ettiği saha genişti. Üç sancağı ve 16 kazası, 70 nahiyesi ve 1892 köyü vardı.

Harpur sancağına; Harput, Arapkir, Keban madeni, Ekin, Pütürke kazaları; Malatya sancağına; Malatya Hasan Mansur, Behini, Akçadağ, Kâhte kazaları; Dersim sancağına da; Dersim, Mazgird, Çarsancak, Çemişgezek, Kızılkıse, Ovacık kazaları bağlı idi.

1900 de basılan Kamus ül âlâmın altıncı cildinin 4332 inci sahifesinde Mamuretülaziz vilâyetinin maarifi şu suretle izah etmektedir:

«Maarif cihetine gelince merkezi vilâyette bir İdadiyei mülkiye ile bir rüşdiyei mülkiye ve rüşdiyei askeriye, zükkûr ve inasa mahsus birer iptidai bulundugu gibi sancak ve kaza merkezlerinin ekserisinde rüşdiye mektepleri ve ekser mahallât ile bazı kurrada subyan mektepleri ve kasabatta az çok mamur medreseler bulunuyor. Bütün vilâyette 13 rüşdiye, 215 iptidaiye ve subyan mektepleri 31 medrese, 45 ermeni, 12 ermeni protestanı, 2 ermeni katoliki mektebi, bunlardan başka da katolik misyonerlerine mahsus 8 ve protestan misyonerlerine mahsus 5 mektep ki ceman vilâyette 336 mektep ve medrese mevcuttur.» denilmektedir.

Yukarıki izahattan anlaşılacağı üzere (1900) yılından o zamanki maarif müesseseleri yarım milyon nüfusa nazaran fazladır. Yabancı ve azlık mekteplerinin çokluğu şayanı hayret derecede bir yekûn teşkil etmektedir. Bunlar, millet birliğini zedeliyen birer fesat remzi olarak kabul edilebilir. Bu müesseselerin serptikleri fesat tohumları millî birliğin vücud bulmasına bir engel

olmuştur denilse hiç te hata edilmemiş olur.

Meşrutiyet ve Cümhuriyet devrinde bunlardan eser kalmadı. Fakat, bu muzır müesseselerin zehirlerini teneffüs edenler zaman zaman kendilerini hissettirmekten hali kalmadılar.

Bugün Elazığ'da bir tane orta mektep, bir tane de kız enstitüsü vardır. İhtiyacı karşılayacak dereceyi bulmak üzere ilk mektepler mevcuttur.

... Bu yazımda orta mektebin tarihçesinden bahsetmek istiyorum.

Orta mektebin tarihçesi

Orta mektebin tarihi yarım asır bulur. 1890 tarihinde Harput ile Elâzığ vilâyeti arasında, Hüseyinik ve Aslanpınarı denilen yerde mektebin temeli atılmıştır. O zaman idadî müdürü olan Sezai Yayın nezaretine memur edilmiştir. Kârgir olarak yapılan binanın bütün masrafları devlet bütçesinden ödenmiştir. Sezainin müdürlüğü altında beş sınıflı olarak 1892-1891 yılında tedrisata başlanmıştır. 1894-1895 yılında 4; 1895-1896 da 3; 1896-1897 yılında 6, 1893-1898 yılında 5 mezun vermiştir.

Bu ders yılında mektep altı sınıflı olmuştur. 1898-1899 ders yılında müdür Sezai ayrılmıştır. Ondan açılan müdürlüğe Şükrü tayin edilmiş ve mektep de yedi sınıflı bir teşkilâta kavuşmuştur. 1899-1900 yılında mektepten 9 şahadetname almıştır. 1900-1901 yılında mektep tekrar beş sınıfa indirilmiştir. Bu yıl mektepten beş kişi mezun olmuştur.

1901-1902 de müdürlüğe Müdür muavini Fuat tayin edilmiştir. Bu ders yılı mezunu de 9 kişidir

1902-1903 ders yılında Zekeriya Zihni getirilmiştir. Bu ders yılında sınıf adedi de altıya

çıkartılmıştır. Beşinci sınıfı bitirenlerden 7 kişiye arzuları üzerine beş senelik idadî mezunu şahadetnamesi verilmiştir.

1906-1907 yılında müdürlüğe Ahmet Halit tayin kılınmıştır. 1907-1908 de 10, 1908-1909 de 10 kişi mezun olmuştur. 1909-1910 de mektep müdürlüğüne Mahmud Nail getirilmiştir. Ve mektebi Sultani adını almıştır. 19 talebeye yedi senelik idadî mezunu şahadetnamesi verilmiştir. Bu ders yılında da 14 talebeye yedi senelik idadî şahadetnamesi ita olunmuştur.

1911-1912 de yine 7 talebeye idadî şahadetnamesi verilmiştir. 912-913 yılında Sultanî ilk mezunu vermiştir. Mektebi bitirenlerin sayısı 16 kişidir.

1913-1914 de Sultaniden 16 kişi çıkmıştır. 914-915 de umumî harp ilân olduğundan mektep binası askerî işgal altına alınmıştır. Bu yüzden bittabi tedrisat yapmak da imkânsız olmuştur.

915-916 yılında müdürlüğe Behaeddin tayin olunmuştur. Mektep de merkezde bulunan Fransız kollejine nakledilmiştir. Bu yıl mektep 4 mezun vermiştir.

916-917 yılında koleji asker işgal etmiştir. Bunun üzerine mektep bir ermeni evinde tedrisatına devam etmiştir.

Mektebin bu yılki mezunu iki kişiden ibarettir.

917-918 yılından 922-923 ders yılına kadar lisenin son sınıfları açılmadığından bu ders yıllarında dokuzuncu sınıfı ikmal edenlere tasdikname verilmiştir.

917-918 yılı binanın darlığı dolayısıyla mektep Almanlardan kalma yarı kârgir, yarı ahşap bir binaya nakledilmiş ve 920-921 yılında da vilâyetin gösterdiği lüzum üzerine bugün altıncı ilk okul binası olan Hacı Kerimin evine taşınmıştır.

920-921 yılında mektep müdürlüğüne Hamdi tayin edilmiştir. 920-921 yılında mektep müdürlüğüne Hamdi tayin edilmiştir. 921-922 de talebe adedinin artması ile binaya sığışmak imkânsız olduğundan bugünkü üçüncü mektebin bulunduğu binaya taşınmıştır. Bu bina Almanlar tarafından terkedilmişti.

922-923 yılında müdürlüğe Halil Enzari tayin edilmiştir. 923-924 de lise orta mektepe çevrilmiştir. Ve bu yıl mektepten 13 talebe mezun olmuştur.

924-925 de müdürlüğe Zühtü tayin edilmiş-

tir. Mektepten bu yıl mezun olanların sayısı 17 dir. Vilâyetin gösterdiği lüzum üzerine mektep binası bugün beşinci mektep olan binaya taşınmıştır.

925-926 yılında 8; 926-927 yılında 20 mezun vermiştir. Ve bu ders yılında müdürlük mevkiinde Lûtfi bulunmuştur.

928-929 ders yılında müdürlüğe tarih ve coğrafya muallimi Emin getirilmiştir. Bu yıl mektebi bitirenlerin sayısı 31 dir. 929-930 da 32, 930-931 de 32, 931-932 de 36, 932-933 de 46 talebe mezun olmuştur. Mektep, daha müsait olan mülga muallim mektebi binasına taşınmıştır. Bu bina da Alman metrukâtındandır.

Mektep müdürü Eminin Develi ikmal mektebi müdürlüğüne tayini üzerine Naşit tayin edilmiştir. Ve iki ay bu vazifede kalmıştır. Köycülük tahsil etmek üzere Amerikaya gittiğinden yeri boş kalmıştır. Müdür muavni Vehbi Görgöze müdür vekâletini ifa etmiştir. Mektep bu 933-934 yılında 54 mezun vermiştir.

934-935 ders yılında maarif müdürü Cemal Ataç üç ay müdür vekâletinde bulunmuştur.

Aynı ders yılında müdürlüğe Konya orta mektep tabii bilgiler muallimi Ziya Gökmen tayin edilmiştir. Muavinlik vazifesini de Zihni Gürgöze ifa etmiştir. Bir müddet sonra Ziya Gökmen Yalvaç orta mektebine nakledilmiş ve yerine Yalvaç orta mektep müdürü Horşit Nazlı tayin kılınmıştır. Bu ders yılında muallim kadrosu biraz daha genişlemiştir.

Bu ders yılında 88 talebe mezun olmuştur. 935-936 ders yılında talebe sayısı 574 ü bulmuştur. Ve 94 mezun vermiştir.

936-937 ders yılı başında müdür muavini Vehbi Gürgöze Kara köse orta mektebe müdür tayin edildiğinden ayrılmıştır. Talebenin sayısı (680) kişiyi bulmuştur. Mektepte iki muavinlik ihdas olunmuştur. Bu iki mevkî resim muallimi Kenan Gürmen, Fransızca muallimi Rahmi Onar tayin edilmiştir.

Müdür muavini Gürmen 937 mayıs ayı içinde sihhî ve ailevî vaziyetini ileri sürerek istifa etmiştir. Ders senesi sonu olduğundan yerine kimse tayin edilmemiştir.

Bu ders yılında mektepten 155 kişi mezun olmuştur. 937-938 ders yılı başında müdür muavini bulunan Rahmi Onur da muavinlikten çekilmiştir.

937 yılı yirmi eylülünde İstanbulda Dolma bahçe sarayında toplanan Tarih Kurultayına iş-

tirak eden tarih ve medenî bilgiler muallimi Ömer Kemal Ağar başmuavinliğe tayin edilmiştir. Teşrinî sani sonuna doğru da ikinci muavinliğe Tabiiye muallimi Müebbet Doğanay getirilmiştir.

Bu ders yılında talebe sayısı 793 ü bulmuştur. Haziran devresi imtihanı neticesinde 82 ve eylül devresinde de 108 talebe ki ceman 190 talebe mezun olmuştur. Bu, mektebin hayatında bir rekor teşkil etmiştir.

938-939 ders yılı başında müdür muavini Müebbet Doğanay istifa etmiştir. Yerine yeni tayin edilen Türkçe muallimi Muammer Aşkın getirilmiştir.

Bu dört yıl başında mektebin talebe mevcudu 865 idi. Bunlardan 150 kadarının mezun olacağı ümit edilmektedir.

Orta mektep Başmuavini:
Ömer Kemal AĞAN.

OKUMAK, YAZMAK VE KONUŞMAK

Sayın dinleyicilerim,

Her insana hayatta lâzım olan vasıflardan birisi Samimiyettir. İfadede samimiyet, geçinmede samimiyet, arkadaşlıkta samimiyet, tek cümle ile herşeyde samimiyet esastır.

Önemli bir mesele hakkında bir insanın fikirlerini dinlemeğe başlarken onun bu meselede samimî olup olmadığını; samimî hüküm ve kararlar verecek vaziyette bulunup bulunmadığını tetkik ederiz. İlk anların tetkikinde alacağımız neticeye göre de, ya onun daha derin bir dikkatle dinlemeğe koyuluyoruz; yahut bütün cehdimizi kaba bir harekette bulunmağa harcarız. Esnemeğe çalışırız. Esnemek dinleyicinin çok sakıncağı bir haldir; esnemek te ekseriya söylenenin kusuru sayılır. Bunun çeşitli, daha çok psikolojik yani ruhî sebepleri olabileceğine inanmak lâzımdır. Bunlardan en önemlisi söyliyenin anlayışı ile dinleyenin veya dinleyici gurupunun arasındaki anlayışın bir olmamasıdır. Kısası, söyliyene dinliyen arasındaki fikrî ayrılıktır. Ya söyliyenin fikrî üstünlüğü yoktur; yahut söyliyene dinleyiciler seviyesine inmeği ihmal etmiştir.

Esas mevzuumuza girmeden önce bu kısa mukaddimeyi yapmaktaki biricik maksadımız bu günkü konuşma mevzuumuzun **âlimane olmaktan ziyade hayatta her gün karşılaştığımız davranışların sıralanmasından ibaret olduğunu peşinen söylemektir.**

Konuşmamızın âlimane olmaktan uzak bulunacağını söylemekle tevazu gösterdiğimiz sanılmasın. Bir insan aynı aileden sayılan fertlerle konuşurken mütevazî davranmayı âdet edinmişse bu, o zatın ya fevkalâde merasimperver olduğunu, yahut dinleyicilerine nazaran kendisinde mevcut olduğunu sandığı bir bilgi üstünlüğünü, maharetli söz oyunlarıyla (yokmuş gibi) göstermeğe çalışan bir adam olduğunu anlatır. Birinci tiplerin, yani tevazuu merasimperverlik sayanla-

rın, bu tevazularının ailevî ve meslekî konuşmalarda yer bulması arzuya değmez. Bu şekildeki tevazu sözleri bir kıralla yabancı bir başvekilin veya kırılın, prensin (son altes), (Ekselâns) veya (Sa Majeste) gibi klişe sözlerle başhyan konuşmalarda bulunabilir.

(Bir kıralla bir başvekilin, bir prensin karışıklı konuşmalarında gördüğümüz bu hitapların devam etmesi doğru mu, değil mi?) meselesini incelemek, âlimane olmayacağını önceden arzettiğimiz bugünkü konuşmamızla alâkadar değildir. Burda, kısa da olsa bir noktai nazar dermeyer edilmesi muhakkak istenirse: (Birçok inkılâplar yaratan büyüklerimiz, zamanında ve yerinde Sa Majeste yerine Aziz kardeşim, aziz dost) diyerek ve (devletler arası protokolu dışına çıkmıyarak samimî olmayı da yaratmışlar ve bilmişlerdir.) der ve mevzuumuza dönebiliriz.

Tevazuun ikinci şekline gelince:

Takdir buyurursunuz ki, dinleyicilerine nazaran kendisinde bir üstünlük mevcut olduğunu sandığı halde, gûya tevazu göstermeğe çalışan bir insanın hali, tabirim mâzur görülsün, dantelden yapılmış koyu renk bir balo elbisesi altına giyilen açık renk bir çamaşıra benzer. Bu nasıl sırtırsa, gurur altındaki tevazu da o derece sırtır. Sırtırmakla kalmaz, zavallı tevazu ezilir; vazifesini yapamaz ve insan bu şekil tevazua ancak acır.

Tevazu, vazife icabı bir seremonide değildir. Elbette bir insan kendisine verilen her işi daima pürüzsüz yapamaz. Hataları olabilir. Verilen iş bizim kabiliyetimizle mütenasip olduğu halde her hangi bir sebeple başaramamış ta olabiliriz. Ypılan hata bize gösterilince: (Ne yapalım, efendim, ben bundan daha iyi yapamıyorum. Beğenmezseniz başkasına yaptırın.) demek elbette kabalıktır. Yapabileceğimiz bir iş verilince: (Efendim, af buyurun. Elimden gelmez, lütfen başka

bir arkadaşla yaptırın) demek te tevazu değildir. Ya kabalıktır. Yahut baştansavmacılıktır.

Arkadaşlarım,

Bilirsiniz ki, bir ulusa başka uluslar yanında yüksek mevkiiler ayıran o ulusun yalnız zenginliği, yalnız ordusu, yalnız toprağının bereketli olması, yalnız cesur olması değildir. O ulusa herşeyden önce şerefli bir yer ayıran onun kültürüdür. Kültür sahasında asırlarca önce atılan adımlar milletleri ayakta tutabilen en kuvvetli desteklerdir. (İnsan biraz da mazisi ile yaşar) sözü burdan doğmuştur. Müstevli bir devlet kumandanının salladığı en şerefsiz kılıç düşmanın kültürel eserlerine çektiği kılıçtır. İnsan nihayet 100 yıl yaşar. Kültürel eserin ömrü bazan 100 asırlık olur. Dünya kurulalı milyonlarca Mısırlı ölmüştür. Fakat **dikili taş hâlâ ayakta**. Koca Sinan ölmüştür. Selim Camii yaşıyor ve asırlarca yaşayacak.. Kitap yakan; mimarî eserleri tahrip eden elleri tarih tel'in ediyor. edecek te. Kitap Kültür yayan en değerli bir vasıta. Mimarî eser mazinin kültürel varlığını hale taşır. Kitap, resim, heykel, âbide... hep bize maziye nakleder. Bazan maziden aldığımız ışıklarla halimizi, hattâ istikbalimizi aydınlatırız. Türk Dil İnkilâbı gibi.

Biliriz ki bir şey anlatmağa kısaca (İfade etmek) denir. İfade tarzlarından en çok kullanılanı Konuşmak ve yazmaktır. Çocuk, bir yaşında konuşmağa başlar. âger dilsiz değilse son nefesine kadar konuşur. Çocuk fevkalâde olarak 3-4 yaşında okumağa ve yazmağa başlar; eli kalem tutabildiği müddetçe yazar, gözü görme hissini kaybedinceye kadar okur.

Bir insan maksadını ya sesle yani konuşarak, yahut sessiz yani yazarak veya resim yaparak, heykel dikerek.. anlatır. Bir heykelin, selvi gibi göklere yükselen bir minarenin, nefiz bir tablonun bize birçok şeyler anlattığını biliriz. Kitap ta böyle. Mazide yapılanı öğrenebilmek için en ucuz, en emniyetli, en çok başvurduğumuz vasıta kitaptır. Kitapta okunarak anlaşılır.

Okuma, yazmak, konuşmak bütün insanların bazan her saat, bazan günde beş altı saat başvurdukları fade tarzıdır. Konuşmayı bir tarafa bırakıyorum: Mesleğine göre her insan 2-5-8 saatini okumağa yazmağa ayıramaz mı?.. Okumasını ve yazmasını bilen herkes okur ve yazar. Memur, tüccar, asker, amele çifçi... herkes okur. Yeni yeni bilgiler kazanmağa çalışır.

Bir devlet memurunun, bir talebenin, bir muallimin okuması mecburîdir. Memur resmî ya-

zılar okur, öğretmen ve talebe kitap karıştırarak dersini hazırlar; tüccar ve sanatkâr mesleğinin emrettiği şekilde okur. Kim ne kadar okur veya yazar diye bir tasnif yapmak mümkün değildir. Bıktığı için mektebe gitmekten vaz geçen, hayatta bir baltaya sap olamamış mesleksiz delikanlı dahi okuyacaktır. Para kazanma yolunu bulamadan aşk yoluna sapan delikanlı da okumaktan uzak kalmaz; Ya sevgilisinden- varsa gelen mektubu okur, ya ekseriya olduğu gibi, hayalen tasarladığı yavuklusuna ateşli mektuplar yazar... Nasıl bir maksat için yapılırsa yapılsın, bir ifade tarzı olan konuşma ve yazmada aranılan ne belli-başlı vasıf **maksadı en iyi, en kısa, en doğru bir şekilde karşılamasıdır**. Okumaktan da beklenen maksada yarayacak şekilde faydalı olmasıdır.

Misalle izah edelim: Bir memuru ele alalım:

Memur ne okur?. Memur resmi tahriratları okur. Rapor okur. Kanun okur. Gazete okur. Mecmua okur, roman, hikâye, mektup okur... Biraz önce işaret ettiğimiz gibi, bunları ya mecbur olduğu için, yahut sadece insan olduğu için okur. Bunun gibi birçok yazılar yazar: Rapor yazar, müsvedde hazırlar, mektup yazar, ruhunda şairlik varsa bazan şiir, hikâye de yazar..

Acaba herkes lâzım olduğu şekilde mi okuyor ve yazıyor?. Buna düşünmeden (Evet) demek zordur. Eğer herkesin her zaman okuduğu veya yazdığı hakikaten en doğru şekil olsaydı birkaç kuruşluk bir aylık meselesi için biriken 8,100 parçalık dosya hasıl olmazdı. Bu, işin hakikaten bu kadar kâğıtla yapılabileceğini göstermez. Ekseriya yazılan bir emrin icabettiği gibi yazılmaması; veya bir emrin dikkatle okunmaması bu gibi dosyaları meydana getirir. Tekitler, tavihler, ilâveler, tetkikler; ihtarlar; ikazlar.. dosyayı şişirir. Eğer her yazı mükemmel yazılsa veya okunsaydı dünyada kırtasiyecilik te hayli ca eksilirdi. Kafası işlek o işe alışık bir memurun kaleme aldığı bir yazı ile işin acemisi bir memurun kaleme aldığı yazı elbette bir olamaz. Elimize bir yazı geliyor:

Tam birbuçuk büyük sayfalık. Okumağa başlıyor. Beş on satır okuyoruz, hâlâ sonunda ne çıkacağını anıyamıyoruz. Yazısı tamamen okunduktan sonra öğreniyoruz ki: (Bu sene o kasabada kış fazlaymış. Memurumuz mahrukat tahsisatına 10 lira zam yapılmasını istiyor.) Altı satırla anlatacak bir maksat bazan birkaç sayfa ile de anlatılabilir. Ancak bunun nerede icabedeceğini düşünmek lâzımdır.

OKUMA ŞEKİLLERİ:

Okumanın; mevzua, zamana, mesleğe; şahsa; mevkie.. göre çeşitli şekilleri vardır. Biz bunu üç şekilde hülâsa etmek istiyoruz:

A — Okur görünmek için okumak. Daha başka bir ifadeyle okumak için okumak. Baştan savma okumaktır ki: Bir mekteplinin babasını kandırmak için dersine çalışır gibi görünürken okuması, vazifesini benimsememiş bir memurun masasına gelen kâğıdı göz gezdirerek okuması, daima işinin çokluğundan şikâyet eden daire reisinin önüne gelen sepet dolusu evraktan bazılarını okuyuşu gibi.. Bu okuyuşun kıymeti hiçtir. Bu, akşam sabah Ada vapurunda birkaç saat seyahat etmek mecburiyetinde olan, okur yazarlığı olmadığı halde sandalyasına oturtulan babîâlî paşasından farkı yoktur. İkinci okuyuş şekline geçmeden önce bilenlerin ve konuşmamıza ayrılan zamanın suistimal edildiğini sananların affını diliyerek meşhur bir fıkrayı nakledeceğim.

«Saltanat devrinde okuryazarlığı olmıyan paşalar, yalnız okuması olup yazması olmıyan şeyhulislâmlar bulunduğunu duymuşsunuzdur. Bunlardan, okuryazarlığı olmıyan, fakat ya nazırlık veya azalık sandalyasına oturtulan bir paşa varmış. Cahil fakat haylıca zeki imiş. Seyahatte çıkanların kitap ve gazete okuduklarını, sınıfta kıraat dersi yapılırken muallimin kitapları tersine okuyabildiğini biliyormuş. İşte bu paşa vapurun hususî mevklindeki diğer yolculardan geri olmadığını ispat için ekseriya bir gazete alır; vekarla gözlüğünü takar; okur gibi görünürmüş. Nasıl olduysa bir gün gazeteyi ters tutmuş ve okumasına devam etmiş. Paşanın tam karşısında oturan yine ihtiyar bir kalem efendisi bu hali görünce dayanmamış:

— Affedersiniz paşa. Gazeteyi ters olarak nasıl okuyorsunuz?, demiş. Buna karşı paşadan aldığı cevap şudur:

— Efendim, bendeniz uzun müddet muallimlik yaptım. Satırlar ters olursa daha iyi okuyorum. Demiş.

B — İkinci şekildeki okuyuşa gelince:

Bu şekildeki okuyuşa (Normal okuyuş, lâzım olduğu gibi okuyuş) diyeceğim. Vazifesini bilen bir memurun masasına gelen yazıları dikkatle okuması gerektir. Bir insan, vakit geçirmek maksadile değil bir şey öğrenmek maksadile okursa dikkatli okur. Hayatta en çok başvurulan şekil budur. Eline bir yazı gelen bir memur bu şekilde okursa işleri düzgün gider. Resmî yazıla-

rı bu şekilde okuyan bir memur ne yapacağını en açık ve doğru şekilde tasarlayabilir. Nihayet bu şekilde okumayı itiyat eden bir insanın fikri seviyesi yükselir.

C — Üçüncü şekil okuma, âlimane okuma:

Buna başka bir ad vereceğim: (İcabında yazabilmek için okumak). Bu şekilde okumak yaratılış ve tahammül işidir. Buna en çok ilim adamlarında rastlanır.

Bir ilim adamı gözünün önüne getirin: Dünyanın maddî zevklerinden uzak, kendisini arasanız ekseriya ya bir umumî kütüphanede, ya bir konferans salonunda, ya tetkik seyahatinde, ya varını yoğunu harcıyarak meydana getirdiği hususî kütüphanesinde bulabilirsiniz. Ekseriya da masa başındadır. Masanın üstü, etrafındaki depolar binlerce kitapla doludur. Siz onu ziyarete giderken güzelce karnınızı doyurmuşsunuzdur. Fakat o bazan kahvealtıyı bile unutmuştur.. Oda sına girdiğinizin bazan güç farkına varır. Ziyaretinizden memnundur. Fakat çok kalmamak şartıyla. Âlim okuyor. Okuyuşu bize benzemiyor Sayfaların çevrildiğini bazan üç dakikada bir, bazan 15 dakikada bir şahit olabilirsiniz. Bazan ayağa kalkıyor. Dolaplarından birinin başına gidiyor. Bir kitap alıyor. Ya masaya dönüyor veya birkaç sayfayı karıştırarak yerine koyuyor. Masası başına gelince bir şeyler yazıyor, tekrar okumaya dalıyor. O dakikada bir mevzu kaleme almakla meşgul değildir. Okuyor, not alarak okuyor.

Ancak bu şekilde okuyanlar eser yaratabilirler. Bu şekildeki okuyuş olmasaydı milyonlarca eser meydana gelemezdi. Memur da ciddi bir rapor hazırlarken böyle yapmaz mı?. Onun için bu şekil okumaya (Yazmak için okuma) dedik.

YAZMAK ve ŞEKİLLERİ:

Yazma şekilleri de çoktur. O kadar çoktur ki, bunu tasnif etmek te zordur. Biz birkaç tür-lüsünü ele alarak mukayeseler yapacağız. Yazmanın en çok kullanılanları şunlardır:

- a) Resmî bir tahrirat, yazmak;
- b) Rapor yazmak.
- c) Hususî mektup yazmak.
- ç) İstida yazmak.

a) — Resmî bir yazı yazılırken dikkat edilecek en mühim nokta maksadın en açık ve en kısa bir şekilde ifadesidir. Resmî bir yazının hususî yazıdan ayrılışı kısa olmasıdır. Her türlü kâğıda yazılmaz. Okunaklı yazılır. Resmî bir yazıda hususiyle ifadede sözle bulunmaz. İfade

tarzı, yazının âmir ve memur olduğuna göre de değişir. Hangi tarih ve numaraya cevap teşkil ettiği işaret edilir. (Ben) yerine (biz), «Göndereceğim yerine, yazacağım, takdim edeceğim.» yerine (Gönderilecektir, yazılacaktır; takdim edilecektir.) gibi sözler kullanılır. Resmî yazıların sonunda gördüğümüz (Rica ederim, verilen cevaplar müstesna, resmî numara ile yazılan yazılarda (ben-lik) ifade edilmez. Memur olan bir insan bazan izin ister, maaşının arttırılmasını ister. Bir derece büyük âmirinin kendisine iyi muamele etmediğini anlatmak ister. Bu gibi istekler haklı olabilir. Ancak bu arzuları duyurmak için devletin resmî vasıtalarını kullanamaz. Pullu dilekçe yazar, bunu ondan sonra resmî bir yazıya ekler. Böyle yapamaz da resmî bir tahriratla: (Yorgunum, 15 gün izin verilmesini dilerim) ve yahut (Çok çalışıyorum, muvaffakiyetim meydana. Maaşımın arttırılmasını dilerim) der ve bazan yapıldığı gibi bu arzusunun telgrafla duyurmasına kalkarsa devletin kendisine verdiği salâhiyeti iyi kullanmamış olur.

b) — Rapor yazmak. Resmî bir insanın birçok uzun yazılar, raporlar yazacağını da unutmıyalm. Raporlarda da hususiyet ifade eden sözler bulunmaz. Raporlarda yapan şahıs değil dairedir. Meselâ: Bir dairede müdürsünüz. Ağustosun 15 inde başka bir yere naklediliyorsunuz. 20 sinde yeni müdür geliyor. 30 unda o dairenin bir rapor vermesi mutattır. Yeni gelen müdür: (Ben yeni geldim) diye rapor verilmeyecek mi? Tabii verecek. Amma raporda yazılan hiçbir iş onun zamanında yapılmamıştır. Bu bize raporların da resmî ve gayri şahsî ifade ile yazılacağını gösterir.

C — Hususî mektuplar: Hususî şekilde yazılan mektupların ifadesini tasnif etmeğe imkân yoktur. Şahsa göre değişir. Bunun için üzerinde durmayacağız.

Ç — İstidalar: İstida yazmak hem bir maharet işidir, hem de değildir. Bazıları (İstida yazmanın bir usulü vardır, bu da ancak arzualıların işidir) derler. Okur yazar birçok yurttaşla fazla masraf yapmağa mecbur ederler. Size teessürle arzedeğim ki, Ortaokul veya liseyi bitirdiği halde öğretmen vekilliği istemek için lâzım gelen istidayı ilk tahsili bile olmıyan arzualılara yazdıran gençlere rastlanmıştır. Bu nedendir. Dilek sahibinin cahilliğinde değil istidanın ne demek olduğunu iyice anlaşılamamasından dır.

Buraya kadar saydığımız tahrirat, rapor, hususî mektup şekilleri hep bir taraftır. Yani ye her iki taraf resmidir, yahut her iki taraf hususîdir. İstida iki taraftır, istenilen makam resmîdir. Onun için istidanın şekli öncekilere benzer. İstidayı yazanın ifadesi (Ben-li) dir. Yani istiyorum, vermiyorsunuz. diyebilir. Buna cevap veren makam ise (ben-li) ifade kullanamaz. İstidalar uzun da olabilir. Okunaklı yazılması istida sahibinin daima lehindedir. Arzusu çabuk neticelenir.

KONUŞMA VE ŞEKİLLER

Konuşmak, bir maksadın karşı karşıya söyle ifadesidir. Bu da çeşitli olmakla beraber belli başlılarını sayacağız:

- A) Lâf atmak;
- B) Umumî mânada konuşmak;
- C) Musahabe yapmak;
- Ç) Konferans vermek;
- D) Nutuk söylemek;
- E) İtimatname verilirken protokol icaplarına göre konuşma, devlet adamlarının konuşması

a — Lâf atmak: En çok kullanılan ve en az kıymeti olan bir konuşma tarzıdır. Bunun da çeşitli şekilleri vardır. Mahrem lâf atmak, kaba konuşmak, dedikodu yapmak vesaire.

b — Sadece konuşmak: Bir fikrin anlaşılması için iki insanın karşı karşıya veya bir insanın beş on kişilik bir misafir karşısındaki konuşması bu nevidendir. Bu şekil konuşmada söz söyleyen az çok tedbirdir. Bu tarzda da dedikodu yapılır da nezih olmıyan sözler az kullanılır.

c — Musahabe: Bir kişinin en az 40.50 kişiye karşı herhangi bir mevzu üzerinde hazırlıklı veya hazırlıksız söz söylemesidir. Dinleyiciler için sıkıcı olmaması ve kalabalığın hepsinin anlayabileceği şekilde olması lâzımdır. Musahabe yapan bir insanı haksız ise.. önündeki kâğıtlara sık sık bakması caiz değildir. Ekseriya tamamen kâğıtsız yapılır.

ç — Konferans: Mevzu ve dinleyici itibarile musahabenin aynidir. Salon müsaitse, söz büyültme tertibatı varsa bazan birkaç bin kişiye de konferans verilebilir. Umumiyetle kapalı veya tahdit edilmiş yerlerde verilir. Konferansının hazırlıklı olması şarttır. Ne kadar âlim olursa olsun dinleyicilerin vaziyetini düşünerek söyleceği sözleri önceden tartar. Bazan hülâsa olarak bazan da bizim yaptığımız gibi tamamen kâğıda yazar. Ancak, konferansçı mevzuunu tamamen kâğıttan okur ve dinleyicilerinin yüzüne bakmaz sa, mevzu canlı da olsa kıymeti azalır.

d — Nutuk: Nutuk, konferans ve musahabeden ayrıdır. Konferansçı ve musahabeci mevzuunu kendisi seçer. Nutukçu ise günün mevzuuna bağlıdır. Nutuk ekseriya açık havada ve tahdidi imkânı olmıyan sahalarda verilir. Çok kalabalık, çeşitli yaş ve seviyedekiler tarafından dinleneceği için kısa olur. Bağlı olarak söylenir. Sık sık alkışlanır.

Konferans ve musahabelerde alkışa hem lüzüm hem de yer yoktur. Konferans veya musahabe bir derse benzer. Eğer alkışlamak caiz görülürse çok iyi ders anlatan bir muallimin sınıflarda her ders alkışlanması icabetmez mi? Alkışlamayı caiz görürsek böyle bir sınıfta bulunan çocukların belki avuçları idmanlı olur. Fakat, öğrenmek için ayrılan zamanın bir kısmını alkışla geçireceklerinden hem zaman kaybolur, hem de alâka sık sık dağılır. Zaten alkış ya heyecandan gelir, yahut söz söyleyene hürmet için yapılır. Heyecandan doğmuşsa bu bir konferans değil nutuktur.

Edebiyatla oğraşanlarımız rastlamışlardır. Bir edibimiz yazdığı bir edebiyat tarihi kitabında (Söz var söylenir, söylenen var söylediği sözle

büyür) demiştir. Dinlemiş olmamız hürmeti ifade etmez mi? Alkışlamağa lüzüm var mı?..

e — En tartılı söyleme tarzı: Şüphesiz ki en tartılı söz şekli elçilerin devlet reislerine itimatname verirken söyledikleri veya devlet reislerinin, başvekillerin millete hesap verirken yaptıkları konuşmalarda söyledikleri sözlerin çok tartılı olması gerektir. Elçilerin okuduğu nutuklar ekseriya klişe halindedir. Keza yabancı devlet reislerinin birbirlerine yazdıkları tebrik, taziye telegrafları tartılıdır. Yanlış kullanılan bir söz bazan bir millet felâkete sürüklenebilir. Elçi bir şahsı değil bir milleti temsil ettiğinden tartılı söylemek zorundadır.

Arkadaşlar,

Seçilen mevzu geniştir. Bazı kısımları kısaca geçilmiştir. Başka bir gün bana yine vazife verilirse mevzu içinden mevzu çıkarır ve yine konuşuruz.

Elâzığ Kültür Direktörü
İbrahim ERTUĞRUL

(*) Bu konferans 28/12/938 çarşamba günü Halkevimizde verilmiştir.

Şiir

BEN ve GECELER

İstemem sönsün artık camlarda yanan gözler;
Silinsin odamda hep gündüzden kalan izler.
Derdimi benden alan paylaşan karanlıklar,
Gelin de dinsin artık içimde hıçkırıklar.

Uzun yıllar onların ıslak nefeslerini;
Vücudumda duyarak dinledim seslerini,
Ben geceler dostuyum onlar bana âşına
İşte ömrüm böylece girdi Otuz yaşına.

Çocukluğum onların rüyalarıyla geçti;
Neşemi bir su gibi hep o geceler içti,
Gençliğimi taktılar bir Serabın ardına
Karasevda diyorlar bu derdimin adına.

Muammer AŞKIN

HALKEVİ

Bir tek adamın değil, bu bir ailenin değil;
Kocaman bir Ulusun yegâne tek evidir.
Kapısından girerken huşu içinde eğil.

Onsekiz milyon insan burada bir aile gibi;
Onsekiz milyon adam bu evin tek sahibi..
Türklüğü bu birliğin temel taşı tanırın.
Burda her kesi kardeş, ana, baba sanırın..

Ülkü tektir bu evde, birlik bir vücut kadar.
İdeal tek kişinin ruhundan da manidar..
Altıok yolumuzdur; başka bir şey bilmeyiz,
Cihan yıkılsa gene yolumuzdan dönmeyiz..

ATAMIZA and içtik; yürüyoruz peşinden
Durduramaz dağlar bizi, alıkoymaz bir mani
Yolumuz nur alıyor: bir İSMET güneşinden..

Hitami YETİŞKİN

Yurt Bağlılığı Önünde Meb'us Seçimi

Yazan: Hüsameddin İŞİN

Güzel yurdumuzun her tarafında evini, ço-
luğunu, çocuğunu ve binnetice yurdunu seven
her Türk, dağ, taş, bayır dere demeden millet
vekillerini seçecek olan ikinci müntehiplerini
seçmek için sandıkların bulundukları yere bir
sel gibi yürüyüp aktı.

Bu akış Türkün bütünlüğünü,
Bu akış Türkün yurt bağlılığını,

Bu akış Türkün rüşde vasıl oluşunu tam
mânasile göstermiş oldu. Bundan dolayı nekad-
ar sevinsek, nekad- ar öğünsek azdır.

**

Her görüşte ve her düşünüşte bir olan, her
işte, her yolda bir bütünlük gösteren Türk halkı
şüphe yoktur ki bütün hızını Büyük Atasının
yarattığı ve onun ebediyete akışından sonra da
değişmez başkanlığını Millî Şef İnönü'ne verdiği
Cümhuriyet Halk Partisinden alıyor.

Hakkı var!..

Çünkü, yüksek Partimizin bu yurt üzerinde
büyük işler başarmak suretile yarattığı sempati
çok büyüktür. Türkler kendilerini tanıdı, tanıya-
lı, Türklük kendini bildi, bileli ne böyle temiz bir
rejim, ve ne de bu rejimi yaşatan bir parti gör-
düler?

Burada cümhuriyetten önce yurdumuzun
geçirdiği kara günleri yazacak değilim. Büyükle-
rimiz o günleri yaşadılar. Küçüklerimiz ise o
günlerin karalığını birçok vesilelerle, söylenen

sözlerden, yazılan yazılardan, basılan kitaplardan
öğrendiler.

Şu halde biz on sekiz milyon kişi, büyüğü-
müz, küçüğümüz, kadınıımız, erkeğimiz hepimiz,
o kara günlerle bugünkü bol ışıklı günleri birbi-
rinden ayıracak ve o günlerle bu günleri muka-
yese edecek çağdayız.

İşte bunun içindir ki, hepimiz bir olarak, bir
elden, açık görerek, temiz düşünerek reylerimizi
Partimizin gösterdiği namzetlere seve, seve ver-
meği bir yurt vazifesi bildik.

**

Millet Meclisi bir milletin irade ve kudret
kaynağıdır. Millet vekillerinin omuzlarına yük-
lendikler vazifenin ağırlığı kadar da kudsiyeti
vardır. Bu ağır ve kudsi vazifeyi bihakkın ifa
etmek te bir millet vekilinin başlıca vazifesidir.

Büyük yaratıcı Atatürkün, bütün irade ve
kudretini millet vekillerinden almıştı. O, bu
kaynaktan aldığı baha biçilmez ilhamlarla bütün
dünyanın gözlerini kamaştıran inkılâpları yarat-
mıştı. Şimdi de şüphe yoktur ki Atanın en yakın
silâh arkadaşı ve onun ülkü yoldaşı olan Millî
Şefimiz İnönü de bu kaynaktan alacağı ilhamlar-
la Türk milletinin yüzünü ağartacak büyük işler
başaracaktır.

Biz on sekiz milyon kişi buna kanlıız. Çünkü
birimiz, hepimiz için, hepimiz de Cümhuriyet
adlı rejim için yaşıyoruz.

MEDENÎ KANUNUN BARİZ VASIFLARI

Yazan: Avukat Naimi ERDEM

Sayın dinleyiciler:

Bundan yetmiş sene evveline kadar Türk
milleti, İslâm âlemi ahkâmı fikhîye ve içtiha-
datı fûkeha ile hukukî mes'elelerini hal ve fasl
ederlerdi. Nihayet size esbabı mucibe lâyihası
makamında olan mazbatasından birkaç satır o-
kuyacağım. (Mecellei ahkâmı adliye) nin tedvi-
ni ve toplanması lüzumlu görüldü. Ve bunu top-
lamak için bir hey'eti ilmiye seçildi. (Muhar-
rem 1286) tarihinde bu hey'et işe başlayarak he-
pimizin bildiğimiz mecelleyi topladılar. Bu me-
celle 26 Şaban tarihinde meriyete geçti.

Mecellenin esbabı mucibe mazbatasında
ezcümle şöyle denmektedir. (Her tarafta ulumu
şeriyede meharetle zevata nedret geldiğinden
mahakimi nizamiyede ledelicab kütübü fikhîye-
ye müracaatla halli şüphe edebilecek aza bulun-
durmak şöyle dursun Memaliki mahrusede kâin
bu kadar mahakimi şer'iyeye kâfi kuzat bulmak
müshkül olmuştur. Binaenâlâzalik ihtilâfattan
arî ve yalnız ekvali muhtareyi havî olmak üzere
muamelâtı fikhîyeye dair sehlûlmahaz bir kitab
yapılsa herkes kolaylıkla mütalea ederek mua-
melâtını ana tatbik ve böyle mazbut bir kitab
olduğu halde naib efendilere azim faydası olacağı
gibi meclisi nizamiye azasile emri idarede bu-
lunan memurin dahi bilmütalea mesaili şer'iyeye
intisap ile ledelicap işlerini vüsuleri mertebe
şer'i şerife tevfiik ederler. Ve hem mahakimi
şer'iyede muteber ve mer'i ve hem de meclisi
nizamiyede hukuk davaları için kanun vaz'ın-
dan müstağni olur. Mütaleasına mebnî öyle bir
eseri celilin vücuda gelmesi hayli vakitdanberi
arzu olunur bir keyfiyet olup hatta bunun için
meclisi tanzimat dairesinde bir cem'iyet teşkil
edilmiş VS) denmektedir. İşte bu esbabı muc-
ibeye istinaden vücuda getirilen (meclisi ahkâ-

mi adliye) fikhiden ve fûkehanın, din âlimleri-
nin içtihadlarından toplanmıştı. O fikhîki Kur-
andan, hadisten, kıyasdan istinbat olunmuş ah-
kâmı diniyeden ibarettir.

Mecelle: değişmez, tagayyur kabul etmez
din kaidelerine dayandığı cihetle din gibi sabit
ve lâyetegayyverdir. Halbuki din lâyetegayyer-
lik vasfını muhafaza ederken beşerin hayatı her
gün bir yenilik her saat mecellinin çerçevesi i-
çine sığmayan bir ihtiyaç doğurmakta ve tabi-
atıle mecelle de bu ihtiyaca cevap vermemek-
de idi.

Mecellenin akıp giden bu hayatla at başı
beraber gidemeyişi ve din ülemasının içtihad
kapıları diye hâkimlerin hiç değil ihtiyaç karşı-
sında içtihadlarını men eylemesi ve nihayet
Cümhuriyetin ilânile Türkün benliğinde kavu-
şup medenî ihtiyaçlarının fevkine varması yeni
kanunun tedvinini ve ihtiyaçlara cevap verme-
sini vacib ve lâbüd kılmıştı. Bunu çoktan gören
ve Türk milletini bütün medenî milletlerle aynı
safa çıkaran Büyük ve Ebedî şefin işareti ve
değişmez Şef Büyük İsmet İnönünün milletin
bünyesine ve ihtiyacına uygun kanun çıkarabil-
mesine mâni bütün zincirleri Lozan konferansın-
da kırıp Türkü adli hürriyetine de kavuştur-
ması üzerine her iki büyük devlet adamının emir
ve irşadlarıyla yeni çok yeni bir kanunun kabulü
kararlaştırıldı. Bu hususta Muhterem Hocam ve
aziz meslekdaşım hukuk doktoru İzmir mebusu
Mahmut Esat Bozkurta gereken emirler verildi.

Lozan darülfünununda ve Avrupada bulun-
duğu zamanlar hukukun garb memleketlerindeki
telâkkisile bizdeki telâkki ve tatbikini bilhassa
tedkik eyliyen Büyük Hocam bunu çok yerinde
bir emir görmüş ve hemen ve hiçbir vakit kay-
betmeden dünyanın en mükemmel ve modern
kanunu olan İsviçre medenî kanununu tercüme

ettirerek Büyük Millet Meclisine sunmuş ve 926 nisanı içerisinde bu kanunu küll halinde kabul ettirmeğe ve millete hediye etmeğe muvaffak olmuştur. Türk kanunu medenisi antıldığı zaman en büyüklerimizin isimleri yanında aziz hocamın da adı ebediyete kadar anılacak ve bu şerefi saklıyacaktır.

İşte mevzuumuz bu yep yeni ve Türkün bünyesine uygun ve âlemşumul Türk medenî kanununun açık vasıflarını dilimin döndüğü kadar huzurunuzda bast ve arzylemektedir.

Hemen şunu ilâve etmeliyim ki: Burada sizlere arzedeceğim bu vasıflar medenî kanunumuzun ihtiva eylediği bariz vasıflardan ancak devede kulak kabilinden en ufak bir kısmı olmaktadır. Yoksa o büyük eserin bariz vasıflarını bir fihrist şeklinde saymak bile bu münasebetimize sığmayacağı gibi benim de iktidarımın kat kat fevkindedir. Bunu itirafla bir zevk duyarım.

Sayın dinleyiciler: Medenî kanunumuzun en bariz vasıflarından birisi açık lisanla yazılmış olması, tarzı beyanda ittiradı, ahenği, kolay anlaşılmayı ihtiva etmiş bir kanun bulunmasıdır.

Mecellinin gamiz ibarelerini anlamak, içinden ahkâm çıkarabilmek için birçok tahsil, senelerce sai, bir muallimden talim ve taallüm nihayet büyük bir zekâ isterdi. Halbuki medenî kanunumuz okadar sade bir lisanda okadar halk lisanında yazılmıştır ki bir parça okur yazar olanın bu kanunu anlamamasına imkân yoktur.

Lisanda bir zarafet, beyan tarzında büyük bir selâset vardır. Mecellinin en açık bir maddesiyle medenî kanunun en muğlak sayılan bir maddesi yan yana okunursa bu maruzatım tezahür eder.

Size bir madde mecelden bir madde de Medenî kanundan okumaklığımıza müsaade buyurun.

Mecelle 193- Bayiin müşteri zimmetinde semeni mebi olan alacağından verilmek üzere deyo mukayyed olan havalede mebi kablettaksim helâk olup da semen sakıt olsa yahut mebi hiyari şart, ya hiyari ruyet veya hiyari ayb ile red olursa veyahut ikalei beyi edilse havale batıl olmaz. Ve muhalünaleyh badeleda mühile rücu eder. Yani vrdüğünü mühilden alır amma Müstahak çıkıp da nebi zaptolunmağla Mahalüna leyhin ol deyinden beri edüğü tebeyyün etse havale batıl olur.

Kanunu medeniden de bir madde okuyalım: 315— Herkes yardım etmediği surette zarurete düşecek olan usul ve fûruuna ve erkek ve

kız kardeşlerine muavenet ile mükelleftir. Her iki maddenin anlaşılması arasındaki farkı yüksek takdirlerinize bırakıyorum. Birincisi içimizde lütfen bulunan ve hukuk ilmile senelerdenberi meşgul olan muhterem hukukçularımızla birkaç müstesna zevatın anladığına ikincisini ise bütün dinliyenlerin anladığına şüphe yoktur. Ne büyük vasıf ne bariz karakter.

— Pek mühim vasıflardan birisi de lâıyk olmasıdır. Bir vicdan işi olan dinle alâkası bulunmamasıdır.

Mecelle yukarıdanberi arzedildiği veğ üzere bir din kitabıdır. Medenî kanunun dinle ve din prensipleriyle alâkası yoktur. Dünyaya ve dünyada olup biten işlere aittir. Bütün dünya kanunları bu prensibi kabul eylemişler din ve dünya işlerini bir birinden ayırmışlardır. İşte Atatürk gibi bir önderin işaretile hareket eden bir millet elbette kurunu vüstaî kavaide tabi bir kanun tatbik edemezdi.

Meselâ mecelle din kitapları kadınla erkek arasında hemen her hususta büyük bir fark koymuştu. Yirminci asırda bilhassa Türkiyede her hakkına malik olan kadın kanunî haklarını istihsal edeceği pek tabii idi. İşte onun için medenî kanunumuz aziz analarımızın bu hakkını tanıdı ve kendilerine her sahada erkekle müsavi hak verdi.

Mecellede şahadet ancak erkeğe münhasırdı. Kadın yalnız erkeklerin vakıf olmayacağı ve ancak kadınların duya bileceği hususta şahadet edebilirdi. Meselâ bir kızın bülûğa erer ermez babasının kendi rızası hilâfına kestiği nikâhı fesh etmesi gibi hususlarda dinlenirdi. Diğer hususatta iki kadın şahit bir erkek şahid sayılırdı.

Medenî kanun bunu da ortadan kaldırdı. Erkekleri doğuran, büyüten, yetiştiren anaların ve kızların şahadetile erkeklerin şahadeti arasında fark yoktur dedi.

Keza miras meselelerinde kadınlar bir, erkekler iki pay alırlardı. Medenî kanun bu farkı da ortadan kaldırarak kadını mirasa da erkekle müsavi hakka malik ve sahip kıldı.

Profesör Bittardın eşi madam Bittard büyük Şefin ölümü münasebetile yazdığı bir yazısında diyor ki: (Atatürk kadınlara intihab etmek ve edilmek hakkını teklif etmiş ve meclise de kabul ettirmiştir. Türkiye İsviçre kanunu medenisini kabul eder etmez o kanunu geride bırakacak kadar ileri geçmiştir. Kadınlar daha peçelerini atar atmaz garblı kadınları geride bırakmışlardır. Meclisde 17 kadın mebus var. Muhakemelerde kadın hâkimler çalışıyor.)

İşte bunlar umumiyetle kanunun lâıyk vasfının bir neticei tabiiyesinden ibarettir.

— Medenî kanunumuzun vasıflarından birisi de hâkime salâhiyet vermesidir. Mecelle hâkimleri gamiz ve anlaşılmaz ibareleri arasında sıkılmış ve kendini hükmünün haricinde hâkime hiçbir hak bırakmamıştı. Hâkim vereceği bir hüküm behemhal mecellenin maddelerinden birisine uydurmağa mecburdu. Aksi takdirde hüküm veremezdi. Halbuki medenî kanun bu hususta da çok büyük bir basiretle davranmış Türk hâkimlerine en geniş bir salâhiyet vermiştir.

Madde 1 — Kanun lâfzile veya ruhile temas ettiği bütün meselelerde meridir. Hakkında kanunî bir hüküm bulunmayan meselede hâkim örf ve adete göre örf ve adet yoksa kendisi vazii kanun olsaydı bu meseleye dair nasıl bir kaide vaz edecek idise ona göre hüküm eder. Hâkim hükümlerinde ilmî içtihadlardan kazaî kararlardan istifade eder, demektedir.

Kanun bu maddesile hâkime çok büyük salâhiyet vermektedir. Halledilmeyen ve bilfarz medenî kanunumuzda bir mesele karşısında Türk hâkimi hak ve nasafete uygun bir hal çaesi bulacaktır. Bu mesele bizim kanunumuzda yoktur demiyecektir. İctihadlardan, temyiz mukarreratından, mahkemelerin tasdik edilmiş ve (Jürisprüdans) kaziyeyi muhakeme halini almış kararlarından istifade ve istifade etmek suretile her halde bir karar verecek ve nihayet kendisi vazii kanun olsaydı bu meseleye dair nasıl bir kaide vazetmesi icap edeceğini düşünecek ve ona göre hükmünü verecektir. Ne büyük salâhiyet, ne azim kolaylık. Bu maddenin ve maddeyi ihtiva eyliyen Türk Kanunu Medenisine göre Türk hâkimlerinin Türkiye mahkemelerinin hal etmiyeceği hiçbir hukukî mesele mutasavver değildir demektir. Demek kanunumuz hâkimin vicdanına, bilgisine ve takdirine çok büyük bir ehemmiyet vermiş mecelle gibi hâkimi çok sıkı bağlarla kayıtlarla bağlanmamıştır. Bilhassa medenî kanunun bu vasfı üzerine yüksek nazarlarınızı celbederim.

Bariz vasıflarından birisi de herkesi hüsnü niyet kaidelerine riayetle mükellef tutmuş olmasıdır. Kanun vazii bu prensibi kabul etmekle adli ve kazaî hükümlerine bir kuvvet ve hız vermiştir.

Medenî kanuna en büyük kaideyi ikinci maddesile tahsis eylemiştir. Maddeyi aynen okuyorum.

Madde 2 — Herkes haklarını istimalde ve vecibelerini ifade hüsnü niyet kaidelerine riayetle mükelleftir. Bir hakkın sırf gayri izrar eden sui istimalini kanun himaye etmez.

Yalnız hakkın kanunen muayyen ve malûm bir hak olması lâzımdır. Hüsnü niyet kaidesi: Bir kimsenin hakkını istimal veya vazifesini ifa ederke dürüst ve namuslu bir adamın yapacağı şekilde hareket eylesinenden ibarettir. Yani hile kullanmayacaktır. Eskiden (hilei şer'iye) tâbir ettikleri hilelerden kaçınacaktır. (Burada eski faiz ve devri şer'i meselesi anladılmıştır.)

Hüsnü niyet kaidelerine bazı misaller vermek faydalı olacaktır. Meselâ iki kimse bir meselede anlaşdıktan sonra biri diğerine kendisinin anlamadığı ilmî, hukukî bir lisan ile binnetice şifahî itilâfı hükümsüz bırakacak bir mukavele yazıp imza ettirmesi hüsnü niyet kaidesine muhaliftir.

Keza bir posta idaresinde kendisine ait olmadığını bildiği bir havaleyi bilerek kendisine aitmiş gibi almak ve kabul etmek hüsnü niyet kaidelerine muhaliftir.

Keza: Bir kimsenin mallarını hacizden kurtarmak için başkasına ait olduğuna dair muvazaalı muamele yapması kanunun hükmünü bertaraf edecek tarzda diğer hile istimal etmesi hüsnü niyet kaidesine muhaliftir.

Kanun hüsnüniyet kaidesine muvafık olup olmadığını takdirde de hâkimlerimize büyük salâhiyet bahşetmiştir.

Kanun bir hakkın sırf gayri izrar eden sui istimalini himaye etmemektedir. Meselâ bir kimse: zahiren komşusunun penceresini, nezaretini kapatmak maksadından başka suretle izah edilmeyecek derecede arsasının hududuna üç dört metre irtifaında faydasız bir duvar yaparsa menolunur. Fakat bilâkis bir ev yapmış ise bu menolunmaz, çünkü hak sahibinin evden istifade etmesi kabildir.

Hakkın sui istimalini iddia eyliyen taraf hasmının mücerred kendisini izrar maksadile hareket ettiğini isbata mecburdur.

Medenî kanunumuzun bazı vasıflarından birisi de aile hukukunu kuvvetlendirmesi karı koca arasındaki rabıtayı fazlalaştırması, evlenmeyi boşanmayı tek taraflı olarak kocanın eline vermemesi hattâ bunlarla bütün içtimai bünyemizin alâkalı olduğu cihetle nikâhın medenî bir şekilde belediyelerde ve heyeti ihtiyariye huzurunda bir memur veya muhtar tarafından akdedilmesi boşanmanın büsbütün tarafların iradesinden haric olarak bir hâkimin takdirine bırakılmaktadır.

Eski fikh ahkâmımızda dünyaya gelen bir kızın dünyaya gelen bir erkekle doğdukları gün evlendikleri caiz ve vakidi.

Keza boşanma da okadar basit ve okadar kolaydı. Çok adı bir hiddet ufak bir dargınlık neticesinde dağılmış ve yavruları ortada kalmış, sürmüş nice hanümanlar vardır. Erkeğin her hangi bir surette kanunsuz ve uygunsuz bir emrine ram olmıyan veyahut aile birliği veya saadetini yıkacak sefahatına israfına göz yummayan 20.30 senelik bir refiki hayatı boşun diye kapı dışarı etmek çok defa vakidi. Halbuki Medenî kanun bunu büyük bir kaide altına almış ve bu hususta hâkimi bile muayyen birkaç çerçeve içerisinde sıkarak bir yuvanın dağılmasına bir ailenin felâketinin önüne geçilmesine sebep olmuştur.

Yalnız bütün hukukçuların haklı bir şekilde şekva ettikleri şekilde boşanma hâdise-i ifratla tefrit arasında kalmış ve kanunun ruhunu tatbik etmek kaygusuna düşen gayretli hâkimlerimiz ayrılmaları bir vücup haline gelen bir aileyi de medenî kanundaki sebeplere uymuyor diye ayırmakta ısrar etmekte ve temyiz mahkemesi de bu prensibi kabul eylemektedir. Size meslek hayatımda rast geldiğim bir boşanma davasını anlatayım: «Burada onbeş yaşında bir erkekle yetmiş beş yaşında bir kadının mücerred namehremlik kalsın diye evlenmiş iken bilâhara boşanmaları hakkındaki davanın reddine dair bir hatıra anladılmıştır»

Bu maruzatımdan haşa kanunî tenkid mânâsı çıkarılmasın çünkü o benim haddim değildir.

Kanun evlenmeyi muayyen bir yaşla tahdid eylemiş ve ondan evvel yapılan nikâhlara batıl nazariye bakmış kızların daha ana olmıyacak yaşda evlenmelerinin ve sıksa, zayıf çocuk yetiştirerek neslin dejenere olmasının önüne geçmiştir. Medenî kanun evlenme, boşanma, ve karı koca mallarının idaresi hakkında yüzlerce madde kabul etmiş ve bütün ihtimamını bir milletin esas temeli olan ailesinin sağlam kurulmasına sarf etmiştir. Bu husus tamamilen arz edilirse sizi yoracak ve aziz vakitlerinizi çalacaktır. Yalnız şurasını arzetmeliyim ki Büyük Millet Meclisi medenî kanunda kabul edilen evlenme yaşının Türk bünyesine uymadığını görmüş ve kadınlarda evlenme sinnini on beş yaşını ikmale indirmiştir. Kanun No. 3453

Medenî kanun aile münasebatına ve karı kocanın geçimsizliği veyahut her hangi bir su-

retle çiftlerden birisi aile vazifesini ihmal eylediği takdirde hâkimin müdahalesini de kabul eylemiştir. Bu husustaki maddeyi aynen okuyorum.

Birliğin siyaneti: Madde — 161. Karı kocadan biri aile vazifelerini ihmal eder yahut diğerini tehlikeye, Hecalete veya zarara maruz bırakırsa müteessir olan taraf hâkimin müdahalesini talep edebilir. Hâkim kabahatlı olan tarafa vazifelerini ihtar eder. Ve bu ihtar semeresiz kalırsa birliğin menafiini siyaneten kanunda muayyen tedbirleri ittihaz eyler.

Eski kanun hiçbir suretle milletin aile hârimine bu kadar girmemiş bir yuvanın resaneti veyahut dağılmaması için müdahale etmemiştir. Medenî kanunda aile bahsı büsbütün ayrı ve müstakil bir bahistir. Baştan başa bir kitaptır.

Medenî kanunun bariz vasıflarından birini de cemiyeti beşeriye içerisinde nesebi sahih olmıyan çocuklara mevki ve ehemmiyet verişidir. O nesebi gayri sahih çocuklar ki iki vatandaşın cinsî birleşmelerinden husule gelmekten başka hiçbir kusuru yoktur. Bütün medeniyet âlemi İskoçya ve medenî kanunu kabulden evvel Türkiye hariç nesebi gayri sahih çocuğun nesebinin tashihini kabul eylemişler ve o zavallıları cemiyeti beşeriye mal eylemişlerdir.

İskoçya ve eski Türkiye kanunlarıdır ki yalnız bunları cemiyeti beşeriyeden hariç sayarlardı ve ahlâlarına vurulan piç damgasını zavallılar ölünceye kadar taşırlar ve beşer toplanmalarına utandıklarından çıkamazlardı. Fakat çok rica ederim: Velede gayri meşru'un dünyaya gelmesinde kendisinin ne kabahatı vardır. Eğer bir kabahat varsa bu o zavallıya değil nizam ve intizam haricinde münasebette bulunan çiftlerde olması lâzımdır. İşte bizim büyük kanunumuz bu mahzuru ortadan kaldırmış ve nesebi gayri sahih çocuğun nesebinin tashihini babasının kendisini tanınmasını kabul eylemiştir. Bu zavallı çocuğa cemiyeti beşeriye içinde nesbi sahihler gibi yer vermiş ve kendisine babasından ve anasından miras payı ayırmıştır. Çocuğun nasıl tanınacağı nasıl dava açacağı kimler aleyhine dava açabileceği ve kimlerin tanıyamayacağı hakkında kanunumuzda büyük bir fasıl vardır. Bütün teferrüat ile tafsilat bu küçük musahebeye sığmayacaktır. Yalnız bu hususta bir iki madde okumakla iktifa edeceğim.

290 — Sahih olmıyan neseb: Nesebi sahih olmıyan çocuğun anası doğuran kadındır. Babası tanıma veya bir hüküm ile tahakkuk eder.

291 — Tanıma şartları ve şekli: Evlilik haricinde doğan çocuk babası taarfindan tanınabilir. Tanıma resmî senet veya ölüme bağlı tasarrufla olur. Keyfiyet tanınan kimsenin mukayyed bulunduğu mahallin nüfus memuruna bildirilir.

Memnuiyet 212 — Bir birleriyle evlenmeleri memnu olanlardan veya evli erkek ve kadınların zinasından doğan çocuk tanınamaz.

Sahih olmıyan nesebe miras: 443 — Nesebi sahih olmıyan hısımlar ana tarafından nesebi sahih hısımlar gibi mirasçılık hakkını haizdir.

Bunların baba cihetinden mirasçı olabilme-leri babalarının kendilerini tanımış veya babalıklarına hüküm südür etmiş bulunmasına mütevakkıftır. Baba tarafından nesebi sahih olmıyan bir çocuk yahut fûruu babasının nesebi sahih fûruleriyle içtima ederse nesebi sahih bir çocuğa veya ferilerine isabet eden hissenin yarısını alırlar.

(Bu bahsın sonunda Faruk Nafiz Çamlıbelin Piç hakkındaki manzumesi okunmuştur)

Medenî kanunumuzun bariz vasıflarından birisi de şüf'a tezahür eder. Kanunu medenimiz yepyeni bir şüf'a kabul eylemiştir ki bu Mecellede yoktur. Mukaveleden mütevellid şüfa hakkı Bu baptaki maddeyi okuyorum.

658 — Mukaveleden mütevellit şüfa hakkı; tapu sicilline şerh verildiği surette bu şerhte tayin olunan müddet zarfında ve sicilde gösterilen şartlar dairesinde her hangi bir mamelek karşı dermeyan olunabilir. Sicilde şart gösterilmemiş ise gayri menkulün müddealeyhe satışındaki şarta itibar olunur. Meşfu satıldıkta bayi keyfiyeti şefia haber vermeğe mecburdur. Şefiin beye ittilâi gününden itibaren bir ay ve her halde sicille şerh verildiği tarihten itibaren on sene geçmekle şüf'a hakkı sakıt olur.

Bu şüf'a yani mukaveleden mütevellit şüf'a sırf şahsidir. Yani yalnız mukaveleyi akteden kimseyi tercihan muayyen kimselere malını satmağa icbar eder. Meselâ bir evim var. Bunu şu kadar müddet içinde Bay Doğana satmağı aramızda kararlaştırdık. Ve bir mukaveleye bağladık ve tapu sicilline de o suretle şerh verdik. Evimi satarsam behemhal bay Doğana haber vereceğim. Ve başkasının verdiği fiata kendisine vermeğe mecburum. Vermediğim takdirde bu madde mucibince şefiin beya ittilâi gününden itibaren bir ay ve her halde tapu sicilline şerh verildiği tarihten itibaren on sene geçmekle şüf'a hakkı sakıt olacaktır. İkinci ve en mühim şüf'a hakkı de kanunî şüf'a hakkı

dır. Buna dair de medenî kanunumuzun bir maddesini okuyorum.

659 — Bir gayri menkulün hissedarları onun şayi bir hissesini satın alan şahsı salise karşı kanunî şüf'a hakkını haizdir.

Bu hüküm eski mevzuattımızda da mevcuttu. Ve pek tabii bir kanunî haktır. Çünkü bir gayri menkulün her hissesinde şayan müşterek olan şahsın hissedarının sattığı bir hisseyi alması ve hariçten bir yabancıyı mülkü içerisinde sokmamaması en tabii bir haktır.

Halbuki mecelle bundan başka bir de şüf'e civar kabul eylemişti. Her gayri menkulün bitiştiğinde olan gayri menkul sahibi o gayri menkula şefi sayılırdı. Binaenaleyh zengin bir adam tasavvur edelim ki bütün bir şehri veya büyük bir köyü almağa iktisadî imkânâ sahip. Bu zat dükkânının yanındaki dükkânı aldıktan sonra ittisalindeki dükkânı VS gider ve bir şehri alması icabeder.

İşte halk ruhile hareket eden Cümhuriyetimizin prensiplerine uygun olmıyan bu hüküm: Medenî kanunla ortadan kaldırılmış yerine yalnız müşterek bir mülk sahiplerinin aralarındaki şüf'a hakkı ve bir şahsın kendi arzu ve rızası ile başkasına tanıdığı mukaveleden mütevellit şüf'a hakları kabul edilmiştir.

Medenî kanunumuzun en büyük ve bariz vasıflarından birisi de miras bahsidir. Medenî kanun mirası yine lâyük esasat üzerine kabul etmiş ve kadın erkek arasında fark gözetmemiş ve halefiyeti kabul ederek Fikihinde de yetimi diye mirasdan mahrum eylediği zavallı ve bedbaht yavrucukları mirasa sahip kılmıştır.

Mecellede mirasa dair bir bahis yoktu. Eski mevzuatımızda miras bahsı çok mudel ve her hocanın anlıyamıyacağı hesablarla karıştırılmış birtakım ahkâmı ihtiva ederdi ki buna ayrıca ve başlı başına bir ilim olarak (Ferâiz) ilmi denilirdi. Miras taksiminde feraiz kırk hal kabul eylemiş ve bu halleri birer birer tansis eyledikten sonra muhtelif bahislerle bu ilmi itmam eylemişti.

Halbuki medenî kanun koca bir ilim olan ve yalnız bir takım mütehassislere tarafından bilinen ve anlanan bu müşkül miras taksimini nihayet on maddesi içine almış ve hayliden hayli kolaylaştırmıştır. Taksimin ne suretle yapılacağına ve kimlere ve ne suretle hak verileceğine Halkevimizin hastırdığı ve naçizane bendelerinin yazdığı (Halkımıza miras meselelerini öğretir) adlı kitaptan yarım saatte anlamak mümkündür. Arzu edenler işbu eserden birer aded Halkevimizden parasız olarak alabilirler.

Medenî kanun birinci derecede mirasçı-ölünün çocuklarını ve çocuklarının çocuklarını kabul eylemiştir. Erkek kadın farkı yoktur. Müteveffadan evvel ölen çocukların çocukları halefiyet tarikile kendi yerlerine geçerler. Birinci derecede mirasçı olarak evlât kabul edildiğine göre müteveffanın anası babası miras alamazlar. Eski mevzuatımızın büsbütün bilâfınadır. Diğer hususlar da böyledir. Yalnız dede yetimi ne olduğunu size arz edeyim. Ve medenî kanunla bu nun ne suretle ortadan kaldırıldığını bildireyim. (Dede yetimi hakkında izahat)

Mirasın teferrüatına girmek bahsimizi uzatacak ve aziz vaktinizi israf edecektir. Yalnız medenî kanununun büyük birlik halinde çalışan bir memleketin dağılması için intifa hakkı kabul eylediğini ve bu intifa hakkının ne olduğunu arz edeyim. Medenî kanunun 444 üncü maddesinde bir intifa hakkı kabul eylemiştir. Maddeyi aynen okuyorum:

444 — Müteveffanın karı veya kocası fîrû ile içtima ettikde, muhayyerdir dilerse terkeden yarısının intifa hakkını dilerse dörttebirin mülkiyetini alır. Müteveffanın babası anası veya bunların fîrû ile içtima eden karı veya koca mirasdan dörde birin mülkiyeti ile beraber yarısının intifa hakkına ve büyük babaları ve büyük anaları veya bunların fîrû ile içtima eden karı koca terkeden yarısının mülkiyeti ile beraber dörtte birin intifa hakkına ve bunlar da yoksa bütün mirasın mülkiyetine sahip olur.

Kanun intifa hakkını bir gayri menkulun satılmaması, bölünmemesi ve kendisinden beklenen faydanın fevt olmaması için kabul etmiş ve miras yediciğinin önüne geçmiştir. Kocasından bir apartman veya bir han veya bir ev tevarüs eden kadın çocuklu ise bu mirasın satılmaması ve çocuklarının eline tamamı tamamına geçmesi için yarısından intifa eder. Ve ölümden sonra bütün miras müteveffanın çocuklarına kalır. İntifa hakkı hususunda fazla tafsilât almak istiyen yukarıda arzedilen evimizin broşürüne müracaat buyursunlar.

Medenî kanunumuzun vasıflarından birisi de vasiyyete büyük bir ehemmiyet veriş ve bunun için başlı başına altı fasıl ve 53 madde kabul etmiş bulunmasıdır. Bu maddeleri burada okumak ve uzun uzadıya tafsil etmek mevzuumuza sığmayacaktır. Yalnız şurasını arz edeyim ki eski ahkâmımızda malının üçte birini mutlak olarak vasiyet etmek hakkına karşı medenî kanun mirasçıların mahfuz hissesine tecavüz etmemek şartile va-

ziyeti kabul etmiş ve bunu da bir takım şart ve kayde bağlamıştır.

Vasiyet: Resmî senet ile veya vasiyet eden kimsenin el yazısı ile olacak veya şifahî olacaktır. Resmî senetten maksad noter dairesinde veya mahkemede hâkim huzurunda yapılmaktadır. Yahut el yazısı ile olacaktır. Şifahî vasiyet istisnâ birkaç hususta kabul edilmiştir. Ölüm tehlikesi; münakalâtın inkıtaı, bulaşık hastalık, harp gibi fevkalâde hallerde vasiyetçi resmî senet yaptırmaya veya el yazısı ile vasiyeti yazmaya vakit bulamazsa iki şahid huzurunda şifahî olarak son arzusunu beyan edebilir. Ölüm vukuunda bu şahitler vasiyeti yazıp ve imza edip bir mahkemeye tevdi ederler. Ve hiç vakit geçirmezler. Ve ayrıca da mahkemede şehadet ederler. Vasiyetçi bu şifahî vasiyetten sonra resmî senet yapmak veya vasiyetname yaptırmak için vakit bulur ve bu imkândan itibaren bir ay da geçerse şifahî vasiyetin hükmü kalmaz.

Muhterem dinleyiciler:

Medenî kanunumuzun vasıflarından birkaçını yüksek huzurunuzda tebarüz ettirdiğimi ümit ediyorum. İntihab eylediğim mevzu okadar büyüktür ki bunu bir konferansta arz ve itmam etmekliğim imkânı mevcut değildir. Çünkü mukayese etmek istediğimiz ve sebebi tercihinin arzeyelediğimiz maddenin kanun asırlarca üzerinde işlenmiş ve maslahatı ammeye uygun olduğu görülüş bir kanun diğeri ise kurunu vüstaî ve beşerin ihtiyacatının bu kadar ilerlememiş ve tasavvur bile edilmemiş bir devre ait olan ahkâmıdır.

Onun için Cümhuriyetimizin ve bu Cümhuriyeti bizlere emanet ederek içimizden ayrılan ve fakat kalblerimizden ve ruhlarımızdan ayrılmamasına imkân tasavvur olunamıyan lâyetmut ve ebedî Şefin hukuk yolundaki nurlu irşadatını ve Türk milletinin bu kadar modern bir kanuna ulaşmakla duyduğu saadet ve rüşdünü ve kolaylığını şükran ve minnetle anar Ulu Şefin ruhu ve onun açtığı sahirahda büyük bir inan ve kuvvetle yürüyen ve Lozan muahedesile bizi adlî istiklâlimize kavuşturan Büyük İsmet İnönünün ve sayın generalimizin önlerinde hürmetle eğilir ve sizleri hukukun kuru çerçevesi içinde sıkıştırdan dolayı hepinizden aflat dilerim.

Avukat: Naimi ERDEN

(*) Halkevimizde konferans olarak verilmiştir.

TÜRK TİPİ HALK MASKESİ

Büyük harptenberi ordulara piyade, süvari ve topçu silâhları gibi girmiş olan zehirli gazlerin tehlikesinden halkımızı koruyabilmek maksadiyle Kızılay kurumu tarafından hiçbir intifa kasti olmaksızın sırf memlekete hizmet kaygusu ile Avruadan getirilmiş olan halk tipi maskelerin 6 lira bedeli mukabilinde satışa arzedilmiş olduğu malumdur. Bu maskeler büyük bir itina ile yapılmıştır. Türk halk tipi maskesi bir lâstik başlıktan ibarettir. Kendisine mahsus bir mukavva kutu içinde muhafaza edilir. Gözlükler camdan değil (sellen) den yapılmıştır. Üzerlerine vurulsa kırılmazlar. Buğulanmamaları için içerlerinde ordu maskesinde olduğu gibi buğulanmaz levhalar vardır. Halk tipi maskeler üç boydudur. Büyük, orta, küçük. Maskenin boylarını gösteren B. O. K. harfleri maske süzgecinin takılacağı yerin üzerine ve maskenin içinde iki gözlük camının arasına konulmuştur. Ekseriyetle büyük boy erkekler için orta boy kadınlar için küçük boyda çocuklar içindir. (Altı yaşından itibaren çocuklar maske taşıyabilirler) Maskelerin büyüklük, küçüklük meselesi baş büyüklüğüne tâbidir.

Maskenin başa geçirilmesi: Evvelâ mukavva kutuyu açmalı. Maskenin nefes verme supabını yuvasından çeküp çıkarmalı bundan sonra maskeyi kutusundan çıkarıp süzgeci vidalamalı ve maskeyi iki el ile düğmeler hizasından tutup çeneyi maskeden içeri sokmalı ve maskenin kenarını çene altından kulakların ve başın arkasından geçecek surette arkaya doğru çekmeli bu suretle yüze geçirilmiş maskenin gırtlığı rahat sız etmemesi ve gözlüklerin tamamen gözler hizasına gelmesi maskenin kirpiklere dokunmaması için de maskenin el ile düzelmesi iktiza eder. Maskeyi tararken ve düzelirken nefes verme supabına el sürmemelidir. Çok ehemmiyetli olan bu subaba dikkat etmek lâzımdır. Çekilirse kopabilir. Bunun için

maskeyi gözlüklerden veya süzgeç takılacağı yerden tutarak yüzde oynatmak ve düzeltmek kabildir.

Kadınlar maskeyi takmadan önce başlarında firketeleri, tarakları çıkarmalıdır. Gözlük kullananlar kulaklığı olmamak şartile gözlüklerini çıkarmıyabilirler. Ancak maske takmadan evvel gözlüklerinin camlarına buğulanmaya mani bir ecza sürmelidirler. (Kuru sabun sürdükten sonra kuru bir bezle şeffaf oluncuya kadar camları oğmak, camların buğulanmasına mani olur.)

Baş geçirilen maskenin süzgeci çıkarılıp yeri kapatılır ve kuvvetlice hava emilir. Maske muntazaman başa ve yüze geçmiş ve hiçbir taraftan buruşukluk ve boşluk kalmamış ise kuvvetlice nefes emildiği zaman yüze daha ziyade yapıştığı hiss olunur. Nefes alındığı zaman hiç bir yerden hava girdiği hiss olunmamalıdır. Bu yoklama esnasında nefes verme supabına dokunmamalıdır.

Maskeyi baştan çıkarmak: Sağ ve sol ellerin baş parmakları her iki taraftan çenenin altından sokulup maske öne ve yukarı doğru çekilerek baştan çıkarılır.

Maskenin temizlenmesi: Baştan çıkarılan maskenin süzgeci vidasından çıkarılıp yalnız maske (süzgeç değil) ıslatılmış temiz bezle ve dikkatle silinir. Gözlük camlarının iç taraflarında bulunan buğulanmaz levhaya kat'iyen dokunmamalıdır. Çünkü bu levhaya dokunulursa bozulur. Süzgecin vidalanacağı yerin iç tarafındaki nefes alma supabı da çıkarılarak kuru bir bezle silinip kurutulmalı ve yine yerine konulmalıdır. Kirilen maskelerin buğulanmaz levhaları çıkarıldıktan sonra su ve sabunla yıkanabilir. Maske gölgede ve açık havada kurutulduktan sonra (güneşte, sobada kurutulmamalıdır. Bozulur) kutusuna konur.

Kutusunda yerleştirmek: Maskenin süzgeci çıkartılır. Maskeye onu gergin tutacak mukavva sokulur. (Bu esnada maskede buruşukluk husule gelmemelidir) evvela nefes verme supabı yuvasına yerleştirildikten sonra maske mukavva kutuya konur.

Maskenin bakımı ve saklanması: Maskeyi herşeyden korumalıdır. Sivri tırnaklar maskeyi delebilir. Bunun için maskeye dikkat etmek lâzımdır. Ezilmiş veya bir taraftan çukurluk peyda olmuş süzgeçler değiştirilmelidir. Maskeyi fazla rutubet ve harareten ve bilhassa üzerine güneş gelmekten korumalıdır. (Maskeyi soba, mangal yanına koymak maskeyi bozar) Maskeler donarsa lâstikleri çatlar, onun için maskeyi

mukavva içinde ve evlerimizin en iyi yerinde, meselâ sandıkta ve iyisi konsolda saklamalıdır. Ancak naftalin koymaktan çekinmelidir. Naftalin maskeyi bozar.

Buğulanmaz levhaların değiştirilmesine ihtiyaç hasıl olduğu zaman (İşe yaramaz) bir hale gelince buğulanmaz levhaları tutan çenberi soldan sağa çevirerek çıkarılmalıdır. Bozulmuş levhaları kaldırmalı gözlükleri iyice silerek kurulmalı ve yeni buğulanmaz levhaları kenarlarından tutarak gözlüklerin üzerine yerleştirmeli ve çenberle yeniden sıkıştırılmalıdır. Levhaları yerleştirirken (iç taraf) yazılı olan kısmın iç tarafa gelmesine dikkat etmelidir.

10/3/939 Sabri Akın

VECİZELER

- Bir insana yapılan bir haksızlık herkese yapılan bir tehdittir. MONTESQUIEU
İnsan için üç hâdise vardır: Doğmak, yaşamak ve ölmek. Doğduğunu hissetmez; LA BRUYÈRE
ölmek için ıstırap çeker; yaşamayı unuttur. SÉCUR
Muhterislerin tek silâhı iftiradır.
İnsanlarda tenbellik ve sebatlılık çok iyi başlayışların meyvelerini onlara kaybettirir. En ilerde yürüyenler sebatlı ve emin adım atanlardır. LA BRUYÈRE
Gençlikte yapılan iyilikler ihtiyarlıkta zevkle tadılan saadetleri teşkil eder. * * *
Ceza hakikî, daimî ve cessur olmalıdır. PASCAL
Hayat sanki hiç bitmiyecekmiş gibi yaşanır. MASSILLON
Kıralların halktan aldıkları vergiler güneşin arzdan aldığı su buharı gibi tekrar be-reketli yağmurlar halinde arza dönebilmelidir. MALESHERBES
Beni dinleyenlerin hepsi kaderlerinden memnun değildirler. MASSILLON
İyinin bir düşmanı vardır: Daha iyi DE SÉCUR
Batmıyacağını bildiğimiz bir geminin içinde fırtınaya tutulmak zevkli olur. PASCAL
Yüksek adam üç şeyi birden görendir: Gaye, engel ve bu engeli aşmak için vasıta. LÉVIS
Cehalet kendi kendine kıymet vermeye daima hazırdır. BOILEAU
Bedeli verilmeden saadet satın alınmaz. LAFOSSE
Köpeklerin kendi izinden gelip bulması tehlikesine karşı dişi geyik yavrusunu kendinden uzaklarda bulundurur. BUFFON
Herşeyin doğru olduğu yerde herşey güzeldir. J. B. ROUSSEAU
Kanatların yok fakat uçmak istiyorsun, sürüneceksin. VOLTAIRE
Güzel ve verimli tarlalar seyahat ettiğimiz zaman yeknesak görünüşleriyle canımızı sıkırlar. SÉCUR
Kıral da ölecek, ben de öleceğim, eşek de ölecek. BUFFON

Çeviren: N. AKYAY

BİR YAZ GECESİ

Çeviren: Nureddin AKBAY

Uyumadan önce gürültülü bir şekilde nefes alan yorgun bir hayvana benzeyen şehri yıldızsız bir gece örtmüş. Alçalmış gök yüzünde yavaş yavaş yürüyen kara bulutlar var. Bahçenin ağaçlarının dalları, hareketsiz duruyorlar. Her taraf sanki nurlu bir karanlığa bulanmış gibi. Tek bir yap-Bahçenin fidanlarla saklı, karanlık bir köşesinde sıranın üstüne uzanmış istirahat ediyorum. Uzaklarda çalınan Askerî bir bandonun sesi kulaklarıma kadar geliyor.

Yorgunluğuma rağmen Bandonun ahenği arasında, at nallarının seslerini, askerlerin ayrılık şarkılarını; kadın ağlayışlarını kulaklarım farkedebiliyorum.

Uzakta ağaçların ortasında, karanlıklar içinde ateşler görünüyor. Bu ateşler yerden kurtulup kederli ve basık gök yüzüne çıkmak istiyorlarmış gibi, kıvranıyorlar.

Üzerine uzandığım sıra en ufak bir hareketime bir sürü gıcırtilarla cevap veriyor. Akasyaların sakladığı bu sıranın üstünde ağıltan türlü sesler çıkaran; karnımdaki bağırsaklarımı dinliyorum. Bütün vücudumu saran baş dönmesi her an fazlaşıyor. kendimi çok halsiz hissediyorum. Hayat ve bütün beşeriyet için duyduğum kin bu dermansızlık içinde yavaş yavaş kuvvetinden kaybediyor.

Birden karşıda ağaçlı bir yolun dönmecinden bir insan gölgesi beliriyor. Bulduğum yere doğru gelen küçük bir kadın gölgesi. Dudaklarından lâkırdısını ancak işitebildiğim bir şarkı dökülüyor. Sesi çok Melânkolik. Kadın beni görünce neşeli ve cesaret verici bir sesle:

İhtiyar baba; demek burada canlı bir vücut var?

Hiç cevap vermedim. Yerimden bile kımıldamıyordum. Önümden durmadan geçerken beni süzüyor. Biraz uzaklaştıktan sonra daha cesur bir sesle şarkısına devam ediyor:

(Sevgilim aç olduğu zaman beni dövüyor, tok iken uyumak için sırtını dönüyor.)

Oturup ta karnımı iki elimle sıkarsam, daha az ıztırap duyacağımı zannediyorum; Büyük bir gayretle kendimi zorlayarak kalkıp sıranın üzerine oturdum. Bu hareketi yaptı ki oldukça uzakta olan kadın dönüp yaptı ki oldukça uzakta olan kadın dönüp bana bakıyor. Tek ve ağır bir yağmur damlası elimin üzerine düşüyor. Sebebini bilmediğim bir hisle onu hemen kurutuyorum.

Başımı kaldırdığım zaman kadını karşımda dikilmiş gördüm. Bana soruyor:

— Burada ne yapıyorsunuz? Sarhoşsun değil mi?

— Haydi çekil şuradan. Bana her halde ihtiyacın yoktur.

— Benim kimseye ihtiyacım yok. Sana ve sizin hepinize ihtiyacım olacağını mı zannediyorsun?

Biraz daha yaklaşarak sıranın üzerine oturuyor. Bir kibrit yakıp yüzüme baktıktan sonra:

— Ne pis bir yüz yarabbi?

Bir sigara yakıyor. Sigaranın ateşi yüzünü aydınlatıyor. Bir Rus genç kızının yurvarlak ve kanlı çehresi, gözleri berrak ve genesi bir çocuğun ki gibi.

Sanki kalbini okumak istiyormuş gibi bana soruyor.

— Hasta mısın?

— Evet hastayım.

Tekrar şarkıya başlıyor:

Memleketime döneceğim, fakat bu memleket nerede?»

Yine soruyor:

— Geceyi geçirmek için bir yerin yok değil mi?

— Evet.

— Gördün mü nasıl bildim; Ben istesem geceyi geçirmek için oldukça iyi bir yer bulabilirim. Fakat istemiyorum.

Birden tavrı ve sesi değişiyor. Hırsla başını kaldırarak ağızındaki sigarayı otların arasına fırlatıyor.

— Böyle gezinmek daha iyi. Karnın aç mı?

— Yavaşça mırıldanıyorum «evet».

— Benim karnım aç değil. Bir saat evvel lokantada soğanlı köfte yedim. Ne tatlı idi. Şüphesiz şimdi olsaydı ne iştahla yerdim.

— Hah hah hah.....

Gülüyor. Kuru bir gülüş, kırılan bir bardağın çıkardığı ses gibi. Ondan kaçmak istiyorum. Fakat ayağa kalkıp yürüyecek, sokaklarda dolaşacak halim yok. Burada kalmak daha hayırlı.

— Ayakların her halde seni taşıyacak halde değil.

Sesinde acayıp bir neşe var. Bir an susuyor. Artık askerî bando çalmıyor. Hâlâ çalışan bir fabrikanın gürültüsü gecenin ses sızılgına hâkim.

Tatlı bir sesle tekrar başlıyor.

— Sana yirmi kapek vereyim mi?

Eğilerek kulağına tekrar ediyor:

— Yirmi kapek işitiyor musun.

İçimde birden bir ümit uyanıyor. Cevap veriyorum.

— Evet eğer verirsiniz sizi temin ederim ki tekrar iade ederim. Elime geçecek bu para ile aç karnıma sıcak bir şeyler indirmek düşüncesi ağızımı sulandırıyor. Vücudum titriyor.

— İşte para. Görüyorsun. Bununla en az iki gün yemek yiyebilirim.

— Bu parayı sana vereyim mi?

Cevap olarak elimi uzatıyorum. Bu hareketime gülüyor. Parayı bütün kuvvetiyle karşiki fidanlar arasına fırlatıyor. Paranın yere düşmesiyle çıkan madeni ses kulaklarımda çınlıyor.

Yaptığı bu hareketin sebebini anlıya-

mıyorum. Bir mâna verebilmek için yanımda oturan kadının gözlerine gözlerimi dikiyorum. Birdenbire ayağa kalkıyor. Bir adım çekildikten sonra ıslık gibi bir sesle soruyor:

— Nekadar aptal olduğumu gördün mü? Açlığını gidermek için bu parayı sana verdiğimi mi zannettin? Şunu iyi bil ki burada açlıktan geberen bir sürü erkek olaydınız aynı şekilde hareket edecektim. Ve bana kinle dolu bir küfür savurarak yavaş yavaş uzaklaşıyor. Beş on adım yürüdüktan sonra dönerek titrek sesle haykırıyor:

— Belki hiç kimseye fenalığı dokunmamış bir insansın, fakat seni iztirap içinde görüp zevk almama bu bir engel teşkil etmez. Hepimizin intikamını senden aldım. Hayatımda bir defa olsun bir köpeğe ıstırab verdiğim için nekadar bahtiyarım.

Fakat bu göz yaşlarıyla dolu bir sesdi. Sesi yavaş yavaş ağırlaştı ve uzaklaştı.

Onu dinlerken görülmiyen elin yüzüme avuç avuç çamur fırlattığı hissini duydum. Titremeye başladım. Fakat bu titreyişin sebebini bilmiyorum. Açlık mı yoksa uğradığım hakaret mi?

O uzaklaştı. Küçük vücudu karanlıkları yırtan bir gölge gibi uzaklaşıyor. Uzaktan fakat çok uzaktan bir kere daha haykırıyor:

— Onlara söyle tabii bu akşam açlıktan gebermezsen söyle: Hepiniz için sönmez bir kinim var.

Hepiniz için sönmez bir kinim var.

Sessizlik. Uzaklarda korkak ışıklar. Toprak dönüyor. Hiçbir şey bilmiyorum. Yüzümde olan ellerim ıslanmıştır.

Birden aklıma otlar arasındaki para geliyor. Aramak istiyorum. Bağırarak istiyorum. Fakat ne mümkün, zerre kadar kuvvetim kalmamış. Cansız bir vücut gıgi sıranın dibine yuvarlanıyorum.

Çeviren: Nureddin Akbay

HEPİMİZİN BİLMESİ

LÂZIM GELEN BİLGİLER

Yazan: Dr. Mukdim AYSEN

Hastalık bahsine girişmezden evvel vatandaşlarımızın sıhhat ve neşesile alâkadar ve öğütlerimin mümkün olanlarının yapılması ile canlılık takviye edileceğinden önemli olan bazı hususat ilkten yazmağı münasip gördüm. Memleketimizde ondört yıl içinde hemen hemen başaramadığımız ve her başladığımızın ön safına kadar gitmediğimiz bir iş kalmadı gibi bir şey, buna rağmen bir çok yerlerimizde başlanmamış ve başlanmadığı için de geri kalınmış bir çok mühim vakıalar vardır.

Millî, iktisadî, içtimaî, varlıklarla cihan uluslarına örnek olmak her kolda durmadan çalışırken nazarı dikkati celbedecek bazı noksanlarımızı da tashih lâzımdır.

1 — Merkezi hükümetimiz olan şirin Ankaramızdaki yüksek bakanlıkları vilâyetlerdeki memurlarımız, bunları da kazadakiler temsil etmektedir. O halde kazada köylerde velhasıl her yerde memura yapılacak hürmetsizlik Türk bilgisine yakışmıyacağı gibi yalnız ona değil onun tâbi olduğu başkana ve bu sebeple de Türk ulusuna ait bir itaatsızlık olduğu aşikârdır. O halde memurlar vazifeleri esnasında halka nasıl samimiyet gösteriyorsa, göstermeleri lâzımsa sevgili halkımızın da mukabil duygularını daha büyük bir sevgi ile izhar etmeleri lâzımdır. Bu vatanî bir borçtur. Memur ve en yüksek adamımız da yine Türk yavrusundan yetişmiş değil midir? o halde birlik vardır, cemiyetin her ferdi vatanda bir vazife almıştır. İş bölümü dolayısıyla her vatandaş bir sahada çalışmaktadır, yalnız bir

çok senelerini yine vatan hayrı için kitaplar ve tecrübeler üzerinde geçiren memleketin selâmetini bilgin kafalar ile idare eden memur ve fen adamlarımıza saygı borçtur.

Yapılacak şey yolda yürürken, otururken, velhasıl her yerde her şekilde selâm vermek,, hürmet etmek, lüzumsuz yere işgal etmemektir. Halbuki çok kere selâm verilirse de çok yanlış yapılıyor. Bir Türk ferdinin bu asırda yalnız selâm vermeği bilmemesi gülünçtür, onun için bu derdi aşağıda izah edeceğim.

Yürürken selâm

Şapkanın şekline göredir. Bizim köylerimizde daha fazla kasket kullanıldığından evvelâ ondan bahsedeyim. Kasketle selâm vermek için ihtiyar şahsın veya yüksek bir âmirin yanına bir adım kadar yaklaşınca sağ el kasketin sağ güneşlik ucundan tutarak sağ omuzu dış nihayeti hizasına kadar yana götürür ve bir az yüksekte tutarken baş az öne eğilir. Yüz az mütebesimdir. Bu suretle yürünür ve bir adım geçtikten sonra da şapka giyilir. Eğer konuşma lâzımsa büyük âmir ise kasket elde tutularak, değilse selâmdan sonra başa konarak konuşulabilir. Sivillerin kasketle asker gibi selâm vermesi ayıp, gülünç ve arkadaşı tahriktir. Daha büyük âmirlere meselâ Tunceli kumandanına karşı gidilmiş ise kasketler baştan çıkarılmış eller yanda ve askerî vaziyette durulur. Üç adım kalarak geldiği

tarafa yüzler çevrilir ve gözle ilerleyişi takip edilir. Soracağı birçok sorgulara sertçe cevap verilir.

Baş açık selâm

Bir işten diğer acele bir işe şapkasız gidilirken tesadüf edilen bir şahsa eğilerek selâm verilir. Şöyle ki: baş boyundan değil, bel hareketile yapılır. Yalnız başı indirip kaldırmakla selâm olmaz.

Fötür şapka ile selâm

Burada şapkanın üst çevresinin ön kısmını elle tutulacak şekilde yer yaparak giyiliyorsa oradan tutularak yine yukarı ve sağ omuz başına hareket ettirmek lâzımdır. Ön tarafa fırlatarak içini âmire gösterir tarzda selâm doğru bir hareket değildir. Amir veya selâm verdiğimiz arkadaş geçmeden şapka giyilmez eğer üst taraftan elle tutulacak yer yapmamışsak o zaman dairevî kısmının sağ kenarından baş parmağı altına bırakmak şartile tutularak yüzümüze doğru az indirdikten sonra yine sağ tarafa şapkanın çıkmasını temin ederiz.

Sancağa selâm

Askerlik yapan erler bunu görmüş ve pek iyi öğrenmişlerdir. Bu bilgilerini köylerinde her kese öğretmek vatanî bir borçtur. Bunu yapmayan vatanını sevmiyen lüzumsuz yere yaşayan bir canlı yüküttür. Sancak merasimi yapılırken sancak yerine asılcıya kadar hazır ol vaziyetinde ve şapka elde selâma durmak lâzımdır.

Keza sancak resmi geçit halinde önümüzden geçerken size üç adım kalarak hazır ol vaziyetine geçer, üç adım geçinciye kadar aynı halde durursunuz. Bu esnada başkalarıyla konuşmak ta ayıptır. Başkaları tarafından bilerek hürmetsizlik yapılırsa Türk varlığını ve namusunu tahkir demek olduğundan her vatandaş yapanın cezasını vermeli dir.

İstiklâl Marşımız:

Bütün ulusların kendi varlıklarını duyularını güzel san'at zevklerini iyi ifade eden millî varlıklarından birisi de İstiklâl marşıdır, Ses olsun olmasın her yurtdaşı

bu parçanın sözünü ve şarkısını bilmesi şarttır. Bu millî heyecandan geri kalmak yaşamamak gibi bir şeydir. Bunu iyi bilmemek kendi kendini kötülemek demektir. Bilgili halde bozmak ihtimali varsa söyliyene iştirâk etmemek mümkündür. İstiklâl marşı her yerde durup dururken zevk ve eğlence için söylenmez, onun zamanı merasimdir, resmî toplantılar, ve resmi açılışlardadır. Her Türk ve Türk olmıyan da marş müddetince hürmetle selâma durmağa mecburdur. Marş çağırılırken uzaktan işidenler otururken ayağa ve şapkası başında olanlar anide selâma durmağı yine vatanî bir vazife bilmelidir.

Ölüye hürmet

Ölen bir insan yaşıyandan daha yüksektir. O daha büyük bir kıymete malik ve bizim için muamma olan ilâhî bir yere gidiyor, hakikata vasıl oluyor. Ona son ödevimizi hakkile yapmağa muhakkak bilmeliyiz, ister tanıyalım ister tanımayalım, yarın hepimiz aynı yolun yolcusu değil miyiz? O halde vatandaşlarımız çarşıdan, sokaktan her hangi bir yerden ölü geçerken üç adım kalarak hemen şapkamızı çıkarır o geçinciye kadar sükûtî ve müteessirane selâmımızı veririz. Ölü geçerken ayak ayak üstüne oturarak alay tarzında eğlenmek saygısızlık affedilmez bir kusurdur. Türk gibi cömert doğru sözlü medenî bir ferde bunu asla yakıştıramam. Ve her Türk ferdi bu hususa riayet ettiğinden mes'uttur. Temiz asıl duyulu cumhuriyet nesli artık ölüye de ecdadı dedeleri gibi hürmet etmesini biliyor ve bilmiyen küstahlara da öğretmeyi vazife edinmiştir.

Kadına Hürmet

Başlanılıp ta vatanın bazı köşelerine kadar işlenmiş bu işe de önemli bir kıymet vermek lâzımdır. Bu hakikaten ilk anıdını köye dikecek genç Türk nesli yeni okurlarıdır. Konferanslarda da bahsettiğim gibi bu gün ilk okuldan en yüksek okul okurlarına kadar vazife çok ağırdır. Yayım işini muvaffakiyetle becermek işi de bu kütlenin omuzundadır.

Bizi aylarca sinesinde taşıyan ve hayatı kuvvetli, güçlü sevkeden anamıza kız kardeşimize neden hürmet etmiyelim. Düşünün bir kerre; ilk doğduğunuz, gözünüzü

dünyaya açtığınız zaman bir kadının gülüşünü, ebediyete geçerken de başınızın ucunda muhakkak bir kadının hıçkırıklarını dinlersiniz. O öyle bir varlıktır ki en kızgın ve üzüntülü saatlerinizde sizi büyük bir sevinç voluna eristirmek kuvvetini kendinde saklamıştır. O halde ona lâzım olan mevkii vermeliyiz; verdik, haklarıdır. Bunu nasıl yaparsak vazifemizi yapmış oluruz. Tanıyalım tanımayalım dar bir yolda tesadüf ettiğimiz bir bayana hemen yol vermeliyiz. Yolun fenalığından düşerse gülmiyerek koşarak elinden tutup kaldırmalıyız. Tanıdığınız bir bayana yolda hürmetle selâm vermeliyiz. Şu şartla bayan kendisine selâm verilmesinde bir mahzur görmüyorsa az güler, erkek de selâm verir. Aksinde her hangi bir bayanı tanıyorum diye münasip olmıyan bir yerde selâm vermek, yanına sokularak onu rahatsız etmek doğru değildir. Kadına ne kadar hürmetimiz artar ve onun mevkii yükseltirsek cihanın medenî uluslarına da örnek olmuş oluruz. Bir eve misafir gidilir-

se daima bayan önde girer siz onu takip edersiniz. Bu şekilde de mevkiiinizi yükseltmiş oluyorsunuz, çünkü kadın himayeye muhtaçtır. O akşama kadar evde sizin için çalışmaktadır. Akşama kadar kaldığı kapalı odanın havası ona muzırdır. Beraberce çok seneler yaşamak istiyorsanız her akşam ufak bir gezinti yapınız. Yuvanızın bağları daha kuvvetleşir. Odalar güneş dahi görse anne ve çocuklar temiz havaya muhtaçtırlar. Aksinde ailenizin fertlerini zayıf bir vücut ve donuk bir çehre ile karşınızda bulursunuz. Ve karşınıza umum ailenizin fertlerini kemiren bir düşman çıkar: «Verem» gezintilerde çocukları serbest bırakmak doğrudur, Çocuk koşmalı, bağırmalı, böcekleri, otları tetkik etmelidir. Tenha bir yerde anne ve baba bile hafif koşu yapabilirler. Koşmak çok nefes almak demektir. Bu ise ciğerleri çok çalıştırır. Neticede kan da temizlenmiş olur. Şehirde gezilirken bayan daima erkeğin sağında gider, eğer hemşireniz ise solunuzda gitmesi lâzımdır.

A T A M I N M E Z A R I N D A

Gözlerim çıksa benim ağlıyarak kurtulsam
Ben de ayak dibinde kafilene katılsam,
Tarih ayağa kalksın kudümün şerefine,
Çünkü dünya ağlıyor Atamın telefine
Atam bizi yarattın koydun nereye gittin,
Türk milletini Atam matemlere gark ettin,
En Büyük Evlâdını toprağa koydun bugün
En mes'ud millettin bütün kâinatın dün,
Çünkü başında Atam, başın göke ermişdin
Medeniyet yolunda hayli ilerlemişdin:
Bu gün o kızıl saçdan başında eser yoktur.
Ağla benimle ağla: Ulusum derdin çoktur,
Dünya böyle bir acı bir daha görmemiştir.
Bundan büyük bir derde milletler girmemiştir.
Anam babam ölmüştü pek yakında ailem.
Fakat bastırdı bunu senin senin ölümün Atam
Her kayıptan büyüktür Atamızın yokluğu
Ondan tarife sığmaz acımızın çokluğu
Onyediy milyon Türkü Türk eden o Ataydı.
Bizi bize tanıtan yaratan o Ataydı.
Napolyonlar, Fatihler artık anılmıyacak,
Atamın gayrisine tarih yazılmıyacak,

Türk tarihini yapan onu yazan da oydu,
Türk milletini Atam: Bu yılda yetim koydu.
Bize teselli olan bu büyük felâketde
Atamın sindiğidir bütün kalbi millette
Evet Atam ölmedi, ölmedi, ölmeyecek,
Milletinin kalbine ruh olup da sinecek
Atamın meş'alesi milletin önündedir.
Atam: mielltin yüzü daima yönündedir.
Onbeş sene içinde onbeş asır yarattın
Bizi medeniyetin en ön safına kattın
Atam: Cumhuriyetin ebedi yaşayacak,
Dünya tarihlerinde Türkiye şan alacak.
Verdiğin emanetler daima saklanacak,
Yanacak büyük Ulus Atam sana yanacak
Başta İsmet İnönü arkasında Türkiye.
Ulaşacak, yetecek en büyük terakkiye,
Sana dünya durdukça ağlıyacak bu millet,
Fakat hiç durmıyacak çalışacak bu ümmet,
Kabrinde rahat uyu ey BÜYÜK ÖLÜ rahat
Millet uyumıyacak. Yaşasın Cumhuriyet.

Avukat Naimi ERDEM

KÖYLÜYE SAĞLIK ÖĞÜTLERİ

BİRİNCİ KISIM

- 1— Sağlık nedir?
- 2 — Doktor kimdir ve ne için çalışır?
- 3 — Hastalık nedir?

Sağlık

Dünyada en büyük zenginlik Sağlık ve sıhhattır. Sağlığı yerinde olmıyan bir kimseyi bütün dünya malına sahip etseler şüphesiz ki bu malın bir değeri yoktur. Üzerinde yaşadığımız ve güzelliklerini seyretmekten doymadığımız dünyada ne güzel yem yeşil dağlar şırıltılarla akan billur gibi sular zümrüt gibi ovalar vardır. Sıhhatı ve sağlığı yerinde olmıyan bir adam bu güzellikten hiç bir şey anlamaz. Gözümüzün önüne öyle bir adam getirelim ki dünyanın bütün mal ve mülkü bu adamın olsun. Emrinde binlerce uşakları, hizmetçileri bulunsun. En küçük bir emrini yapmak için yüzlerce adam koşsun fakat Bu adam hasta olsun. Meselâ: Bir yudum su içtiği zaman sancılar içerisinde kıvranıyor, bir parça ekmek yese saatlerce midesi ağrıyor elhasıl istediğini yiyemiyor. istediği yerde yaşayamıyor olsun.

Bir de bir adam daha düşünelim. Bu adamın evinde oturulacak minderi üzerine giyinecek bir yeni elbisesi yok, tarlasını öküzü ile beraber sürüyor her istediğini yiyemiyor fakat sıhhatı yerinde. Bir adam.

Ekmegine katık ettiği acı soğanı iştiha ile yiyor, güneşin altında bir yolda yürürken dağın dibinden kaynayan-buz gibi suları kana, kana içiyor. Hiç şüphe yoktur ki sağlığı yerinde olan bu yoksul adam sağlığı yerinde olmıyan zengin adamdan daha çok zengindir. Çünkü onda dünyanın en büyük mal ve mülkü olan sağlık vardır. Çünkü sıh-

hatı yerinde olan bir adam çalışarak dünyanın en zengin bir adamı olabilir. Fakat Sağlığı yerinde olmıyan bir adam dünyalar kadar para sarf edecek kadar zengin de olsa bir daha kaybettiği sağlığını bulamaz.

Doktor.

Hastaları iyi eden ve sağlamları da hasta olmaktan koruyan ve koruma çarelerini öğreten insandır. Nasıl ki rençber her gün her saat tarlasını düşünürse Doktor da her saat ve her dakika insanların dünya üzerinde rahatça ve hasta olmadan yaşamaları ve hasta olanların da iyi olması çarelerini düşünür.

Rençberin tarlasına yağan bereketli bir yağmur o rençberi nasıl sevindirirse bir doktor da hastasını iyi ettiği zaman öyle sevinir. Doktorun bayramı hastasını iyi ettiği gündür. Doktor dünyada en çok dert dinleyen adamdır. Durdurucu dökcek bir adam bulamazsan o derdini doktoruna söyle. Seni hiç yorulmadan hiç usanmadan dinler ve elinden gelen her iyiliği yapar. Mutlak derdine bir parçacık olsun bir çare bulur.

Doktor insanların sır ortağıdır. Bir doktorun kalbinde binlerce sır vardır. Fakat o hiçbir zaman başkasının sırrını başkasına söylemez. Doktorun gözünde fakirle zenginin farkı yoktur. Çünkü o fakire de zengine de aynı ilacı verir.

Elhasıl derdine çare bulmak istediğin zaman bütün kalbinle doktora inan ve ona bütün varlığına bağlan işte o zaman mutlaka derdine lâzım olan çareyi bulursun.

Hastalık

Sağlığı bozulan adama hasta ve sağlığın bozulmasına da hastalık derler. Dünya-

da okadar çok hastalıklar vardır ki bunların isimlerini akılda tutmak bile güçtür. Her gün yeni bir hastalık keşfediliyor ve keşfedilen hastalıklarla beraber onların dermanları da bulunuyor. Şimdi bir insanın tam sağlık halinde yaşaya bilmesi için anasının karnında iken, doğarken, doğduktan sonra tâ ihtiyarlığına kadar hangi hastaıklara en çok yakalandığını ve bunlardan korunma çarelerini birer birer gözden geçirelim:

İKİNCİ KISIM

- 1 — Karnında çocuk olan ana ne yapmalıdır?
- 2 — Çocuk doğarken nelere dikkat etmelidir?
- 3 — Çocuğa nasıl meme verilir?
- 4 — Çocuk nasıl ve ne zaman memeden kesilir?

Karnında çocuk olan ana ne yapmalıdır?

Karnında çocuk olan bir kadın kendi canı ile beraber karnındaki yavrusunu da düşünmelidir. Sağlam ve hastalıksız olarak çocuk sahibi olmak için ehemmiyetsiz gibi görülen bazı şeylere dikkat etmek lâzımdır. Çünkü ananın karnında su dolu bir kesenin içinde bulunan çocuk ananın her hareketinden zarar görür. Meselâ: Bir yerden atlamak, veya ağır bir yük kaldırmakla çocuğu muhafaza eden bu kese patlayarak yavrusunun ölümüne sebep olacağı gibi dikkatsizliği yapan ananın da hayatına mal olur. bundan başka karnında yavrusu olan bir ana yüksek bir yere uzanmamalıdır. Ata bin memelidir. Çünkü bu gibi hareketlerde çocuk düşebilir ve ana da ölebilir.

Bazı kötü ve cahil kadınlar yine cahil ve kötü insanların sözüne kanarak karnındaki çocuğu düşürmek için bir çok şeyler yaparlar.

Tehlikeli ve ne olduğunu bilmedikleri ilâçları içerek zehirlenip ölürlər. Şunu iyi bilmelidir ki çocuk düşürmek için hiçbir ilâç yoktur. Bunun için bazı kadınlar birçok çareye baş vurduktan sonra en son olarak rahimlerine şiş, bazı otların köklerini ve saireleri sokarak çocuklarını düşürmek isterler ki bu yüzden birçok zavallı kadınlar karnlarındaki çocuklarıyla beraber ölüp gitmişlerdir.

Çocuğunu düşüren ve buna sebep olan kimsenin katilden hiçbir farkı yoktur. Karnunda bu gibi kimselere bir katile verilen cezayı verir,

Çocuk doğarken nelere dikkat etmelidir.,

Doğum zamanı geldiği vakit yapılacak işler ikiye ayrılır.

Birincisi: Doğuracak kadını evin en iyi odasına almalıdır. Bu odanın içerisinde ne kadar eşya varsa evvelden dışarıya çıkarılmalıdır. Odanın içerisinde toz çıkartmamak için çok dikkat etmek lâzımdır. Doğuracak kadına temiz çamaşır giydirdikten sonra yarı belinden aşağı sabunlu sularla yıkamalıdır. Ondan sonra kadını yüksek bir yere yatırmalı, doğuracağı yatağa temiz bir çarşaf örtmelidir. Evde ütü varsa çarşafın kadına degecek tarafını güzelce kızgın ütü ile ütölemeli ki mikroplar ölsün.

İkincisi: Doğurtacak kadının üstü başı temiz olmalıdır. Ellerini dirseklerine kadar on beş dakika sıcak ve sabunlu suda ve beş dakika da ispirotoda yıkamalıdır. Ondan sonra her vakit Hükümet doktorundan alınabilecek olan süblimeli su içerisinde beş dakika durdurulduktan sonra doğurtmaya hazır bir halde bulunmalı ve ellerini hiç bir yere sürmemelidir. Çocuk doğduktan sonra karnından beş parmak yukarıda sıcak suda kaynamış ve ispirotoya batırılmış bir ipilik ile göbeği bir birine yakın iki yerinden sıkı bağlanmalıdır. Ondan sonra suda kaynamış ve ispirotoya batırılmış temiz bir bıçakla bu iki düğüm arasından keserek çocuğu aanasından ayırmalıdır. Göbeğin çocuk tarafında kalan kesik ucuna bir parça Tentürdiyot sürmelidir. Bundan sonra çocuğu 1-lik suda yıkayıp bezlere sarmalıdır.

Kadın doğurduktan sonra çıkarmak için elleri içeriye sokmamalı ve sonu çekmemelidir. Kadının karnı yavaş, yavaş okşanacak olursa kendiliğinden düşer. Doğuran kadının bacaklarının arasına hiç kullanılmamış temiz eczalı pamuk koymalı ve iki saat yerinde bırakmalıdır. Aradan birkaç gün geçtikten sonra köy muhtarı vasıtasile nüfus ve Hükümet Tabipliğine haber vermelidir.

Çocuğa nasıl Meme verilir?

Türkler dünyada en çok çocuk üreten insanlardır. Fakat meme vermesini bilmedikleri için bu çocukların bir çokları ölürlər. Bir çocuk doğduktan bir gün sonra meme emmeğe başlar. Bizde çok kötü bir âdet vardır. Ağlamayan çocuğa meme vermezler derler. Halbuki bu yanlıştır her ağlayan çocuk meme için ağlamaz. İyi bir anne ço-

cuğuna günde üç saat ara ile beş defa meme verir. Böyle alışan bir çocuk memisini emdikten sonra uyur. Meme zamanı gelince uyanır. Eğer böyle yapılacak olursa hem çocuk sağlam olur hem de anne rahat eder. Gece uyuklarını terk etmez. İyi bir anne çocuğunu bir yaşına kadar emzirir. Bir çocuğa en iyi gıda kendi annesinin sütüdür.

Çocuk Nasıl ve ne zaman memeden kesilir?

Bizde gene kötü bir âdet vardır. O da çocuklarımızı sonu belli olmıyan bir zamana kadar emzirirler ve vakitli vakitsiz çocukları birdenbire memeden keseriz. Bunlar ise çok kötü âdetlerdir.

Çünkü vakitli vakitsiz birden bire memeden kesilen bir çocuğa büyük adamların yiyeceği yemekler verilirse hiç alışık olmadığı bu yemekleri yiyen çocuğun hem midedesi, hem de bağırsakları alışık olmadığı için bozulur. Çocukta hemen bir sürgün (İshal—Amel) başlar ve bunun neden olduğu anlaşılamaz. Zavallı anaya her önüne gelen bir ilâç söyler, çocuk bu ilâçları yedikçe daha ziyade hastalanır ve nihayet bir deri ve bir kemik kalarak ölüp gider.

Günde beş defa meme emen bir çocuğu memeden kesmek için günde dört defa meme verilir ve bir defada iyice kavrulmuş biraz tatlı, şekerli suda kaynamış un çorbasından verilir. Bu çorbaya bir hafta devam edilir. İkinci hafta çocuğa günde üç defa meme verilir. Ve iki defada verilmiyen iki meme yerine bu yemekten verilir.

Çocuğunu seven Ana ve Baba bunları daha iyi öğrenmek isterse köyüne gelen sıhhat memurundan veyahut merkezdeki Hükûmet Doktorundan öğrenmelidir. Böyle böyle yani birer hafta ara ile meme verme adedi azaltılarak çocuk ta hiç haberi olmadan ve bir hastalığa tutulmadan memeden kesilir ve ölümden kurtulur. Ana ve Baba sağlam ve gülbüz bir çocuk sahibi olurlar.

ÜÇÜNCÜ KISIM

Çocuk Hastalıkları

Çocuk bir evin daha doğrusu bir milletin temeli demektir. Çocuğuna iyi bakan Ana ve Baba millete bakıyor demektir. Çünkü bugün ölenlerin yerine yarın çocuk kalacaktır. Bir babanın zürriyetini ve onun namını çocuğu yürütecektir.

Bizde eskidenberi gelen kötü bir âdet vardır. O da kız çocuğumuzla erkek çocuğu-

muzun bir birinden ayrı tutarız. Bu ise hiç doğru değildir.

Halbuki bugün kızla erkeğin arasında hiçbir fark yoktur. Cumhuriyetimizin kanunları hem kadına, hem de erkeğe aynı hakkı vermiştir.

Çünkü bugün kadın tarlada, evde vel-hasil her yerde bir erkeğin çalıştığı kadar çalışmakla beraber ondan daha fazla olarak dünyaya evlât, insan getiriyor. Okumuş kadınlarımız erkeler gibi doktor da oluyorlar, hoca da oluyorlar ve hattâ mebus dahi oluyorlar. O halde gerek kız çocuklarımıza gerek erkek çocuklarımıza aynı gözle bakmalıyız.

Ben şimdi size çocukları en çok öldüren ve her ananın ve babanın bilmesi lâzım gelen hastalıklardan kısa; kısa bahsedeceğim.

Çocuk ishalleri (Sürgünleri):

Çocukların ekserisi bu hastalıktan ölürler. Bir kerre çocuğa gelişi güzel meme verilirse veya ananın sütü yağlı olursa veya hutta meme emme çağında bulunan bir çocuğa büyüklerin yediği yemeklerden verilirse çocuk bu hastalığa yakalanır. Ve önü alınmazsa ölüp gider. Onun için meme çocuklarına üçer saat ara ile günde beş defa meme vermelidir. Ananın sütü yağlı ise çalkalanarak yağı alınmış ayrandan günde birkaç defa meme yerine vermelidir. Bu iyi gelmiyecek olursa bir gün sabahten akşama kadar meme vermeyip meme yerine su vermelidir. Eğer hastalığın sebebi büyüklerin yemeğini yedirmekten ileri gelmişse bu yemekleri bir daha yedirmemelidir. Eğer çocuk yemeğe başlamış çağda sürgün olmuşsa bunun başka bir hastalık olduğunu düşünerek çocuğu merkezdeki doktora götürmelidir.

Kuşpalazı

Çok tehlikeli bir hastalık olan kuş palazını hepimiz işitmişizdir. Bu hastalığı yapan mikrop çocukların boğazlarındaki bademcikler üzerine oturur ve orada çoğaldıktan sonra boğazı tıkayarak çocuğu öldürür. Yalnız boğazı tıkamakla kalmaz. Çıkardığı zehirlerle yüreğini zayıf düşürerek çocuğun ölümünü kolaylaştırır. Bu hastalığa yakalanan çocukların ağızları açılı ta bademciklerine bakılacak olursa kirli sarı renkte bir örtü görülür. Bu örtü ciğere doğru ilerliyerek çocuğu tıkar, nefes aldırılmaz, nihayet

öldürür. Böyle bir hasta gördüğünüz zaman bir dakika bile geçirmeden çocuğu hemen hükûmet doktoruna götürünüz. Eğer karşınıza biri çıkarda ben bunu iyi ederim derse sakın aldirmayınız, bunun ilâcı yoktur bu yalnız doktorlar tarafından vurulan iğnelerle iyi olacak bir hastalıktır.

Boğmaca Öksürüğü

Her hastalığın nasıl ki bir mikrobu varsa boğmaca öksürüğünü de yapan bir mikrop vardır. Bu mikrop çocukların ciğerlerine girerek orada yerleşirler ve çocuğu günde on beş defa nefesini tüketinciye kadar uzun, uzun öksürtür. Öksürükten sonra ekseriya kusturur, gözlerinin yaş akıtır. Üç ay kadar sürer. Bu hastalıkta çocuklara sulu yemekler vermemeli, sık sık ve azar azar kuru yemekler vermeli, tozsuz ve temiz havalı yerde bulundurmali. En iyisi çocuğu alıp hükûmet doktoruna götürmelidir.

Çiçek

Hepimizin bildiği bu hastalık en çok çocuklarda görülür. Bu hastalıkta vücudun birçok yerlerinde çiçek çıbanları çıkar. Eğer bu çıbanlar gözde çıkacak olursa o gözü mutlaka kör eder. Gördüğünüz birçok körler küçükken gözlerinde çiçek çıkarmış olan zavallılardır.

Çok kötü olan bu hastalığa yakalanmak için çocuğunu altı aylık olunca hemen aşı yaptırınız. Fakat bir kerre aşılınmak kâfi değildir. Çünkü hayatında birkaç defalar aşılandığı halde yine çiçek çıkarmış insanlar mevcuttur. Onun için otuz yaşına kadar herkes her onbeş senede bir kerre aşılanmalıdır. Devletin pek çok paralar sarfı ile meydana getirdiği ve bunu kapılarına kadar seyyar sıhhat memurları ile yolladığını elbette hepiniz biliyorsunuz. İşte tâ ayağınızın dibine kadar gelmiş olan bu büyük fırsatları kaçırmıyarak hemen büyük, küçük aşılınmaya koşunuz.

Kızamık

En ziyade çocukların yakalandığı bu hastalık başlarken gözler sulanır, çapaklanır, burun akar ses kesik çıkar, ekseriya öksürük vardır. Çocuğun vücudunda bir müddet sonra kırmızı, kırmızı benekler görülür.

İşte bu kızamıktır. Bu zaman çocuğu temiz havalı ve tozlu olmıyan bir yere kaldırmalı, ayran ve hoşaf gibi sulu yemekler vermelidir. Kızamık tehlikeli değildir gibi

görünürse de sonradan verem hastalığını uyandırır.

Yukarıda adı geçen hastalıklar ekseriyetle çocuklarda görülen salgın hastalıklardır. Bu hastalıklar bazan de büyüklerde görülür. Bu hastalıklar daima köyün veya mahallenin birçok çocukları birden yakalanırlar. Salgın olan bu hastalıkları gören herkes en yakın Hükûmet Memuruna haber vermek mecburiyetindedir.

DÖRDÜNCÜ KISIM

Salgın Hastalıklar

Çocuklarla beraber büyüklerin de yakalandığı salgın hastalıkları birer birer gözden geçirelim:

Salgın hastalık ne demektir?: Bir kişinin hastalanmas ile birçok insanlara geçerek onları da hasta eden hastalıklara salgın hastalıklar derler. Onun için eğer evinde, komşuda veya köyünde böyle birkaç kişinin hasta olduğunu gördüğünüz zaman en yakın Hükûmet adamı olan Muhtara veya en yakın Hükûmet Memuruna haber ver. Sağlığı Koruma Kanunu bunu emrediyor. Öyle salgın hastalıklar vardır ki bir günde bir ev halkını hattâ bir mahalle veya bir köyün bütün adamlarını birden öldürür. Bir çok evleri yıkar ve birçok ocakları söndürür. Hemen her köyde görülen kötü bir âdet vardır. O da tanıdığınızdan biri hasta olduğu zaman çocuklarınızla beraber hemen o hastanın evine koşarak hatır sormağa gidersiniz, bu ise kötü bir âdettir. Ya o hastanın hastalığı salgın ise o zaman siz de hastalanırsınız. Onun için böyle bir hastaya hatır sormaya gittiğiniz vakit ona çok yaklaşmayın. onun yanında çok durmayınız, çocuklarınızı hastanın yanına götürmeyiniz. Hastaya daima iyilik ve yardım ediniz, fakat daima sa-kınınız.

Şimdi size yukarıda söylediğim salgın hastalıkları birer birer anlatacağım:

Sularla geçen salgın hastalıklar:

Hepiniz bilirsiniz ki her hastalığın bir mikrobu vardır. Bazı hastalıkların mikrop-ları da sulara karışarak insanlara geçer. Bunlar da **Tifo, Kolera, ve Dizanteri**dir.

Tifo

Eğer bir köyün lâğımları; apteshane suları içecek sulara karışırsa veya tifolu adam bir su gözesi kenarına aptestini yaparsa bu suları kullanan insanlarda Tifo hastalığına yakalanırlar.

Tifo bağırsakların hastalığı olmakla beraber vücudun her tarafında hastalık yapar. En çok bağırsakları delerek adamı öldürür. Tifoya yakalanan bir adam dalgındır. günde yarım kilo zayıflar, hastalığın çıktığı yerde bu suları kullanan birkaç kişi birden hasta olur. Böyle bir hastalık gördüğünüz zaman en yakın Memura mümkün ise Hükümet doktoruna haber veriniz. ve süt yoğurttan başka bir şey vermeyiniz; doktorun gelmesini bekleyiniz.

Kolera

Bu da sularla geçer ve birçok insanları öldürür. Tifodan daha tehlikeli bir hastalıktır.

Dizanteri

Bu da bağırsakların hastalığıdır. Mikrobu suda yaşar ve bu hastalıkta hasta ateş gibi yanar. Beli ve başı ağrır, günde onbeş yirmi defa apteste gider.

Bu üç hastalığa yakalanmamak için içilen sulara lâğım veya apteshane ayaklarının karışmaması içilecek suların yakınlara aptes edilmemesi lâzımdır.

Hayvanlarla gecen Salgın Hastalıklar

Lekeli Humma

Bu hastalığın mikrobu Bitin bağırsaklarında yaşar. Bu hastalığı bir insandan başka insana geçiren bitlerdir. Eğer dünyada Bit olmasaydı bu hastalık da olmazdı. Bu hastalığa yakalanan insanların ekserisi ölürler. Kurtulanlar da akıldan sakat kalır. Onun için Bit denilen ve her insanın düşmanı olan bu hayvanlardan sakınmak lâzımdır. Temiz bir adamın biti olmaz. Gerek çamaşırları kaynatarak ve gerekse bitli adamlarla ayrı durarak bittten kurtulmak mümkündür. Bitli olmıyan adamlarla beraber bulunan insanlara lekeli Humma hastalığı gelemmez.

Mankafa (Ruam)

En çok at ile uğraşan insanlarda görülür. Ve mutlaka öldürür. Burnu akan ve daima başı önde eğili duran hayvanlarda bu hastalık şüphe edilir. Bu hayvanları arayıp derisine tamah ederek yüzmeme, vurulduğu yere derince gömmelidir. Hükümet öldürülen bu hayvanın parasını size verir.

Coban Çıbanı veya Kara Çıban

At, koyun vesaire gibi hayvanların hastalığı olan bu hastalık en çok bu hayvanlarla uğraşan insanlarda görülür. Yalnız hayvanlarda değil yünlerden ve derilerden de

geçer. Bu çıban en çok yüzde ve ellerde görülür. Çıbanın çıkacağı yerde ilk önce bir kabarcık hasıl olur, bu kabarcığın etrafı kırmızılaşarak ortası siyahlanır, gittikçe büyür büyük bir yara olur, etrafında beyaz, beyaz kabarcıklar hasıl olur. Bu yara acımaz fakat gittikçe büyür bakılmıyacak olursa öldürür. Bu yaranın ilâcı olmadığı için ötekinin berikinin sözüne kanıp ta ilâç koymayınız. Dağlamakla iyi olacak olan bu yarayı yakın bir doktora gösteriniz.

Veba (Taun)

İnsanlara farelerin (sıçanların) üzerinde yaşayan pirelerle geçer. Bir girdiği yerde binlerce adam öldürmedn çıkmaz. Bu hastalığa yakalanmamak için sıçanları yaşatmamak lâzımdır. Bunun için evlerde kedi beslemek onları yakalamak için tuzak kullanmak ve Hükümet doktorunun vereceği ilâçlarla fareleri avlamak lâzımdır.

Diğer Salgın Hastalıklar

Kabakulak

Kulağın altında ve biraz arkasındaki bir bez bu hastalığı yapan mikropların girmesinden olur. Orası şişer ve üzerine basarsanız ağrır. Kulak biraz öne doğru itilmiş gibidir. Ölüm tehlikesi çok az olan bu hastalığa ehemmiyet vermek lâzımdır. Zira bu hastalığa yakalanan kadın ve erkek yarı yarıya kısır kalır. Böye bir hastadan çok uzak durunuz.

Byin Humması

Bu hastalığın mikropları boğazdan girerek beyin zarlarında hastalık yapar. Hastalıkta ateş ve dalğınlık vardır, ensesi sertleşmiştir, basını öne doğru bükemez, karnı çökmüştür ekseriya bu hastalığa birkaç kişi yaklanır. Çok tehlikeli olan bu hastalığa bir hastalık gördüğünüz vakit en yakın hükümet Memuruna haber veriniz. Ötekinin berikinin vereceği ilâçlara aldanmayınız, çünkü bu hastalığın ilâcı belkemiğinden iğne ile verilir ve bunu da ancak bir doktor yapabilir.

Uzun süren Salgın Hastalıklar

Cüzzam (Miskin Hastalığı)

Çok tehlikeli olan bu hastalığa yakalananlar bir daha kurtulamazlar. Bu hastalığa yakalanan insanlar miskin ve uyuşukturlar. Yerlerinden kıvıldamak istemezler. Önlerine en sevdikleri yemek bile koysanız o yemeği yemeğe üşenirler. Bu hastalığa yakalanan insanların hastalıkları üzerinden

uzun zaman geçerse kaşlarının dış tarafı dökülür. Vücutlarında ve yüzlerinde bir çok tomurcuklar hasıl olur, bunların yüzleri arslan dediğimiz hayvanın yüzüne benzer. Bazı hastaların vücutlarında birçok yaralar hasıl olur. Bu hastalığa tutulanan bir yerine iğne veya bıçak batırılsa duymazlar, bazan haberleri olmadan kendi vücutlarını yakarlar, fakat bu yanıklar hiç acımaz, bazı cahil insanlar bu hali görerek bunlara ermiş veya evliya derler, yanlarından ayrılmazlar. Ve bu zavallı miskin hastadan keramet beklerler. Ve nihayet bir gün kendileri de hasta olurlar. Bu hastalık adamı öldürmez fakat sürüm, sürüm süründürür. Böyle bir adamın yanına yaklaşmayınız ve ondan daima kaçınız.

Verem

Dünyada en kötü hastalık veremdir. Verem hastalığını da diğer hastalıklar gibi bir mikrobu vardır. Bu hastalığın en çok olduğu yer akciğerlerdir. Ben şimdi size akciğer veremini anlatacağım. Bu mikrop havadaki tozlarda ve en çok kapalı yerlerdeki havada bulunur. Ağızdan ve burundan girek akciğerlere oturur, oturduğu yeri yavaş yavaş kemirerek, eriterek oyar, günün birinde orada büyük bir yara açar. Cigerdeki damarları patlatarak, delerek ağızdan birdenbire kan getirerek bir dakika içerisinde insanı öldürür. Eğer kan azar, azar gelirse hasta birdenbire ölmezse her öksürükte bir parça kan çıkar bir yandan çıkan bu kanın bir yandan da akciğerde oturan mikropların kana vermiş olduğu zehirlerle hasta gün geçtikçe erir. İştihası azalır, yemek yiyemez bir yerden bir yere kıvıldıyacak hali yoktur bir deri bir kemik kalmıştır. Nihayet bir gün mikroplar akciğerleri tamamen çürütürler ve hasta da artık nefes alamıyarak ölür gider. En çok gençlerde evlenme çağında iken yeni gelin veya yeni küvegi iken ölen insanları hepiniz bilirsiniz, nice adamlar bu hastalığa kurban giderek genç yaşta ölmüşler ve arkalarından birçok insanları ağlatmışlardır.

Şimdi size bu hastalığa yakalanmamak için ne yapmak lâzım geldiğini anlatacağım. Bir adam ki işine, gücüne intizamla gitmez, gece uykularını terkeder, uyumazsa, yemeklerine dikkat etmeyip vakitli vakitsiz ve gıdasız yemekler yerse, yattığı oda basık tavanlı ufak pencereci havasız, güneşsiz, toz-

lu ve topraklı ise veyahut evinin altında, içinde ahır varsa bu adam günün birinde mutlaka verem olacaktır.

Verem hastalığını yapan mikrop, her yerde vardır. Fakat her insana bir şey yapmaz. Nerede söylediğim gibi yaşayan ve çalışan insanlar varsa onlara saldırır. Verem olan adam etrafına verem mikrobu saçan makine haline gelmiş demektir. Her öksürükçe ve her konuştuğunda havaya binlerce mikrop saçar, bu mikroplar da hastanın yanında bulunan insanların ağızlarından, burunlarından girerek oradan akciğerlerine girerek ve onları da hasta yapar. Onun için veremli hastanın yanında çok bulunmayınız onunla beraber bir odada yatmayınız, onun yalnız başına bir odada yatırınız. Ve mutlaka bir doktora gösteriniz.

Köylerde görülen kötü bir âdet vardır ki o da birçok adamların bir kap içerisinde yemek yemeleridir. Bu çok kötü bir âdettir. Eğer o sofrada bulunan adamların içerisinde verem hastalığına yakalanmış bir adam varsa ağızındaki mikroplar o yemek vasıtasıyla size de geçer, siz de verem olursunuz.. Bundan başka ufak çocuklarınızı bilmediğiniz adamların kucağına vermeyiniz, başkalarına öptürmeyiniz, elhasıl temiz havalı büyük pencereci yüksek tavanlı ve ahırdan uzak olan evlerde yaşayınız. İyi uyuyunuz, yorulduğunuz kadar yemek yeyiniz, veremli insanlardan uzak durunuz, kalabalık yerlerde çok bulunmayınız, böyle bir hastalıktan şüphe ediyorsanız Hükümet Doktoruna müracaat ediniz, doktorun öğüdünü yapan veremli mutlaka bu hastalıktan kurtulacaktır.

Firengi

Firengi senelerce süren ve tedavi edilmezse iyi olmıyan nihayet günün birinde insanı ya öldüren veya deli ederek timarhaneye götüren çok kötü bir hastalıktır. Bu hastalık en çok kötü kadınlarla yapılan birleşmelerden geçer. Böye kötü kadınla birleşen bir adamın ayıp yerinde bir gün bir çıban hasıl olur, aradan bir aya yakın bir zaman geçtikten sonra bu çıban kendiliğinden iyi olur, bundan sonra da vücudun her tarafında kırmızı, kırmızı benekler hasıl olur. Bir müddet sonra bu benekler de kaybolur. Fakat firengi mikrobu insanın kanından kaybolmaz. Vücudun her tarafına dağılarak insanın içerisindeki âletlerini kemirmeğe baş-

lar. Kemikleri kemirerek parçalar, günün birinde burunun kemiklerini eritir, burun düşer, içilen sular burundan gelmeğe başlar. İşte bu zaman vücudun her tarafında içerisinden zamk gibi cerahatlar akan yaralar hasıl olur. Ses kısılır, firengi mikrobu büyük adamlarda ayrıca hastalık yaparak onları şişirir, yürekte yaralar hasıl eder nihayet günün birinde beyinde hastalık yaparak adamı deli eder. Böyle bir adam gün karasını çocuklarını öldürür, evini ve tarlasını yakar nihayet herkese zarar veren bu adamı yakalayıp timarhaneye götürürler, orada ölür ve gider. Firengili bir adam hastalandığını mutlaka karısına aşlar, çocukları ölü doğar veyahut düşer, eğer çocuğu yaşarsa aptal veya deli olur. Firenginin ilacı çok pahalıdır, tedavisi 4—5 sene sürer, çok pahalı olan bu ilacı Hükümet parasız olarak hastalara verir. Bu hastalıktan şüphe eden bir kimse Hükümet doktoruna gelip muayene olmalıdır. Ötekinin berikinin verdiği ilaçlara aldanmamalıdır, çünkü bu hastalığı doktordan başka kimse iyi edemez.

Belsoğukluğu

Bu da insanlara kötü kadınlardan gelen bir hastalıktır. Herhangi bir adam kötü bir kadınla birleştikten sonra ayıp yerinde bir akıntı görecektir olursa işerken bir acı duysa, bu hastalıktan şüphe etmeli ve en yakın bir doktora koşmalıdır. Bu hastalığa yakalanıp ta ötekinin berikinin vereceği ilaçlara kanan bir adamın sonu çok kötü olur. Hastalığı karısına aşlar hem karısı, hem de kendisi kısır olur, zürriyetten kesilir, çocuğu olmaz, olsa bile çocukları kör olur. Hastalık ilerliyecek olursa oynak yerler kasatı kesilir, adam yerinden kılmıdavamaz olur, günün birinde mikrop kanına karışarak ölüp gider. İlk yakalandığı gün doktora tedavi olan adam mutlaka iyi olur.

Sıtma

Hemen herkesin en iyi bildiği hastalık sıtmadır. Belki evinde bu hastalığa tutulmayan kimse yoktur. Acaba hiç düşündünüz mü ki, sıtma nedir, neden olur, nereden gelir?

Sıtma sivri sineklerden bazılarının insanlara asladığı bir hastalıktır. Bir sivri sinekte gelir de sıtmalı bir adamı ısırırsa adamın kanında bulunan sıtma mikrobunu alır sonra diğer bir adamı ısırıldığı zaman almış olduğu mikrobu bu adama aşlar ve onu

da hasta eder. Böylece bir çok adamları dolayan ve onları ısıran sivri sinekler binlerce adamı sıtma hastalığına yakalandırır. Şu halde sıtma hastalığına yakalanmamak için sivri sinekleri yaşatmamak lâzımdır. Bunun için de sivri sineklerin nasıl yaşadıklarını nerelerde ürediklerini bilmek lâzımdır. Her sivri sineğin dişisi vakti gelince yumurtalarını durgun suların üzerine bırakır. Bir sivri sineğin suların üzerine bıraktığı yüzlerce yumurta günün birinde yüzlerce sivri sinek olarak havaya uçarlar. O halde ne kadar durgun su ve bataklık varsa onları kurutmak lâzımdır. Durgun sular nerelerde bulunur? Hepiniz bilirsiniz ki dereler akarlarken kenarlarındaki taşların arasında ufak, ufak gölcükler yaparlar. Bundan başka dağların dibinden sızarak düz yerlerde toplanarak biriken sular da durgun su sayılır. Kuyular, uzun zaman kullanılmıyan yalaklar da durgun su demektir. Bu gibi durgun sulara eğilip bakacak olursanız herkesin kurt dediği ve kıvrıla, kıvrıla suyun içerisinde yüzen hayvancıklar göreceksiniz ki işte bunlar sivri sinek yumurtasından çıkarak büyüyen ve henüz kanatları hasıl olmadığı için uçamıyan sivri sinek yavrularıdır. Aradan beş gün geçtikten sonra bunlar da kanatlanacaklar, her biri birer sivri sinek olacaklardır. Sivri sinekler akar sulara yumurtlıyamazlar. Yalnız durgun sulara yumurtlarlar. Onun için bu durgun suları ortadan kaldırmak lâzımdır. Bu da bataklık olan yerlere ağaç dikmekle ufak, ufak gölcüklere ayak açarak akıtmakla, derelerin kenarındaki birikintileri kaldırmakla, yalaklarda uzun müddet su bırakmamakla olur. Köy kanununa göre her köylü bu işleri yapmak mecburiyetindedir.

Sıtma nasıl bir hastalıktır?: Sıtmaya yakalanan bir adamda bir gün birden bire bir titreme bir üşüme olur. Üzerinin dünyanın yorganını örtseniz yine üşür. Üşümeden sonra bir ateş gelir, bu da birkaç saat devam eder, ondan sonra bir ter gelir, hasta açılır. Hastanın her tarafı ağırır. Dayak yemiş gibidir. İdrarı kırmızı gelir. Aradan bir gün veya iki gün geçtikten sonra aynı hal devam eder. Hasta gittikçe erir, toprak rengini alır, halsiz bir hale gelir. Eğer bu hastalığa tutulan adam ilaç almaz da hastalığını eskirtirse dalağı büyür, günün birinde karnına su toplanır. Artık bundan sonra ölümden

kurtulmanın çaresi yoktur. Şu halde sıtmaya yakalanan adam köyüne gelen sıhhat memurundan sıtma hapı istemelidir. Veya merkeze gelerek aynı ilacı Hükümet doktorundan almalı ve tarif edilen şekilde yutmalıdır. Sıtma hapları çok pahalıdır. Hükümet büyük paralar harcıyarak elde ettiği bu ilaçları fakirlere parasız olarak verir. Bazı yerlerde sıtmaya tutulan cahil halk doktora gelmezler, kollarına akılsız adamların verdiği iplikleri bağlarlar ve bu iplik ile iyi olacaklarını zannederler. Hepiniz bilirsiniz ki akli başında olan bir adam koluna bağlanan ipliğin sıtma hastalığını iyi etmiyeceği muhakkaktır.

Göz Hastalıkları

Göz İnsanların en iyi arkadaşıdır. Dünyanın bütün güzelliklerini ve sevdiklerimizi bize gösteren gözümüzdür. Dünyada gözsüz kalmak kadar kötü bir şey olamaz. Onun için gözlerimize iyi bakmalıyız ve onu çok korumalıyız. Gözümüzde ufak bir çapaklama, ehemmiyetsiz gibi görünen kanlanma yanma, ve batma gibi şeyler olacak olursa, buna pek büyük ehemmiyet vererek hemen doktora göstermelidir. Yoksa bu ehemmiyetsiz gibi görünen şeyler insanı gözden edebilir,

Trahum

Gözün birçok hastalıkları vardır. Bu hastalıkların da en kötüsü Trahumdur. Trahum çok bulasıcı bir hastalık olup sağlam insanlara trahumlu insanlardan geçer.

Trahumlu adamın mendilini, havlusunu ve diğer eşyasını bilmeden kullanacak olursanız bir gün gelir ki, siz de trahum olursunuz. Her Trahumlu adamın Trahumu dışardan bakıldığı zaman anlaşılmaz, onun için mümkün olduğu kadar kendi eşyanızı kullanınız. Trahum yalnız çamaşırlarla değil kara sineklerle de geçer. Trahumlu bir adamın gözüne konan bir sinek sağlam bir adamın da gözüne konacak olursa ona da trahumu aşlar. Bunun için de kara sinekleri ortadan kaldırmak lâzımdır. Temiz olan yerlerde kara sinek bulunmaz, onun için gerek evimizi ve gerekse köyümüzü daima temiz tutmalıyız ve hayvan gübrelarını evlerimizden çok uzak yerlere dökmeliyiz. Trahum rüzgârlarının havada savurduğu tozlarla da geçer. Onun için gözümüzü tozlardan muhafaza etmeliyiz.

Trahum nasıl olur: Bir insanın gözüne

trahum mikrobu geldiği zaman göz kapaklarının iç tarafında küçük, küçük kabarcıklar hasıl olur. Göz sulanır, ışığa bakamaz olur, nihayet bir gün göz kapakları içeri doğru kıvrılır, göze batar, nihayet insanın gözünü kör eder. Kendinizde böyle bir hastalık gördüğünüz zaman hükümet tabibine haber veriniz. Onun vereceği öğüt üzerine hareket ediniz.

Gözlerimiz yazın tozdan topraktan, kışın kardan ve soğuktan muhafaza etmek için ve atiyen de gözlerimizin hastalanmamasını temin etmek için az bir para ile alınan bilen gözlüklerden birer dane edinmeniz muhakkak lâzımdır.

BEŞİNCİ KISIM

Kazalarda doktora gitmeden önce herkesin yapacağı işler:

Yaralanmalar

Umum Nüfusumuzun hemen hepsi köylüdür. Köylüler ise çiftçilik, odunculuk, bağcılık işi gibi işlerde uğraşan kimseler olduğu için şüphesiz ki bu çalışmalar esnasında ya bir yerine bir şey batmak veyahutta bir yerini tırpan, orak, balta gibi her hangi bir kesici âletle yaralamak veyahutta bir yerine odun vesaire gibi bir şeyin çarpı ile zedelemek gibi birçok ufak, büyük bir yara, bere husule gelecektir.

Bizdeki kötü huylardan birisi de yukarıda söylendiği gibi ufak, büyük her hangi bir yaramıza, beremize örümcek koyma, bez yakıp bastırmak, kirli paçavralarla sarmak ve hattâ tezek vesaire gibi ümit edilmez şeylerle bu yaralarımızı iyi etmeğe çalışırız. Halbuki bu gibi hareket çok fena ve aynı zamanda insanın sağlığı için de çok rehlikelidir. Hiç ümit etmediğiniz küçük bir yaranızın üzerine süreceğiniz bu gibi örümcek toz vesairenin içinde binlerce mikroplar vardır. Bu mikropların içerisinde öyle tehlikelileri vardır ki bir kerre insanın vücuduna bulaştı mı doktor dahi yetişse insanı pek zor kurtarır ve ekseriyetle insan göz göre, göre ölüp gider. Meselâ bunların en tehlikelisi olan kazıklı humma mikrobudur. Onun için çok ucuz olarak tedarik edeceğiniz bir parça tentürdiyot ile bir paket temiz pamuğu her zaman evinizde bulundurmak lâzımdır. Ve hattâ odun kesmek gibi uzak orman vesaire gibi yerlere gittiğinizde yanınızda taşımanız lâzımdır. Ve böyle bir kaza neticesi olarak her hangi bir yerinizin yara-

lanması, berelenmesi halinde hemen o mahalle biraz tentürdiyot sürerek temiz pamukla sarmalısınız. Şayet yaranız büyük ise hiç bir kimsenin sözüne bakmadan hemen Hükümet Doktoruna giderek yaranızı sardır- malı ve onun vereceği öğütleri tutarak ona göre hareket etmelisiniz.

Kazıklı Humma

Ekseriya toprak ile uğraşan adamlarda görülen bu hastalığın ayrıca bir mikrobu vardır. Bu mikrop toprakta yaşar. Bir gün tarlada veya herhangi bir yerde çalışırken bir yeriniz sıyrılır da bu sıyrıya bu mikrop girecek olursa 24 saat içinde insanı öldürür. Bu hastalığın ölümü çok kötüdür. Ölmeden evvel insanın her tarafı kazık gibi olur. İnsan hiçbir tarafını oynatamaz, hastanın yalnız başının arkası ile topuklarının ucu yere değer. Vücudu yay gibi gerilir. Hastanın yanında en küçük bir gürültü olduğu zaman sanki vücuduna binlerce bıçaklar batırılı- yormuş gibi acı duyar, bu hastalığın en kötü tarafı şudur: İnsan ölümün yaklaştığını ve yarım saat sonra öleceğini bilir. Bir söz bile söylemeden türlü bin acılarla ölür gider. Bu hastalığa yakalanıp ta hemen kurtulan yok gibidir. Eğer bir yerinizde ufak bir sıyrık bile olsa ihmal etmeyiniz oraya bir damlacık tentürdiyot sürünüz. Vaktile yaradan sonra çenenizde bir tutukluk hissederseniz doktora koşunuz sizi bir iğne ile belki kurtarabilir.

Her hangi bir sebeple insanın büyük damarlarından birisi kesilecek veya yaralanacak olursa o damardan pek fazla kan akar ve insanı öldürür. Eğer böyle bir insan görürseniz yapacağınız ilk iş hemen kanayan yeri temiz çamaşır veya mendil ile sıkıca bastırmak ve eğer mümkün ise kanayan yerin üst tarafından boğmalıdır. Fakat iki saat fazla boğulan bir kol veya bacak Kan-giren olur. Onun için en iyisi yaralıyı en seri bir vesait ile en yakın Hükümet Doktoruna sevk etmek lazımdır.

Kırıklar; çıkıklar

Köylünün bin türlü işi vardır. Çok yorucu olan bu işlerini yaparken bir yerden düşerek veya bir yere çarparak kolunu, bacağı kırabilir. Veyahutta bir yeri çıkabilir. O zaman ilk yapılacak iş nedir? Hemen kırılan yerin iki tarafına tahta veya odun konarak hastaya eziyet vermiyecek şekilde bir ip veya uzun bir çarşafı sarılır. Ondan

sonra en yakın doktora göndermelidir. Çıkıklarda ise hiç el sürmiyerek olduğu gibi bırakmalı ve hastayı en yakın doktor veya hastahaneye göndermelidir. Bu gibi hallerde vakit kaybetmeğe gelmez.

Soğuktan Donmalar

Çok soğuk olan yerlerde olur. İki türlü donmak vardır. Birisi yalnız el, ayak, burun ve kulak uclarının donması, diğeri de bütün vücudun donmasıdır. El ve ayak gibi yerlerin donması besili ve kuvvetli olmıyanlarda daha çok görülür. Donacak yerlerde ilk önce acı ile karışık bir yanma olur. Sonra buralarda uyuşukluk duyulur, daha sonra bir kırmızılık hasıl olur. Eğer bu hal devam edecek olursa buralarda bir takım kabarcıklar çıkmaya başlar, bu da ilerlerse bir takım beyaz lekeler görülür ondan sonra donan kısım vucuttan ayrılıp dökülmeğe başlar. Çünkü donan kısım vucuttan ayrılarak dökülecektir. Bukadar ilerlememiş olan donmalarda insanı kurtarmak için donan yeri karla uzun zaman uğmalıdır, ondan sonra yavaş yavaş ısıtmalıdır.

Bütün vücudun donmasına gelince bu gibi insanlarda kar üzerinde yürürken ilk önce bir yorgunluk hasıl olur, kuvvet azalır adama bir uyku gelir, en kuvvetli kimseler bile bu uykuyu yenemezler ve uyuduktan sonra da ölürler. Bundan kurtulmak için yola çıkmadan önce bol yağlı ve tatlı yemekler yemeli, kat, kat çamaşır giyinmelidir. Donmuş bir adamı kurtarmak için onu evvelâ serin bir yere koymalı kar ve buzla vücudunu oğmalıdır. Yavaş, yavaş sıcağa alıştırmalıdır. Birden bire sıcak bir yere koymamalıdır.

ALTINCI KISIM

Nasıl yemek yemelidir?

Atalarımızın bir sözü vardır. (Can Boğazdan gelir) Bu sözün ne demek olduğunu anlamak için bir insanın nasıl ve nerede yemek yemesi lazım geldiğini bilmelidir. Temiz bir masa üzerinde her yemek istihale ile yenir. Küçük pencere, ışıksız, ahır kokulu bir odanın içerisinde istihale yemek yenir. İstihale yenen yemeklerin vucuda hiçbir faydası yoktur. Bizim memleketimizde birçok köylerde yemeği sofrada yerler. Halbuki sofrada oturarak yemek yemek çok zararlıdır. Bir insan rahat edemez sonra insan oturduğu için midesi iki kat olduğundan fazla yemek yiyemez. Halbuki san-

dalyede ve bir masa üzerinde yemek yenecek olursa o zaman mide düzdür. İnsan kendisine lazım olduğu kadar yemeğini rahatça yiyebilir. Bu gün üzerinde yaşadığımız bu topraklar dünyanın en güzel yerleridir. Ne kadar güzel ağaçlarımız, yemyeşil dağlarımız, billur gibi akan sularımız vardır. Gözümüzü nereye çevirsek her tarafı başka bir güzellikte görüyoruz. İşte hemen hepimiz bu güzel manzaralar içerisinde ufak pencere, karanlık ve havasız yerlerde yemek yiyoruz. Yemek yerken bu güzelliği görmüyoruz. Bu gibi yerlerde istihale yemek yenir. Halbuki geniş pencere, bir odada bir masanın üzerinde dağları dereleri yeşillikleri görerek yenen bir lokma yemek karanlık, ufak pencere, manzarasız yerde yenen bir yemeğin kırk lokmasına bedeldir. Bundan başka insanın birçok hastalıklardan korunması için ağızdaki dişleri çok temiz tutulmalıdır. Ufak bir ağrısı için onu ötekine berikine pis kerpetenlerle çekti- memelidir. Hemen birçok köylüler yemeklerini tahta kaşıklarla yemektedirler. Halbuki bu çok kötüdür. Çünkü tahta kaşık yağ ve su çektiği için iyi temizlenemez, ne kadar yıkansa yine pis, pis kokar. Onun için herkes demir kaşıkla yemek yemelidir. Yine kötü âdetlerden biri de birçok adamların bir kap içerisinde yemek yemeleridir. Bu yüzden firengi başta olmak üzere birçok hasta adamların hastalıkları sağlamlara geçer.

YEDİNCİ KISIM

Temizlik

Hiç şüphe yoktur ki temiz bir insanı herkes sever, üstü, başı pislik içerisinde kötü, kötü kokan bir adamdan ne bir kimse hoşlanır, ne de onun yanına yaklaşır. Bir insanın elbisesi eski ve yamalı olabilir, bu hiç ayıp değildir. Temizlik için en başta su lazımdır. Su ise memleketimizin her tarafında en bol olan bir şeydir. Fakat her zaman ve her şey yalnız su ile temizlenemez. Meselâ yağlı eli ve yağlanmış bir çamaşırı temizlemek için mutlaka biraz da sabun ister. Temiz olan bir kimse sabahleyin kalktığı zaman elini ve yüzünü yıkar, yemeğini yedikten sonra işine ve gücüne gider. Her yemekten sonra ellerini sabunlu su ile yıkamak lazımdır. Herkes akşam olup ta iş ve gücünden dönüp te evine geldiği zaman ellerini, yüzünü ve ayaklarını temizce yıkayıp

ondan sonra evine girmelidir. Böylece yıkanan bir adam yatağına yattığı vakit çok rahatlık duyar. Suyun bol olduğu bu memlekette her gün veya hiç olmazsa haftada bir gün yıkanmalıdır.

Çamaşırlara gelince, yazın çok çalışan insanlar çok terlerler, çok terleyenler de kimsenin hoşlanmadığı ter kokusundan kötü, kötü kokarlar. Onun için çok çalışan ve çalışırken terliyen adamın her gün çamaşır değişmesi lazımdır. Bunun için de zengin olmak lazım değildir. İnsanın iki gömleği de olsa birini yıkar, birini giyer. Bir çok yerlerde ahırlar ya evlerin içinde veya evlerin altındadır. Bu evde oturan kadın erkek ve çocukların hepsi de ahırdaki kokular gibi kokmadadırlar. Bu kötü kokular sanki onların vücuduna sinmiştir. Bir insan ne kadar temiz olsa ahır evin içerisinde oldukça temiz oalmaz. Ve bu kokudan kurtulamaz. Ahırları böyle evin içerisinde yapmaktan hiçbir fayda yoktur.

Hayvanlar için evin dışında ve uzağında küçük bir ahır yapılabilir. Bunun için para lazım değildir. Yalnız çalışmak lazımdır. Bundan başka hayvanların birçok hastalıkları vardır. Bu hastalıklardan en kötüsü de keçilerde görülen Uyuz hastalığıdır. İşte böyle hayvanlarla beraber oturdukları için birçok köylerde halkın yarısından çoğu uyuz olmuşlardır. Yalnız bununla kalsa yine iyi. Bir de ayrıca hayvanların çıkardığı kokunun da insanı hasta yaptığını düşünmelidir. Bit dediğimiz hayvancıklar böyle pis kokulardan çok hoşlandıkları için böyle üstü başı ahır kokan adamların peşlerini bırakmazlar. Onun içindir ki en çok bitte böyle ahırları evlerin içerisinde olan kimselerde görülür. Hulasa temizliğin imandan geldiğini herkes bilir. Şu halde temiz olmıyan bir insanın imanı da yok demektir. Ve bu gibi insanı da hiç kimsenin sevmiyeceğini unutmıyalım.

Bitler

Temiz bir adamın üzerinde bit bulunmaz. Bit nerde kirli pis adam varsa daima onunla beraber bulunur. Bir insanın bitli olması kadar ayıp bir şey olamaz. Bitli bir adamın dünya üzerinde rahatlığı yoktur Gece gündüz kaşınır, kaşındığı yerde yaralar olur. Bu yaraların üzerine mikroplar da konacak olursa kötü, kötü pis, pis kokarak başkalarını da rahatsız eder. Bu adam Bitle

geçen hastalıkları ötekine berikine geçireceği için başkalarını da büyük zararları dokunur. Bitten kurtulmak çok kolaydır. Bu da çamaşırları yıkadıktan sonra güzelce kaynatmakla olur. Odunun, suyun çok bol olduğu bu yerde bitli, kirli gezmek kadar ayıp bir şey yoktur.

Bir ev nasıl olmalıdır?

Her kuşun bir yuvası, her hayvanın bir sığındığı ve her insanın da bir evi vardır Arslan nasıl ki yatağından belli olursa, bir insan da evinden belli olur. Hepimiz biliyoruz ki bir insanın yarı ömründen çoğu evde geçer. O halde insanın yarı ömrünün geçtiği bu ocağın ne kadar güzel, ve temiz ne kadar ıslıklı ve ne kadar bol havalı olması lâzım geldiğini söylemeğe lüzum yoktur. Halbuki birçok yerlerde evin güzel ve havalı olması şöyle dursun eski zindanlardan daha kötü karanlık ve havasız olduğu görülmektedir. Hele bütün ömrünü bu evde geçiren zavallı kadının bu kötü evde ne kadar zahmet çekerek çalıştığını havadan ve ışıktan mahrum olarak uğraştığını düşünenecek olursak bu gibi yerlerde çalışan bu memleket analarının onunla beraber büyüyen memleket yavrularına ne kadar çok acımak lâzımgeldiğini düşünmek bile istemez. Onun için canını, karısını ve çocuklarını seven bir adamın evi nasıl olmalıdır? Bunu düşünelim. Fakirlik ayıp değildir. Onun için duvarları harçlı, damı kiremitli evlerde herkes oturamaz, zararı yok. Evin duvarları çamurdan damı topraktan olsun, fakat bu evin hiçbir kimseye zararı olmasın bir. Bir evin zararlı olmaması için şunlar lâzımdır.

1 — Odaların tavanı yerden 3/5 metre yukarıda olmalıdır.

2 — Tavandaki mertekleri birbirlerine

çok sık ve bitişik yerleştirilmelidir. Bunlar iyi yerleşmiyecek olursa her gün evin içerisinde toprak dökülür ve evi kirletir.

3 — Evin pencereleri birçok yerlerde hem duvarın üst tarafında, hem de çok küçüktürler. Bunun içindir ki odalar karanlıktır. İçerideki hava bu küçük pencerelerden çıkarak değişmez. İçeride bulunan pis hava dışarıya çıkmadığı için kötü, kötü kokar. Memleketimiz dünyanın en güzel yeridir. Bir insan evinde otururken de bu güzel yerleri olursa içerisine bir ferahlık gelir. Zindan gibi bir ev insanın ömrünü kısaltır. Onun için pencereleri bir bir buçuk boyunda yapmalıdır. Kardan ve soğuktan korkmamalıdır. Bunlardan insana zarar gelmez.

4 — Birçok evlerin iç duvarlarında sıva yoktur. Duvarları sıvamalıdır. Sıvanın üzerinde odanın aydınlık olması için hiç olmazsa kireçten bir badana yamalıdır. Beyaz badanalı olmıyan odaların pencereleri büyük de olsa yine içerisi karanlık olur. Karanlık yerlerde oturan insanların gözleri bozulduğu gibi gönülleri de kararır.

5 — Bir evin mühim yeri de abdesthanesidir. Abdesthanesi olmıyan evlerin bulunduğu köy çok pis bir köy demektir. Çünkü evinde abdesthanesi olmıyan bu köy halkı köyün her tarafını kirletir. Bu pislikte kuruyarak rüzgârlarla insanın ağzına, burnuna gelir.

6 — Her evin bir yıkanma yeri olmalıdır. Çünkü temiz adam sık, sık yıkanır. Ve her türlü hastalıklardan da bu suretle korunmuş olur.

Plümür

6 — Birinciteşrin — 1937

Hükûmet tabibi
Dr. Mutemî YAZICI

Altıncı Büyük Millet Meclisi

İntihap günü Elâzığ bir bayram günü yaşadı. Millî Şefe ve kutsal Partiye karşı beslediği sarsılmaz bağlılığını bir kerre daha tekrarladı.

**

Türk milletinin biricik mümessili Türkiye Büyük Millet Meclisidir.

Birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci Büyük Millet Meclisleri bugünkü Türk İstiklâl ve istikbalini hazırlamıştır.

Altıncı Büyük Millet Meclisinin yapacağı işler öncekilerden daha az mühim değildir. Bilâkis inkılâbı kökleştirecek, ebedî kılacak tedbir ve kararlar alacaktır. Milletimizin Büyük Millet Meclisi intihabatı için gösterdiği yakın ve sıcak alâka bu imanın bir neticesidir.

Türkiyenin her tarafında Martın on beşinden itibaren ikinci müntehip seçimine başlanmıştır. Halk seve seve bu vazifesine koşmuştur. O gün şehrimizde de fevkalâde merasim yapılmıştır. Belediye önünde toplanan binlerce kişi, ortaokul talebesi tarafından söylenen İstiklâl Marşı ile merasime başladığını görmüştür. Bundan sonra Belediye Reisi Kemal Şedele kürsüye çıkarak bir hitabe söylemiştir. Bunu müteakip halk sandık başlarına giderek reylerini kullanmışlardır. Seçimin devam ettiği müddet zarfında Halkevi hatipleri tarafından nutuklar söylenmiştir.

Hatipler tarafından söylenen nutuklardan bazılarını aşağıya yazıyoruz: Halkevimizin neşriyat komitesinden yazı işleri müdürümüz Ömer Kemal Ağarın söylediği hitabe şudur:

Ömer Kemal Ağar'ın hitabesi

Aziz yurtdaşlarım,

Türkiyenin her tarafında Büyük Millet Meclisi intihabatına başlamış bulunuyor. Yurtdaşlar akın akın, sandık başlarına giderek seve seve Cümhuriyet Halk Partisi namzetlerine reylerini veriyorlar.

Ebedî Şef Atatürk'ün kurduğu, Millî Şef İnönü'nün olgunlaştırdığı Partide kendi varlıklarını buluyorlar. Türk'ün bütünlü-

günü kendinde toplayan Parti, şimdiye kadar yaptığı işlerde herkesin kalbinde ebedî minnet ve şükran duyguları yaratmıştır. Bugün bütün Türk milletini kucaklayan Partinin başında zaferler, inkılâpları yıllara sığdıran Millî Şef İsmet İnönü bulunuyor. O, bugün milletin öz duygularını, üstün menfaatlerini kendi nefsinde toplamıştır. Millî Şef İsmet İnönü'ne karşı beslediğimiz sevgiler, saygılar çok derin ve engindir. Onun yüksek imanı, hepimizin imanı olmuştur.

Onun gösterdiği namzetler, bizim en kıymetli varlıklarımızdır. Bugün onun etrafında birleşmiş, kaynamış, külçeleşmiş bir Türkiye var. Bu yeni Türkiye, yeni zaferlere kavuşmanın vereceği neşe ile, sevinçle coşmağa hazırlanıyor.

Ebedî Şef Atatürk'ün kurduğu birinci Büyük Millet Meclisi Yurdun içinden düşmanı koğdu. Yurdun içindeki hainleri boğdu. Dağılan millet düşüncelerini birleştirerek yepyeni bir kuvvet yarattı. O kuvvet, birleştirici, kaynaştırıcı ve olgunlaştırıcı bir kuvvettir. Bu kuvvetin, bu kudretin kaynağı millettir. Millet, oraya kendini temsil etmek üzere gönderdiklerinde millî iman arıyor. Orada kendi namına söz söyleyeceklerde ahlâk ve ülkü arıyor..

Büyük Millet, Büyük adamlar yetiştiren millettir. Türk milleti senin büyüklüğün tarihler kadar ebedidir. Senin yarattıkların, asırlarca payidar olacak kadar engin ve şümulüdür.

Büyük kahraman İnönü, yaptıklarına inanıyoruz. Yapacaklarına güveniyoruz. Bizi yeni ülkelere götüren kahraman insana inanıyoruz. Senin başkanlığın altında yeni hamlelere hazırlanan Partinin içinde uhde-mize düşen vazifeye koşuyoruz.

Türk milleti, ne büyük bir milletsin ki İsmet İnönü gibi bir Millî Şefe maliksin. İnönü, ne bahtiyar bir kahramansın ki Türk milleti gibi eşsiz yaratılmış bir milletin Başbuğluğunu yapıyorsun.

Yaşa, Büyük ve Asil Türk milleti, Yaşa onun Millî Şefi İsmet İnönü.

**

Elâzığın yetiştirdiği kıymetli gençlerden Hitami Yetişkin de aşağıya yazdığımız nutku söylemiştir:

Hitami Yetişkin'in nutku

Değerli yurtdaşlarım,

En büyük millî vazifemizle karşı karşıya bulunduğumuz günlerdeyiz. Bugün ulu Türk milleti bu vazifesini ifaya koşuyor. Her işinde olduğu gibi bunu da muvaffakiyetle başaracaktır. Aslâ şüphemiz yoktur. Yalnız.

Sayın yurtdaşlar,

Bu önemli vazifeyi ifa ederken dikkat edeceğimiz bazı noktalar vardır. Müsaadenizle yüksek dikkatlerinizi buralara celbedeceğim:

Şüphesiz ki yarının büyük Kamutayını teşkil edecek sayılabilecek bugünden ziyade faaliyet sahasında ve devrim mesaisinde millî ruhu taşıyabilecek vukuf ve idrak sahibi şahıslar olacaklardır...

Bugün içinde yaşadığımız dakikalar halk ruhunun tecemmü ve tekâmülünü ih-sara hasredilmiş en mühim anlardır ki halk idaresinin esasını teşkil eder.

Tarihimizi karıştıralım:

Şahsî saltanat bize Meşrutiyet devrinde ne elim; ne felâketli zamanlar açmış; ne derin acılar bırakmıştır.. Bu elemeleri; bu felâketleri; bu acıları o zamanlar millet çekmişti.

Fakat bugün en iyi bir idare şeklinde yaşarken bize zarar verecek ancak kendi benliğimiz ve kendi vicdanımız oluyor. Biz artık kimseden şikâyet edemeyecek surette hükûmetimizin sahibi, idaremizin hâkimi bulunuyoruz..

Halk Partisi de bizi kendi benliğimizden ve vicdanımızdan müşteki bir vaziyette bırakmamak için ulusal ideale, sosyal ülküye sahip namzetleri aramakta bizlere yardım ediyor.

Var olsun büyük Parti..

Yaşasın onun kıymetli başkanı İsmet İNÖNÜ...

**

Gençlerden Orhan Aksoy da şu nutku söylemiştir:

Orhan Aksoy'un nutku

Sayın yurtdaşlarım:

Bugün burada İntihap münasebetile toplanmış bulunuyoruz:

İntihap vatandaşların en mühim ve en şerefli haklarından biridir. İntihap etmek ve İntihap edilmek hakkına malik olmıyan bir vatandaş benliğini kaybetmiş demektir. Türk Ulusu uzun yıllar bu en şerefli haklarından mahrum olmuş. Ve istibdat idaresinin zulûmlerile inlemiştir. Fakat Ebedî Şefimiz Atatürk bizi bu şerefli hakkımıza kavuşturmuş ve bize bu mes'ut günleri yaratmıştır.

Ebedî Şefimiz Atatürk'e hizada ve seferde onun en mühim yardımcısı olan Millî Şef İsmet İnönü'ne şükran hisleriyle bağlıyız. Türk Ulusu bundan sonra Millî Şefimiz İsmet İnönü başında olduğu halde daima ilerliyecek ve zaferden zafere koşacaktır.

Sayın Yurtdaşlarım,

Bu münasebetle biraz da B. M. M. den bahsedeceğim. Hepimiz biliyoruz ki Büyük Türk ulusunu kendinde tophıyan Onun gür sesini bütün dünyaya işittirmek hakkına mâlik olan ancak ve ancak B. M. M. dir.

Bu meclis Türk Ulusunun kendisi demektir. Ulusumuzun sayın mümessillerimizin toplu olduğu yerlerdir. İşte biz de bugün burada o mümessilleri yani mebusları seçmek için toplandık.

Sayın vatandaşlarım:

Hiç düşünmeden reyinizi vermeğe koşunuz. Ve bu şerefli vazifeyi istimal ediniz.

(Ne mutlu İntihap etmek ve edilmek haklarına malik olanlara.

T e n k i t :

M A D E N E L İ

Biz, pek yakın zamanlara kadar tarihimizi de, coğrafyamızı da Avrupalılardan öğreniyorduk. Hattâ edebiyatımızın kıymet derecesini bile.. Millî tarihimizi yazarlar, hemen yegâne me' haz olarak garp eserlerinden istifade ediyorlar. Coğrafyacılarımız memleketimizin dağ, şehir ve ikâsat bilgisini Avrupa coğrafyacılarından tercüme ediyorlardı.

Edebiyatımızın ilk millî tarihi de bir İngiliz tarafından yazılmıştı. Bir Avrupalı âlim, Kanunî devrindeki Türkiye askerî yollarını; bir diğeri de 12 inci asırda yazılmış bir edebî eser en geniş ve en ince bir şekilde tetkik ederek biz, içinde oturduğumuz kalelerinde bayrağımızı dalgalandırdığımız vatanımızı bile tanımak ihtiyacı ve lüzumunu hissetmiyorduk. Hâlâ bile, vatanımızı tanımak, tarihimizi bilmek bahsinde Avrupa eserlerine muhtacı.

Sebebi mi istiyorsunuz? Gayet açık.. Vatandaşlarımızı sevir, onu öğrenmek istiyoruz. Amma nasıl? Her tarafı, dağları, ovaları, şehirleri, köyleri, çayları ırmakları ayrı ayrı dolaşıp tetkik mi edelim? Tabii imkânsız.

Millî coğrafyayı yazmak işini üzerine alan

âlim de bunu yapamaz. O halde... Fakat her vatan köşesinin ayrı eller tarafından ayrı tetkikleri yapılırsa ve coğrafya âlimimize bunları yalnız terkip ve kritik etmek zahmeti kalırsa bu büyük vatan ve irfan işi halledilmiş olmaz mı?

İşte kıymetli arkadaşım Ömer Kemal Ağarın «Madeneli» eseri bu şekilde çalışma ve tetkikin bir örneğidir.

Bu eserde «Maden»; mevki, mesaha, avarız, iklim, su, dil, din; nüfus; beşerî vaziyet, iktisadî durum; ticaret; sağlık; cemiyet ve kültür bakımlarından ayrı ayrı tetkik edilmiş, madenler, bilhassa krom ve bakır hakkında geniş malûmat verilmiş, kısa istatistiklerle en lâzım ve faydalı şekilde tanıtılmıştır.

Ayrıca maden vesilesile «Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü» ve «Etibank» hakkında bilgiler ilâve olunmuş, müellifin, Maden Halkevindeki iki değerli konferansı ile topladığı Maden folklor materyalleri kitaba zevkli ve bedî bir kıymet de vermiştir.

Ömer Kemal Ağarı tebrik ederim.

Ortaokul Türkçe Muallimi
H. Fehmi ERGİNOL

K Ö Y L Ü V E T O P R A K

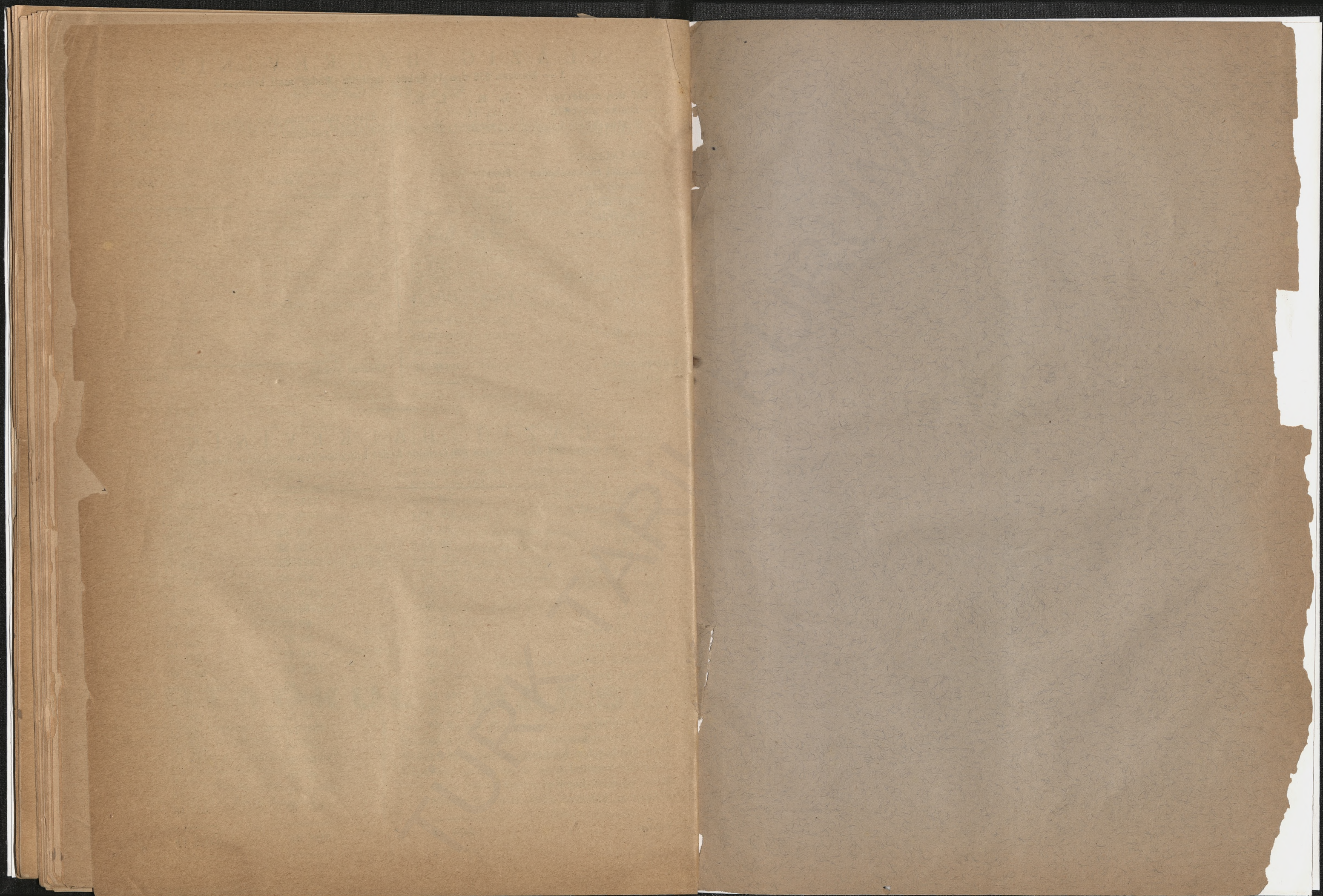
Toprak içtimâî hayata daima hâkim olan ve hâkim olarak kalacak bir kıymettir. Bu kıymette en çok bağlantısı olan köylüdür. O üstü toprak kokan bir ananın kucagında gözünü açar. Onu okşayan eller sapan tutmakla nasırlanmıştır. Dolgun başaklı bir ekin tarlası ona heyecan ve zevk veren yegâne manzaradır. Beklenip te yağmayan yağmur onda gözyaşı halinde kendini gösterir. Baba ve anasının kullandığı bir sapının izini o, daha çok küçükken bir ağacın gölgesinde takibe başlar. Onun hayatı daha dünyaya gelmeden böyle bir izin peşinde yürüyerek saçlarını ağartmak şeklinde çizilmiştir.

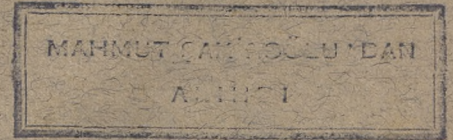
Köylü toprak için doğar, onun için ölür. O, toprağın yetiştirdiği mahsule benzer. Onun kuvveti üstünde yaşadığı toprağın verimine bağlıdır. Bozkırlarda yetişen nebatlar nasıl bodur

kalırlarsa, besleyici olmıyan toprakta yaşayan köylü de bakımsız ve muhtaçtır.

Birbirine bu kadar bağlı, hayatları birbirine bu kadar karışmış bu iki kıymeti ne kadar yükseltirsek memlekette refah ve saadet o kadar çok kendisini gösterir.

Köylü ve toprak; bunlar ayrı ayrı birer kıymet olmaktan daha ziyade millî bünyede birer ıstırap ve keder kaynağı olurlar. Kara toprak ümit ve murat ifade eden yeşil renge bürünmek için çalışkan köylünün sihirli elini bekler. Bu elde sihirli olabilmek için bağrında besleme ve büyütme kudreti saklıyan verimli topraklar ister. Bu iki kıymetli varlığı elele vermiş şekilde millî bünyelerinde taşıyan ve onlardan faydalanmasını bilen milletler, yarına emin adımlarla yürüyenlerdir. Biz o milletlerdeniz. N. AKYAY

ÜLKÜ BASIMEVİ

İSTANBUL

1 9 3 9

Yazı İşleri Müdürü: Ortaokul Yardirektörü
Ömer Kemal Ağar

Neşriyat Müdürü:
Avukat Naimî Erdem